

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİ İLE İLİŞKİLERİNİN SOSYAL YETKİNLİK VE
DAVRANIŞLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

**EDANUR ÖZCANLI
Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Aygen ÇAKMAK**

KIRIKKALE-2022

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİ İLE İLİŞKİLERİNİN SOSYAL YETKİNLİK VE
DAVRANIŞLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

**EDANUR ÖZCANLI
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Aygen ÇAKMAK**

KIRIKKALE-2022

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza

Edanur ÖZCANLI

Tarih

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİ İLE İLİŞKİLERİNİN SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Aygen ÇAKMAK

Ocak 2022, 97 sayfa

Bu araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Yenimahalle İlçesinde bulunan basit tesadüfi örnekleme yoluyla belirlenen 10 anaokulunda öğrenim gören 221 çocuk, anneleri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Genel Bilgi Formu", çocuk ve ebeveyn ilişki düzeylerinin belirlenmesi için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Akgün ve Yeşilbayrak (2010) tarafından yapılan 'Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği' ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumlarını belirlemek için geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Çorapçı ve arkadaşları (2010) tarafından yapılmış 'Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30)' kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; çocuk-ana baba ilişki ölçeğinin çatışma alt boyutu puanlarında; yaş, anne yaşı, anne çalışma durumu, anne-baba eğitim durumu ve aile gelir durumunun anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. 6 yaş grubu çocukların sosyal yetkinlik ve kızgınlık - saldırganlık puanlarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu, anne yaşının kızgınlık-saldırganlık puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturduğu, çalışmayan annelerin çocuklarının çalışan anneye sahip çocuklara göre daha çekingen davranışlar sergiledikleri saptanmıştır. Ayrıca çocuklarda sosyal yetkinlik becerileri arttıkça anne çocuk çatışmalı ilişkisinin ve çocukta anksiyete-içe dönük davranışların azaldığı, kızgınlık-saldırganlık davranışları azaldıkça sosyal yetkinliğin ve anne çocuk arasında olumlu ilişkinin arttığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, ebeveyn ilişkileri, sosyal yetkinlik

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF CHILDREN WHO CONTINUES PRE-SCHOOL EDUCATION AND THEIR RELATIONSHIP WITH THEIR PARENTS ON SOCIAL COMPETENCIES AND BEHAVIORS

Kırıkkale University

Health Sciences Institute

Department of Child Development, Post Graduate Thesis

Supervisor: Assistant Professor Aygen akmak

January 2022, 97 pages

This study aims to analyse the effects of the relations of children in pre-school education with their parents on social competence and behaviors. The study group consisted of 221 children attending 10 different kindergartens determined by simple random sampling in Yenimahalle District in Ankara Provincial Directorate of National Education, as well as their mothers and teachers. In the research, I have used three data collection tools: the “General Information Form”, the validity and reliability study “Child-Parent Relationship Scale” conducted by Akgün and Yeşilbayrak (2010) to determine child and parent relationship levels, and the validity and reliability study “Social Competence and Behavior Evaluation-30 Scale (SCBE-30)” conducted by Çorapçı et al. (2010) to determine children’s social competence and behaviors. The research resulted in concluding that there is a significant divergence in terms of age, maternal age, mother’s employment status, parents’ education level and family income in the conflict sub-dimension scores of the child-parent relationship scale. It also shows that the social competence and anger-aggression scores for the 6-year-old children are higher than that of the other age groups, and a mother’s age causes a significant divergence in the anger-aggression scores, and that the children of unemployed mothers exhibit more diffident behaviors than the children of working mothers. In addition, it shows that as the children’s social competence skills increase, the children’s conflictual relationship with their mothers and their anxiety/introvert behaviors decrease, and as anger-aggression behaviors decrease, their social competence and positive relationship with their mothers also increase.

Key words: Preschool education, parent relations, social competence

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın gerekleőmesinde katkılarından dolayı aşağıda adı geen kişi ve kuruluőlara içtenlikle teşekkür ederim.

Tezimizin planlanması ve yazım aőamasında akademik desteği ve pozitif bakış açısıyla sürekli destek olan, insani ve ahlaki değerleri ile de örnek edindiğim, ğrencisi olmaktan onur ve mutluluk duyduğum, bu süreçte bana yol gösteren çok değerli hocam, anabilim dalı baőkanımız, tez danıőmanım Sayın Aygen ÇAKMAK'a, Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren hocalarım Sayın Prof. Dr. Gözde AKOĞLU, Sayın Doç. Dr. Fatma ELİBOL, Sayın Doç Dr. Seda SAKARYA'ya,

Tezim sürecinde desteklerinden ötürü Ankara Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ocuk Hizmetleri Őube Müdürlüğü'ne, beni her zaman destekleyen annem ve kardeőlerime, yol gösterip, ufkumu aan ablam Doç. Dr. Derya ATİK'e, destekleriyle ve sevgileriyle bana g veren eőim İbrahim ÖZCANLI ve oğlum Cihan'a,

Sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iv
ETİK BEYANI	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
SİMGELER	xiii
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
Ebeveyn Çocuk İlişkisi	4
Ebeveyn Çocuk İlişkisine Kuramsal Bakış	5
Ebeveyn Tutumları	8
Ebeveyn Çocuk İlişkisine Etki Eden Faktörler	14
Erken Çocukluk Dönemde Sosyal Beceri ve Sosyal Gelişim	17
Sosyal Yetkinlik	19
Sosyal Yetkinliğin Gelişimini Etkileyen Faktörler	23
Sosyal Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Yetkinlik	25
Okul Öncesi Dönemde Sosyal Yetkinlik Gelişimi	27
Okul Öncesi Dönemde Kardeş ile İlişkiler	28
Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri	30
Okul Öncesi Dönemde Öğretmenler ile İlişkiler	32
Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılmış İlgili Araştırmalar	34
2. MATERYAL VE YÖNTEM	40
Araştırma Modeli.....	40
Çalışma Grubu.....	40
Veri Toplama Araçları	42
Genel Bilgi Formu	43
Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği	43
Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30).....	44

Verilerin Toplanması	45
Verilerin Analizi	46
3. BULGULAR.....	49
4. TARTIŞMA.....	63
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	72
KAYNAKLAR.....	74
EKLER.....	87
Ek-1. GENEL BİLGİ FORMU.....	87
Ek-2. ÇOCUK-ANABABA İLİŞKİ ÖLÇEĞİ	89
EK-3. SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME-30 ÖLÇEĞİ.....	91
EK-4. ANKET ONAY İZİNİ	93
EK-5. ETİK KURUL KARARI	94
EK-6. ÖLÇEK İZİNİ.....	95
EK-7. ÖLÇEK İZİNİ.....	96
ÖZGEÇMİŞ	97

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1.	Araştırmaya katılan çocuklara ve ebeveynlerine ilişkin demografik özelliklerin dağılımı.....	41
Çizelge 2.2.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30 alt boyut puanlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri	47
Çizelge 3.1.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun cinsiyetine göre T Testi sonuçları	49
Çizelge 3.2.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun yaşına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları	49
Çizelge 3.3.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun kardeş sayısına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları	550
Çizelge 3.4.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun doğum sırasına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları	50
Çizelge 3.5.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının anne yaşına göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları	51
Çizelge 3.6.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının anne çalışma durumuna göre T Testi sonuçları.....	51
Çizelge 3.7.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları.....	52
Çizelge 3.8.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının baba eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları.....	53
Çizelge 3.9.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının aile gelir durumuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları	53
Çizelge 3.10.	Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının aile yapısına göre Mann-Whitney U testi sonuçları.....	54
Çizelge 3.11.	Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun cinsiyetine göre T Testi sonuçları	55

Çizelge 3.12. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun yaşına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları.....	55
Çizelge 3.13. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun kardeş sayısına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları.....	56
Çizelge 3.14. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun doğum sırasına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları	57
Çizelge 3.15. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının anne yaşına göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları	57
Çizelge 3.16. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının anne çalışma durumuna göre T Testi sonuçları	58
Çizelge 3.17. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları.....	59
Çizelge 3.18. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının baba eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları.....	59
Çizelge 3.19. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının aile gelir durumuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları.....	60
Çizelge 3.20. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının aile yapısına göre Mann-Whitney U testi sonuçları	60
Çizelge 3.21. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanları ile Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme -30 Ölçeği alt boyutlarından alınan puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Korelasyon Analizi.....	61

SİMGELER

n	: Birey Sayısı
p	: Anlamlılık Düzeyi
r	: Korelasyon Katsayısı
sd	: Serbestlik Derecesi
ss	: Standart Sapma
SO	: Sıra Ortalamaları
ST	: Sıralar Toplamı
U	: Mann-Whitney U Değeri
X^2	: Ki kare
$\bar{x}$	: Ortalama
%	: Yüzde

KISALTMALAR

ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
ÇABIÖ	: Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SYDD-30	: Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği

1. GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi, çocukta gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde ailenin çocuğun gelişimi üzerinde etkisi oldukça büyüktür. Çocuğun ailesi ile birlikte kurduğu sağlıklı iletişim ilerideki yaşantısını önemli bir şekilde etkilemektedir. En kritik dönem olarak adlandırdığımız erken çocukluk döneminde çocuğun yaşamış olduğu her tecrübe çocuğun fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimini de büyük ölçüde etkilemektedir. Dünyayı yeni keşfetmeye çalışan çocuk ile bu süreçte onu tanımamanın, ihtiyaçlarına doğru şekilde cevap vermenin, onunla sağlıklı iletişim kurmanın önemi yadsınamaz.

Çocuklar okul öncesi eğitim alana kadar ilk sosyal becerileri aile yanında şekillenir. Ebeveynlerin çocukların üzerindeki etkisi çocuk daha dünyaya gelmeden başlar. Ebeveynlerin çocuğu isteyip istememesi, ebeveynlerin yine bu sürece hazır olup olmaması sosyalleşme sürecini etkiler. Çocukların ilk kendilerine model aldıkları kişiler anne, baba veya kendisine bakım veren kişilerdir. Çocuklar doğru ve yanlış ayırt edebilme, sevgi ve saygı duymayı bilme, doğru iletişim kurabilme gibi becerileri ve ayrıca iyi birey olabilmeyi kendisine bakım veren aile ortamında kazanır. Sağlıklı iletişim kuran bir ailede gelişimini sürdüren çocuklar mutlu, özgüven sahibi, özgür kişilikli bireyler olarak yetişirler. Tüm bunların yanı sıra ebeveynlerin kendi aralarındaki sağlıklı iletişim becerileri de çocuğun sosyal yetkinliğini etkilemektedir (Öngider, 2016).

Çocukların ebeveynleri gibi kendilerini iyi bir şekilde ifade edebilmesi ve buna göre davranabilmesi önemlidir. Bunun için çocukların belirli yetkinliklere sahip olmaları gerekmektedir. Çocuğun sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için kazanılması gereken becerilerin ön koşulu sosyal yetkinliktir. Sosyal yetkinliği, kişinin çevresinde bulunan diğer kişilerle iyi ve kalıcı bir bağ kurabilmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Yani kişinin çevresi tarafından kabul edilebilen, doğru ilişkiler kurabilmesine katkı sağlayan hareketlerin, becerilerin, yeteneklerin ve duyguların hepsi sosyal yetkinlik

kavramıyla tanımlanabilir. Çocukta bu becerileri ilk sosyal ortamı olan aile ortamında öğrenir (Gözükırmızı, 2019). Kendi duygularını ifade edebilen, davranışlarını, sosyal becerilerini yönetebilen ve sosyal davranışlar sergileyen çocuk sosyal yetkinlik becerisine sahiptir diyebiliriz. Bu becerilere sahip olan çocuğun ileriye yönelik gerçekçi hedefleri vardır ve hedeflerine ulaşmak için çabalar, kendisini motive etmeyi bilir. Karşılaştığı zorluklarla nasıl mücadele edebileceğini, problemler karşısında ne yapacağını tahmin edebilir. Bu çocuklar ilerleyen süreçte sosyal hayatlarında mutlu, özgüvenli bireyler olurlar. Sosyal yetkinlik becerilerine sahip olamayan, bu becerileri kazanamamış olan çocuklar ise ilerleyen süreç içerisinde akademik başarıları düşük, içe kapanık, öfkeli, problemler karşısında pes eden ve her şeyden şikayetçi bireyler olurlar. Sosyal yetkinliği düşük olan kişilerin ilerleyen süreç içerisinde davranış problemleri yaşamaları kaçınılmazdır (İsrael, 2007). Ebeveynlerin birbirleri ile olumsuz iletişim kurmaları çocuğun sosyal yetkinliğini olumsuz etkileyebilmekte ve duygu karmaşasına yol açabileceği düşünülmektedir. Gottman ve Katz'ın 1989'da yaptığı çalışmada ebeveynler arası çatışma ortamında büyüyen çocukların ilerleyen süreçte sosyal becerilerinde sosyal yetkinlik düzeyini azalttığını belirtmişlerdir (Gottman ve Katz, 1989; akt. Sürmeli 2018).

Erken çocukluk döneminde sosyal yetkinlik becerilerinin gelişiminde ebeveynlerin etkisinin önemli olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Ebeveynleri ile vakit geçirmeyen, yeterli iletişim kurmayan, erken yaşlardan itibaren kontrolsüz teknolojik araçları kullanan çocukların sosyal yetkinlik becerileri de olumsuz yönde gelişmektedir (Tüzün, 2002). Akçay ve Özcebe (2012) tarafından yapılan çalışmada, 60- 72 aylık çocukların %73,1'inin bilgisayar oyunları oynadığını belirtmişlerdir. Oysa teknolojik araçlarla geçirilen süre arttıkça, çocukların akranları ile yüz yüze iletişimi ve grup oyunları azalmaktadır (Rosen vd., 2014). Çocukların sosyal yetkinliklerinin düşük olmasının belirgin göstergeleri okulöncesi dönemdir. Bu dönemde çocuklar akranları, öğretmenleri ve diğer kişiler ile iletişim halinde olmak zorunda kalır. Yine çocuklar akranları ile daha uzun zaman birlikte vakit geçirmeye, oyun oynamaya, etkinlikler yapmaya başlarlar. İletişime geçme konusunda zorluk çeken bu çocuklar bunun sonucunda öfke patlamaları, saldırgan davranışlar, utangaç ve içe kapanık davranışlar sergileyebilirler. Ancak aile içinde şiddet gören ya da

birbirine karşı şiddet uygulayan ebeveynlere sahip çocuğun akranlarına karşı daha fazla saldırgan olması daha yüksek bir olasılıktır. Yapılan çalışmalarda da ebeveynleri tarafından şiddet olaylarına maruz kalan çocukların, hem fiziksel hem de bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde olumsuzluklar olduğu görülmüştür. Ayan (2007)'ın yaptığı çalışmada da şiddet gören çocukların saldırgan davranışlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu davranış problemleri ise çözümlenmediği takdirde çocuğun ilerideki sosyal yaşantısını ve toplum ile olan uyumunu olumsuz etkileyebilmektedir (Ateş, 2011).

Okulöncesi dönem çocuğun eğitim hayatının ilk başlangıcıdır ve çocuğu ilkokula ve ilerleyen süreçteki eğitimine hazırlık sağlar. Ülkemizde okula başlama yaşının küçülmesi, çocukların özellikle sosyal-duygusal gelişim alanındaki becerileri de erken öğrenmesini gerekli kılmıştır. Bu alandaki beceriler çocuğun ilerleyen süreçteki akademik başarısını da etkilemekle birlikte sınıf ortamına uyum sağlayamama, etkinliklere katılamama gibi durumlara yol açmakta bu durum çocuğun akranları tarafından daha az kabul görmesine ve çocuğun okula karşı kötü düşüncelere sahip olmasına yol açabilmektedir. Sonuç olarak ebeveynler, çocuklarıyla olan etkileşimleri ve onlara sundukları sosyal ortam ve koşulların niteliği ile çocukların sosyal yetkinlik becerilerinin gelişimini olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Ebeveynleri ve yaşlıları ile yeterli düzeyde zaman geçiremeyen, teknolojik araçları kontrolsüz bir şekilde kullanan çocuklar sosyal yetkinlik becerilerini kazanamamaktadır. Ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal yetkinliği üzerindeki etkileri göz önüne alındığında ebeveyn tutumlarının, ebeveynlerin çocukları olan ilişkilerinin çocukların sosyal yetkinliğini olumlu veya olumsuz şekilde etkilediği söylenilebilir. Sosyal yetkinliğin çocukların tüm yaşamlarındaki önemi ve etkisi göz önüne alındığında ebeveynlerin sosyal yetkinlik becerisi üzerinde büyük role sahip olması nedeniyle bu çalışmada, 4-5 yaş çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına olan etkisinin incelenmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Yapılan bu araştırma ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerinin çocukların sosyal yetkinlik ve davranışlarına olan etkisini belirlemek adına önem taşımaktadır.

Ebeveyn Çocuk İlişkisi

Erken çocukluk dönemi çocukların gelişimi açısından oldukça önemli bir zaman dilimidir. Bu dönemde çocukların gelişimine etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden en önemli olanlarından bir tanesi çocuğun çevresidir. Bu çevre içindeki en önemli nokta ise çocuğun ailesidir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Çocuğun sosyal-duygusal gelişimi açısından aile çok büyük bir önem taşımaktadır. Anne ve babanın çocuk üzerindeki etkisi çocuk daha dünyaya gelmeden başlamaktadır. Anne-babanın çocuğun dünyaya gelmesini isteyip istememesi, ebeveyn olmaya hazır olup olmamaları, çocuk olduktan sonra ne olabileceği, nelerin deđiŕeceđi düşünceleri gibi etmenler bebeğin sosyalleŕme sürecini etkilemektedir (Iŕık, 2007). Aile, çocuğun toplumsal yaŕama hazırlanmasında köprü niteliği taşımaktadır. Erken yaŕlarda çocuk yaŕadığı toplumun kültürel özelliklerini ve beklentilerini ailenin davranıŕları ile öğrenir. Bu sebepten dolayı ilk ve en önemli öğrenmeler aile ortamında başlar (Çalıŕkan ve Aslanderen, 2014). Çocuk çok küçük yaŕlardan itibaren çevresinde yer alan ebeveynler, kardeŕler, büyükanne, büyükbaba gibi kiŕilerin davranıŕlarını taklit eder. Taklit yoluyla sosyal açıdan daha yetkin olmak için davranıŕ repertuarlarına yenilerini ekler (Çiftçi Topaloğlu, 2013; Hasta ve Güler, 2013).

Ailenin diğer önemli görevi ise, çocuğun sosyalleŕme sürecinde bireylerle olan etkileŕiminde karŕısına sorunlar çıktığında bu sorunları nasıl çözebileceği konusunda davranıŕsal becerileri kazanmalarını sağlamaktır (Seven, 2007). Erikson (1950)'ın giriŕimciliđe karŕı suçluluk olarak tanımladığı 36-72 ay evresi çocuğun çevresi ile yoğun etkileŕim içinde olduğu bir evredir. Bu sosyalleŕme çocuğun sosyal açıdan problemler yaŕamasını da beraberinde getirmektedir. Çocuk, yaŕamında ilk defa karŕılaŕtığı iliŕkisel problemleri nasıl çözebileceği konusunda desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu desteğe sağlayabilecek kiŕiler ise ebeveynler ve öğretmenlerdir. Yetiŕkinlerin sağladığı problem çözmeye desteğe çocuğun sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır (Yahŕi ve Bayraktar, 2016).

Bandura (1977)'ya göre çocuğun öğrenme süreci aile yaŕamı ile başlamakta ve ilk sosyal öğrenmeler aile ortamında gerçekleŕmektedir. Ebeveyn çocuk iliŕkisi içinde duygu ve düşüncelerini ifade etme fırsatı bulabilen çocuklar kendilerini değerli

hissetmekte ve sosyal ortamlarda etkileşimde buldukları kişiler ile daha kolay iletişim kurmaktadır (Ünlü, 2016).

Çocukların sosyal becerilerinin ve sosyal yetkinliğinin nasıl olacağıyla ilgili noktada, ebeveynlerinin kendi aralarındaki iletişimlerini de çok önemli bir etkendir (Öngider, 2016). Kottman (2002)'a göre, ebeveynler arasındaki uyumlu, etkili bir iletişim çocuğun duygusal ve psikolojik olarak iyi gelişmesine katkıda bulunarak çocuğun sosyal becerilerinin gelişmesinde olumlu bir etki sağlar. Anne ve babanın çocuklarının eğitiminde yaşayacakları görüş ayrılıkları, kavgaları, tutarsızlıkları gibi olumsuz etkiler çocuğun sosyal davranışları açısından da olumsuz etkenlerdir. Ebeveynler özyeterlilik noktasında iyi, yeterli olursa bu gibi olumsuz durumlar ortadan kalkar. Çocuk iyi bir sosyal yeterliliğe ulaşır ve toplumun kurallarına uygun şekilde davranışlar geliştirir (Çiftçi Topaloğlu 2013).

Ebeveyn Çocuk İlişisine Kuramsal Bakış

Ebeveyn çocuk ilişkisi hakkında ilgili literatür incelendiğinde bu ilişkiyi açıklayan ve çocuğun sosyal gelişimi ile ilişkilendiren bazı gelişim teorilerinin bulunduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışmada Psikoseksüel ve Psikodinamik Teori, Sosyal Öğrenme Teorisi, Bilişsel Teori ve Bağlanma Teorisi incelenmiştir.

Psikoseksüel ve Psikodinamik Teori: Gelişime etki eden bir çok faktör bulunmakla beraber en önemlilerinden biri de çocuğun anne babasıyla olan ilişkileridir. Freud ve Erikson'un teorileri incelendiğinde, kritik dönemlerde ebeveynlerin önemli rolü olduğu göze çarpmaktadır.

Freud'un öncüsü olan psikodinamik teoriye göre çocuğun aşması gereken her evre ruhsal gelişim için kritik bir değer taşımaktadır. Oral, anal, fallik, latens ve genital olarak adlandırdığı bu evrelerde çocuğun yaşadığı takılma gelişimi sekteye uğratmaktadır. Örneğin oral dönemde çocuğun anneden yeterince doyum sağlayamaması yetişkinlikte bağımlılıkları getirecek bir zemin oluşturmaktadır. Freud ve Erikson'ın teorilerinin ortak noktası gelişimi etkileyen kritik evreler olduğu ve bu evrelerde ebeveyn çocuk ilişkisinin şekillendirici bir rolü olduğudur (Öz, 2008).

Erikson'da Freud gibi bireyin gelişiminde kritik dönemler olduğuna inanmakta ve insan yaşamını sekiz kritik dönemle açıklamaktadır. Gelişimin her döneminin sosyal çevre ile ilişkili olduğunu, her dönemde dönemin özelliklerine göre temel sorunlara yönelik belli güçlükler içeren, çözümlenmesi gereken, çatışma içeren bir gelişim görevi vardır. Bireyler her yaş grubunda yeni becerileri, diğer bireylerle iletişime geçme yollarını öğrenerek bir sonraki gelişim dönemine geçerler. Bir dönemdeki çatışmanın başarılı olarak atlatılması, gelecek olan dönem için sağlıklı temeller oluşturmaktadır. Eğer problemler içinde bulunduğu dönemde çözüme kavuşturulamazsa ilerleyen dönemlerde kişilik bozuklukları oluşturacak kadar büyük problemlerin oluşmasına sebep olur (Eke, 2018)

Sosyal Öğrenme Teorisi: Bandura'nın öncülüğündeki sosyal öğrenme teorisinin temelleri davranışçılık kuramına dayanmaktadır. Bandura, çocuğun gözlem ve taklit yoluyla sosyal öğrenmeler gerçekleştirdiğini öne sürerek gelişimsel bir açıklama sağlamıştır. Bandura, insan öğrenmesinin sosyal bir ortamda sadece taklit yoluyla değil çevredeki bireylerin davranışlarını gözlemleyerek de öğrenilebileceğini savunur. Alışkanlıklarımızın birçoğunu çevremizdeki bireylerin davranışlarını (ebeveynlerimizin, arkadaşlarımızın...) gözlemleyerek ediniriz. Çocukların ileride hayatlarında sahip olacağı değerler, yaşam tarzları ve hatta giydikleri kıyafetler bile ebeveynlerini yansıtmaktadır. Sosyal öğrenme teorisi bu durumun nasıl ve neden olduğuna ilişkin bir temel sağlamaktadır (Öz, 2008).

Bandura'nın modelinde sosyal öğrenmenin koşullarından biri öz yeterlidir. Öz yeterlik kavramı, kişinin kendi yapabildiklerinin ve yapabileceklerinin farkında olması şeklinde tanımlanabilir. Ona göre birey, kendi yapabileceklerine olan inancı doğrultusunda eylemlerde yer alır ve gerekli çabayı harcar. Bu inancı etkileyen dört çeşit bilgi vardır. Bunlar:

- Kişinin geçmiş başarıları ve başarısızlıkları,
- Benzer durumlarda başka kişilerin yaşadıklarının gözlenmesi,
- Başarıya dair diğer insanların telkinleri,
- Kişinin o an içinde bulunduğu fizyolojik durum.

Sosyal öğrenme teorisine göre yukarıda sıralanan dört bilgi doğrultusunda kişi bir inanç içine girer ve başarıma eylemine yönelir. Çocuğu bu yolda etkileyen en önemli

kişiler ebeveynlerdir. Ebeveynler çocuklarıyla kurdukları ilişki ile öz yeterliğin gelişimini inşa eden en önemli kişilerdir (Holden, 1997).

Bilişsel Teori: Çocuğun bilişsel gelişimi, dünyayı anlama, öğrenme ve aktif zihin faaliyetlerini ifade eder. Bilişsel teori çocuğun gelişiminde bilişsel gelişimin önemine vurgu yapmaktadır. Çocuğun bilişsel gelişiminin kişilik ve sosyal gelişimi ile paralel olduğu görüşü savunulur. Bu alanda önde gelen kuramcılar Piaget ve Vygotsky'dir. Piaget'e göre gelişim hem çevresel hem de kalıtsal faktörlerin etkileşiminin bir sonucudur. Ona göre çocuk, çevresini keşfetme ihtiyacı içinde olan bir varlıktır. Bilişsel gelişim basamaklarını atladıkça farklı bir noktaya doğru evrilir. Bilişsel gelişim çocuğun sosyal gelişimi ile yakından ilişkilidir. Ebeveyn ve akran ilişkileri çocuğun bilişsel gelişimi için en önemli kaynaklardır. Bu noktada ebeveynlerin çocukla kurduğu ilişki, çocuğa sunulan ortam bilişsel gelişimin ve dolayısıyla sosyal gelişimin kaynaklarıdır (Martin ve Colbert, 1997).

Vygotsky ise bilişsel ve sosyal gelişimde sosyo kültürel öğelerin önemine vurgu yapmıştır. Proximal zone (yakınsak gelişim alanı) olarak tanımladığı alan çocuğun en yakın ilişkide olduğu çevreyi ifade etmektedir. Ona göre bu en yakın çevreden, içinde yaşanılan topluma kadar olan geniş alan çocuğun gelişimini etkileyen alanlardır (Selçuk, 2007). Yakınsak gelişim alanının en önemli bileşenleri ebeveynler ve akranlardır. Çocuk ebeveynleri ve akranları ile kurduğu ilişki ile sosyal gelişimini sağlar (Holden, 1997).

Bağlanma Teorisi: John Bowlby'nin öncülüğünde gelişen bağlanma teorisi, en genel ifade ile erken dönemde bakım veren ve çocuk arasında kurulan duygusal bağı temel almaktadır. Çocuğun doğumu ile birlikte fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını gidermede birincil sorumluluğa sahip kişi ile çocuk arasında çok güçlü bir duygusal bağ kurulur. Bağlanma teorisyenleri bu bağın kişiyi yaşam boyunca etkilediğini ileri sürmektedir. Erken dönemde bakım verenin çocuğa tutarlı ve güvenli bir alan yaratması çocuğun güvenli bağlanmasını sağlamaktadır. Ancak bu dönemde tutarlı ve şefkatli bir bakımdan mahrum kalmış çocuklar güvensiz bağlanmaktadır (Bowlby, 1973).

Bağlanma teorisyenleri yaptıkları araştırmalarda güvenli bağlanan bireylerin yaşama ve kendilerine karşı olumlu bir benlik algısı geliştirdiklerini, yakın ilişkilerde rahat olduklarını, kişilerarası ilişkilerini rahatça yönettiklerini öne sürmektedir. Tam tersi

şekilde güvensiz bağlanan bireyler ise yaşam boyunca yakın ilişkilerde güçlük yaşamakta, kendilerine ve yaşama dair olumsuz bir algı geliştirmektedirler. Bu bağlamda bağlanma teorisyenlerine göre çocuğun olumlu bir sosyal gelişim sağlaması için özellikle erken evrede ebeveyni ile sıcak ve şefkatli bir ilişki kurmuş olması gerekir. Bakım verene güvenli bağlanamayan çocuklar keşif davranışlarında bulunmayı reddederek bazı davranışsal problemler geliştirebilmektedir (Ainsworth vd., 1978).

Ebeveyn Tutumları

Kişinin yaşamında önemli yere sahip olan bilgi ve beceriler vardır. Sosyal beceriler bunlardan en önemlilerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Sosyal becerilerin gelişiminde ebeveyn tutumları oldukça önemlidir. Bu nedenle anne babanın davranışları ve çocuk yetiştirmede benimsedikleri tutumlar çocuğun davranış gelişimini etkilemektedir. Bebeklik döneminden itibaren aile içinde kazanılan davranışlar toplumsal yaşam için hazırlık niteliğindedir (Ahmadova ve Yavuz, 2019). Ebeveynlerin çocuk yetiştirmede benimsedikleri tutumlar çocuğun kişilik gelişimine etki ederek, çocuğun sosyal açıdan yetkin bir birey olmasına zemin hazırlar (Erkan, 2010).

Anne babalar çocukları için doğru davranışları sergilemek isteseler de, bazı durumlarda yetersiz kalabilmektedirler. Anne babanın uygun gördüğü davranışlar bazen çocuğun gelişimini sekteye uğratabilecek nitelikte olabilmektedir (Birgin, 2012). Anne babaların kendi ruhsal durumları, strese karşı toleransları, disiplin anlayışları ve içinde buldukları durum çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkilidir (Zorbaz, 2018). Ebeveynlerin sakin ve şefkatli yaklaşımları, çocuk psikolojisine dair bilgi düzeyleri çocuğun olumsuz davranışlarının söndürülüp olumlu davranışlarının pekişmesinde etkilidir. Bu nedenle çocuk gelişimi ebeveynin tutumları ve bilgi düzeyinden ayrı düşünülemez (Akgün ve Yeşilyaprak, 2011).

En genel tanımı ile ebeveynlerin çocuk yetiştirirken benimsedikleri tutum ve davranışlar ebeveyn tutumları olarak ifade edilmektedir. Ebeveyn tutumları ebeveynin çocuğa karşı sergilediği tüm davranışlarda kendini göstermektedir. Bu kavramın içinde disiplin yöntemleri de yer almaktadır. Ebeveynlerin sahip oldukları

tutumlar altı başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar, aşırı koruyucu tutum, aşırı izin verici tutum, otoriter- baskıcı tutum, dengesiz- kararsız (tutarsız) tutum, ilgisiz tutum, demokratik tutum ve mükemmeliyetçi tutumdur.(Akgün ve Yeşilyaprak 2011)

Aşırı Koruyucu Tutum: Aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna sahip ebeveynler çocuğun davranışları üzerinde son derece kontrol sahibidir. Çocuğu tehlikelere karşı korumak isterken bağımsızlaşmasını engelleyecek nitelikte korumacı olabilirler (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Her ebeveyn çocuğunu tehlikelerden korumaya yönelik güdülere sahip olsa da bazı ebeveynler için bu durum aşırı seviyelerdedir. Çocuğa karşı yoğun sevgi gösterirken çocuğun yaşaması gereken olumsuz duyguların önüne geçerek duygusal gelişimi sekteye uğratabilirler. Sürekli koruma altında olan çocuk izole bir dünyada yaşayarak gerçek yaşamın tehlikelerini deneyimleyemez ve özgüven gelişimi olumsuz yönde etkilenir (Yılmaz ve Kesici, 2016). Düşük özgüven ve tehlikelere karşı aşırı hassasiyet çocuğun ebeveynden bağımsız hareket etmesini engelleyebilmektedir. Bu durumun başta sosyal ilişkiler olmak üzere birçok konuda çocuğa zararı dokunmaktadır (Bolattekin, 2014).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu çocuğun keşif davranışlarını sınırlandıran bir yaklaşımdır. Erken dönemde yaşam deneyimleri çocuğun fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimine önemli katkılar sağlar. Aşırı koruyucu ebeveynler bu deneyimleri kesintiye uğratarak gelişime darbe vurabilmektedir (Sezer ve Oğuz, 2010). Anne babanın çocuğun kendi başına karşılayabileceği tüm ihtiyaçları üstlenmesi çocuğun deneyimlemesini engellemektedir. Bu durum çocuğun yaratıcı düşünme, hata yapma, kendi başına kalabilme ve problem çözme becerilerine de olumsuz etkide bulunur. Aşırı koruyucu ebeveynlerin çocukları karşılaştıkları her problemde yetişkin desteğine ihtiyaç duyar ve sorumluluk almaktan kaçınır (Can, 2011).

Aşırı koruyucu ebeveynlerle büyüyen çocukların en tipik davranışları taleplerini ağlayarak ifade etmeleridir. Problemlerle baş etmede yaşadığı kaygı, çocuğu ebeveynin korumasına muhtaç hale getirmekte ve çocuğun gelişimsel açıdan yaşatlarının gerisine düşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle çocuk talepleri yerine getirilmeyince kaygı ve çaresizlik hissederek ağlama davranışına başvurabilir (Erginbay, 2014). Aşırı koruyucu tutumla yetişen çocukların destek ihtiyacı yaşam boyunca devam edebilir. Bu desteğe alışmış çocukların yetişkinlikte de problem

çözmede zorlandıkları ve sürekli eş desteğine ihtiyaç duydukları gözlenmektedir (Yavuzer, 2015).

Aşırı İzin Verici Tutum: Aşırı izin verici tutum, ebeveynlerin çocuğun isteklerini merkeze aldıkları, çocuğun yaşına uygun sınırlar koyamadıkları bir ebeveynlik biçimidir. Sevgi ve ilgi son derece yoğun olsa da kontrol mekanizması olan taraf çocuktur. Bu tutum çocuğun ebeveynin gücünü hissetmesine engel olmaktadır (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010).

Aşırı izin verici (hoşgörülü) tutuma sahip ebeveynler çocuğun davranışları üzerinde yeterince denetim sağlayamazlar. Çocuklarına karşı sıcak ve kabul edici bir tutum sergilerler. Çocuğa yönelik kabul edicilik her ne kadar olumlu bir davranış olsa da denetimin yok olduğu bir kabul edicilik çocuğa zarar vermektedir. Ebeveynin yetersiz denetimi çocuğun dürtü kontrolü yapabilmesini ve kendi dışındaki bireylere duyarlı yaklaşmasını engelleyebilmektedir (Şendil, 2010).

Bu ebeveynlik tutumu ile yetişen çocukların kendini kontrol edebilme becerileri oldukça zayıftır. Her talebi koşulsuz yerine getirilen bu çocuklarda en sık rastlanılan olumsuz duygulardan biri doyumsuzluktur. Çocuğun yaşadığı doyumsuzluk zaman içinde talebi yerine getirilmediğinde saldırganlaşmasına neden olabilmektedir. Herhangi bir sınırlama ile karşılaşmayan çocuk ebeveynin kendisini umursamadığı duygusuna da kapılabilir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Bu tutum daha çok tek çocuğu olan ve geç ebeveyn olmuş ailelerde görülmektedir. Aşırı izin verici tutum ile yetişen çocukların sadece kendi taleplerini ön planda tutmaları ve diğerlerinin ihtiyaçlarını görmezden gelmeleri de gözlenmektedir (Yavuzer, 2015).

Otoriter-Baskıcı Tutum: Otorite, bir kişinin, başka kişiler veya durumlar üzerinde yaptırımda bulunma gücünü ifade etmektedir. Otorite sahibi kişi diğerlerine emretme, isteklerini yaptırma ve diğerlerini kontrol etme gücünü taşır (Birgin, 2012). Otoriter ebeveyn tutumu ise çocuğun ihtiyaçlarını göz önünde tutmaksızın, kısıtlayıcı bir yaklaşımda bulunmayı ifade etmektedir. Otoriter ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına karşı duyarlılığı ve ilgisi düşüktür. Çocuk yetiştirmeye dair koydukları kurallara koşulsuz itaat edilmesini beklerler ve aksi şekilde davranılmasından hoşlanmazlar. Otoriter ebeveynlerin çocuklarını disipline etmek için kullandıkları yöntem sıklıkla ceza ve mahrum bırakmadır. Ceza ve korku ile istenilen davranışı

oturtmaya çalışırlar. Bu tutum çocuğun bireysel özelliklerinin hiçe sayıldığı bir yaklaşımdır (Sezer ve Oğuz, 2010; Başal vd., 2014).

Otoriter ebeveynlerle büyüyen çocukların en tipik problemi kendilerine özgü düşünceler geliştirememeleri ve güç sahibi kişilere karşı kendilerini ifade edememeleridir. Otoriter ebeveynler kendi gerçekleştiremediklerini çocuklarının yapmasını bekleyerek onlara bir kılıf hazırlarlar. Bu kılıfın dışına çıkmakta zorlanan çocuk kendi arzularını keşfetmekte güçlük çeker (Kaya vd., 2012). Katı bir disiplin anlayışının olduğu otoriter ailelerde çocuğun bireyselliği göz ardı edilir. Alman kararlarda çocuğa söz hakkı tanınması çocuğun otonomi kazanmasını engelleyen bir etkidir (Birgin, 2012). Ebeveynin sevgisi otoriteye itaat koşuluna bağlıdır. Çocuk ebeveynin kurallarını yerine getirdiği müddetçe sevgi ve ilgi alabilir. Bu şekilde ebeveynin sevgisi bir ödül mekanizması halinde kullanılır (Görücü ve Karakuş, 2017).

Otoriter ebeveyn tutumu çocuğun kişilik gelişimine olanak tanımayarak benlik saygısında düşüşe neden olmaktadır. Kendini ifade etme alanı bulamayan bu çocuklarda saldırganlık davranışları da sıklıkla gözlenmektedir (Sezer, 2010). Kendi düşüncelerini ortaya koymaya çalışan her engellendiğinde öfke ve stres yaşar. Bu durum çocukta saldırganlık davranışlarının ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır. Otoriter ebeveynle büyüyen çocuklar yetişkinlikte sıklıkla baskılanmış ve engellenmiş hissetmektedir (Erdoğan, 2014).

Dengesiz-Kararsız Tutum: Dengesiz- kararsız tutuma sahip ebeveynler çocuklarına karşı bazen aşırı hoşgörölü bazen aşırı otoriter bir tutum içindedir. Bu durum çocuğun hangi durumda nasıl tepki vereceğine dair ikilem yaşamasına neden olur. Ebeveyn farklı zaman dilimlerinde verdiği farklı tepkilerle çocuğun dengesizlik yaşamasına sebebiyet verir (Şölen, 2020). Yavuzer (2017)'e göre çocuğun kişilik gelişiminde sağlıklı bir süreç yürütebilmek için ebeveynin tutarlı davranışlar içinde olması son derece önemlidir. Dengesiz tutum, çocuğun isyankarlık ve boyun eğicilik arasında gidip gelmesine neden olabilmektedir.

Dengesiz tutuma neden olan en önemli durumlardan biri anne ve baba arasındaki fikir ayrılıklarıdır. Çocuğun davranışları karşısında farklı tutumlar sergileyen anne babalar getirdikleri kuralları uygulayamamaktadır. Ebeveynlerin benzer davranışlar

karşısında benzer tepkiler vermeleri çocuğun doğru ve yanlış olanı öğrenmesini kolaylaştırmaktadır. Ancak istikrarsız tutumla ilerleyen ebeveynlerin çocukları ne istediğini bilememekte ve doğruyu bulmakta zorlanmaktadır. Çocuğun sosyal ortamlarda nasıl davranacağını bilmesi ebeveynin tutarlı yaklaşımlarının sonucudur (Poyraz, 2007; Çağdaş ve Seçer, 2010).

İlgisiz Tutum: Çocuğun ihtiyaç duyduğu ilginin, aile tarafından sağlanmadığı ebeveyn tutumudur. İlgisiz tutum içinde olan ebeveynler, çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarından habersizdirler. Çocuğun gelişimsel ihtiyaçları göz ardı edilir ve aile içinde değerli hissettirilmez (Moscatelli ve Rubini, 2011). İlgisiz ebeveynler çocuklarını ihmal ederler ve çocuğun taleplerine karşı kayıtsız davranırlar. Çocuk aileden dışlandığını ve sevilmediği hisseder. Bu hisler çocuğun yalnızlaşmasına ve güven duymamasına neden olur (Kaya vd., 2012).

Çocuğun erken dönemde ihtiyacı olan şey değerli hissetmek ve koşulsuz sevmektir. İlgisiz ortamda büyüyen çocuklar sevgiden ve ilgiden mahrum kalarak değersizleştirilir. Aile ortamında edinilmeyen sevgi, çocuk tarafından farklı ortamlarda giderilmeye çalışılır. Farklı ilişkilerde sevgi ihtiyacını karşılamaya çalışan çocuk sürekli boşluk hissi içinde olabilir (Bolattekin, 2014).

İlgisiz aile ortamında büyüyen çocuklarda saldırganlık, başkalarının duygularını önemsememe, güçsüzlere karşı zorbalık gibi davranışlar gözlemlenebilmektedir. Aileye karşı duyulan öfke zamanla diğer kişilere genellenerek saldırganlığın temelleri atılmış olur (Şölen, 2020). Yapılan bir çalışmada çocuğun ihtiyaçlarına karşı kayıtsız olan ebeveynlerin çocuklarında daha fazla öfke ve saldırganlığa rastlanmıştır (Yavuzer, 2017). İlgisiz ebeveynler zamanla sadece ihmal değil istismar davranışlarında da bulunabilmektedir.

İlgisiz ailelerde duygusal yoksunluk oldukça fazladır. Ailenin parçalanması, ekonomik zorluklar, evlilik çatışmaları gibi problemler aile içinde duygusal etkileşimi azaltmaktadır. Bu gibi problemlerle karşılaşan aileler çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarsız olabilmektedir. Ailelerin bu tutuma sahip olmaları çocuğun kendini değersiz hissetmesine ve sosyalleşmekten çekinmesine neden olabilmektedir. Bununla beraber ilgisiz ailelerin çocuklarında motor, bilişsel, psikososyal ve dil gelişiminde de gecikmeler gözlemlenebilmektedir. Akademik

başarısızlık, dil problemleri, akran ilişkilerinde güçlük gibi birçok problem ilgisiz ebeveyn tutumlarının sonuçları olabilmektedir (Yavuzer, 2015).

Demokratik Tutum: Demokratik tutuma sahip aileler, çocuklarının bireyselleşmesine önem göstermektedirler. Çocuğun ilgilerine ve tercihlerine saygı duyarak benlik gelişimine katkı sağlarlar. Aile içinde alınan kararlarda çocuğa da söz hakkı tanıyarak otonomi geliştirmelerine destek olurlar. Demokratik ebeveynler çocuğa karşı verilen tepkilerde tutarlıdır ve ceza gibi onur kırıcı yöntemlere başvurmazlar (Sezer ve Oğuz, 2010). Demokratik ebeveynler çocuklarına yaşlarına uygun sınırlar getirirken, çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarlı bir yaklaşım sergilerler. Çocuğuna saygı ile yaklaşan bu aileler özgüven gelişimini olumlu yönde desteklerler (Başal vd., 2014).

Demokratik aileler çocuklarına her koşulda sevgi gösterirler ve çocuğun bireysel özelliklerini kabul ederler. Çocuğun gelişiminde otoriter ve kontrol sahibi değil, ılımlı bir yol gösterici konumunda kalmayı tercih ederler. Aile içinde konulan kurallar herkes için geçerlidir. Bu durum çocuğun kendini ailenin bir üyesi olarak görmesini sağlar (Birgin, 2012). Demokratik ailelerin bir diğer özelliği, çocuklarına yaşlarına uygun sorumluluklar vermeleridir. Sorumluluk yoluyla çocuğun bağımsızlığı desteklenir ve uygun denetim sağlanır (Sağır, 2016).

Demokratik ailelerde yetişen çocukların yaratıcı düşünebilme potansiyelleri daha güçlüdür. Kendilerine has duygu ve düşünceleri ortaya koymaktan çekinmezler. Sosyal açıdan girişimcidirler ve akran ilişkilerinde rahattırlar (Pekşen-Akça, 2012). Ailesi tarafından bir birey olarak kabul edilen bu çocuklar akademik olarak daha başarılı ve sosyal becerilerde daha güçlüdür (Karaduman, 2012).

Mükemmeliyetçi Tutum: Mükemmeliyetçi ebeveynlerin çocuklarından beklentileri oldukça yüksektir. Çocuk er ne kadar ebeveynin merkezinde olsa da talepler ebeveynin hâkimiyetindedir. Bu tutuma sahip ebeveynler kendi gerçekleştiremediklerini çocuklarının başarmasını ister ve bu yolda başarısızlığa tahammül edemezler. Kendi taleplerinin yerine getirilmemesi mükemmeliyetçi ebeveynleri hayal kırıklığına uğratarak öfkelenmelerine neden olur (Lee, Sullivan ve Dush, 2012).

Mükemmeliyetçi ebeveynlerin çocukları ile ilgili en büyük kaygıları başarı odaklıdır. Bu aileler için çocuğun başarısı sıradan bir durumken başarısızlık tahammül edilemez bir durumdur. Çocuğun başarısızlığı karşısında çok sert tepkiler verirler ve çocuğu sevgiden mahrum bırakabilirler. Sevginin koşullu olarak verilmesi çocuğun güven duygusunu zedeleyebilmektedir (Hanımoğlu ve İnanç, 2011). Mükemmeliyetçi aileler için çocuklarının sahip olduğu beceriler üstün niteliktedir. Çocuklarının her daim cesur ve atılgan olmasını isterler ancak bu özelliklerin gelişebilmesi gereken uygun ortamı sağlayamazlar (Safrancı, 2015). Çünkü mükemmeliyetçi ailelerin çocukları başarı baskısı altında ezilerek kendilerini sıkışmış ve mutsuz hisseder. Uzun vadede doyumsuz ve kendinden memnuniyet duymayan bireyler haline gelirler (Pulat, 2011). Mükemmeliyetçi tutumla yetişen çocukların en büyük problemlerinden biri mükemmelliği ararken hiçbir sonuca ulaşamamalarıdır. Bu durum çocukta saldırganlığa ve öfkeye neden olabilmektedir (Ayoğlu, 2012).

Ebeveyn Çocuk İlişisine Etki Eden Faktörler

Çocuk, yaşamının devamlılığını sağlayabilmek için bir yetişkinin bakımına muhtaçtır. Bu bakımı sağlayan ve çocuğu toplumsal hayata hazırlayan kişiler çoğunlukla ebeveynlerdir. Kişinin ebeveynleri ile kurduğu ilişki, yaşam boyu etkilerini devam ettirecek önemli bir bağdır. Ailenin ve çocuğun sahip olduğu özellikler, dönemin koşulları, toplumsal koşullar ve kültürel beklentiler gibi birçok değişken ebeveyn çocuk arasındaki ilişkiye etki etmektedir. Çocuğun yaşamında özellikle ilk yıllarda en önemli sosyal ortam ailedir. Çocuk aile yaşantısı içinde dünyanın ve kendinin nasıl olduğuna dair ilk şemalarını oluşturur. Bu dönemde kurulan ilişkiler, maruz kalınan travmatik yaşantılar çocuğun ruhsal gelişimini derinden etkileyebilecek güce sahiptir (Yavuzer, 2010).

Çocukların öğrenimsel yaşantıların ilk temelleri ailede atılmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlar, çocuğun kabulü veya reddi gibi her durum bir öğrenme yaşantısı sağlamaktadır. Ebeveynin sadece bakım sağlaması değil, duygusal ihtiyaçları ne derece karşıladığı da bir ilişkiyel öğrenmeye denk gelmektedir. Bu nedenle ebeveyn çocuk ilişkisi çocuğun olumlu bir benlik ve olumlu

sosyal davranışlar geliştirmesi açısından son derece önemlidir (Özyürek ve şahin, 2015).

Okul öncesi dönemde çocuğun kazandığı davranışlar ve bilişsel şemalar kişinin yaşam boyunca üzerinde taşıyacağı inanç ve değer yargılarını şekillendirmektedir. Ailedeki her birey birbiri içinde etkileşim içindedir ve her aile, anne-baba-ocuk ve kardeşler alt sisteminden oluşmaktadır. Gelişime yönelik her kuram farklı noktalara odaklansa da tüm kuramcılar bu sistemlerin birbirine olan etkisi konusunda hem fikirdir. Tüm gelişimsel kuramlar 0-6 yaş döneminde ebeveyn ve ocuk ilişkisinde kurulan bağların etkisinin yaşam boyu devam edeceğini öne sürmektedir. Bu nedenle okul öncesi dönem çocuklarının davranışları incelenirken ebeveyn ocuk ilişkisini ele almak kaçınılmazdır (Saygı ve Balat, 2013).

Erken dönemde ebeveyn ocuk ilişkisine etki eden faktörler şu şekilde sıralanabilir:

Çocukların cinsiyeti ve yaşı: Yapılan araştırmalarda çocukların cinsiyeti ve yaşının ebeveyn ocuk ilişkisine etkisinin olduğu belirlenmiştir. Annelerin erkek çocuklarına kız çocuklarına göre daha fazla demokratik tutum sergilediği, ayrıca kız çocuklarına ebeveynleri tarafından daha fazla aşırı koruyucu tutum sergilediği belirlenmiştir (Alabey 2017). Ailenin sahip olduğu çocukların cinsiyetinin ve yaşının ilişkilerine etki etmediğine dair araştırma bulguları da mevcuttur (şanlı ve Öztürk, 2012; Tezel şahin ve Özyürek, 2008).

Kardeş sayısı: Ailenin sahip olduğu ocuk sayısının çocuklarla kurulan ilişki üzerinde etkili olduğuna dair araştırma bulguları mevcuttur. Özellikle kardeşlerin doğum sırası ebeveynlerin davranışlarında farklılaşmaya neden olmaktadır. Mangır ve arkadaşları (1995), çocuğun fiziksel istismar edilme durumları ile doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Volling ve Elins (1998), çalışmalarında ebeveynlerin evin küçüğü olan çocuktan ziyade büyük çocuklarını disipline etmeye meyilli olduklarını gözlemlemişlerdir. Uyumlu bir evliliğe sahip ve en az iki çocuğu olan ailelerde anneler iki çocuğuna da eşit disiplin uygularken, babaların büyük kardeşe daha fazla disiplin uyguladığı belirlenmiştir.

Ebeveyn yaşı: Ebeveynlerin yaşı, ocuk yetiştirmeye dair bakış açıları ve ocuk ilişkilerinde etkili bir faktördür. Genç yaşta evlenen ve ocuk sahibi olan ebeveynlerin bilgi yetersizliğinden dolayı çocukları ile problemler yaşayabilirler.

İleri yaşlarda evlenen ve çocuk sahibi olan ebeveynlerin ise çocuklarına karşı koruyucu bir ebeveynlik rolüne girdiği ve çocuklarının her istediğini karşılayan ebeveynler olduğu görülmüştür (Yavuzer 2010). Gölcük 2014 tarafından yapılan araştırmada yaşı küçük olan annelerin çocuklarına karşı daha disiplinli, aşırı koruyucu olduklarını belirtmiştir. Şanlı ve Öztürk tarafından 2012 yılında yapılan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi adlı çalışmada da ileri yaşta olan annelerin süreç içerisinde tecrübelerinin artması ile demokratik tutum sergilediklerini belirtmiştir.

Anne eğitim durumu: Ebeveynlerin eğitim düzeyleri çocukları ile kurdukları ilişkiye etki eden önemli faktörlerden biridir. Bir meta analiz derlemesinden elde edilen verilere göre, eğitim düzeyi yükseldikçe, baskı ve disiplin boyutunda azalma, demokratik tutumda da artış olduğu görülmektedir. Annelerin babalara göre daha çok izin verici tutum, babaların ise daha çok demokratik tutum sergilediği belirlenmiştir (Kırman ve Doğan 2017).

Anne çalışma durumu: Annenin çalışma durumunun çocuğu nasıl etkilediği yönünde farklı görüşler söz konusudur. Yapılan çalışmalarda çalışan annelerin çalışmayan annelere göre çocuklarına karşı koruyucu tutumlarının daha az olduğu, daha az otoriter-baskıcı tutum gösterdikleri belirtilmiştir (Alabay 2017, Yener, 2015, Şanlı ve Öztürk 2012). Yine yapılan bir meta analiz çalışmasında; ebeveynin öğrenim durumu, anne çalışma durumu, ebeveynlerin çocukluklarında algıladıkları ebeveyn algılarının olumlu olması, iki ve daha az çocuğa sahip olma çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu yönde etki ettiği görülmüştür (Kırman ve Doğan, 2017).

Gelir düzeyi: Ailenin sahip olduğu gelir düzeyi çocuğa sunulan imkanları ve ailenin stres durumunu yakından etkilemektedir. Yapılan bir araştırmada ev hanımı, yaşları küçük ve gelir düzeyi düşük olan annelerin çocuklarına karşı sıkı disiplin uyguladıkları ve aşırı koruyucu tutumlarının arttığı belirlenmiştir. Annenin çocuk yetiştirme konusunda eğitime katılımı ve kendini yeterli hissetmesi durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı saptanmıştır (Şanlı ve Öztürk, 2012).

Erken Çocukluk Dönemde Sosyal Beceri ve Sosyal Gelişim

Bireylerin başkalarına olumlu tepki vermesini sağlayacak ve olası olumsuz tepkileri önleyecek becerilere sahip olması çok önemlidir. İnsanlar, diğer insanlarla etkileşime girmelerini sağlayan sosyal olarak onaylanmış davranışlara sahip olmak ister. Bu davranışlara sosyal beceriler denir (Uçar, 2010). Sosyal becerilerin tanımında henüz bir fikir birliğine ulaşılamamıştır. Sosyal beceriler genel olarak iletişim kurma, bireyler arasında iletişimi başlatma, etkileşim kurma, ilişkileri sürdürülebilir ve sona erdirmeye gibi kavramlardan meydana gelmektedir. Sosyal becerilerin bir davranış olarak ortaya çıktığı, gözlem yaparak öğrenildiği söylenilebilir. Tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda erken çocukluk döneminde çocukların sosyal becerileri kazanabilmesi için ebeveynlerin, öğretmenlerin ve akranlarının etkisi oldukça büyük ve önemlidir.

Sosyal beceri toplum içerisinde insanlar arası ilişkilerde kişilerin amaçlarına yönelik, sosyal durumlara da uyumlu bir biçim almasını oluşturan yani olumlu, olumsuz gelen tepkilerin anlaşılıp çözüme kavuşturulması, bilişsel ve duyuşsal bir biçim alması durumudur (Yüksel, 1999). Şahin (2015) ise sosyal beceriyi çocukların içinde bulunduğu grupta akranlarına uyum sağlama, onlar tarafından kabul edilme durumunu arttırmayı sağlayan beceriler olarak tanımlamıştır. Bu beceriler genel olarak olumlu iletişim kurmak, toplumsal kurallara uymak, kültürel değer ve yargılara uyum sağlamaktır.

Kişiler doğum ile beraber bir toplumun, sosyal çevrenin içinde kendilerini bulurlar. Yaşamın her döneminde insanlar birbirleri ile iletişim kurmadan kaçınmazlar. Bu nedenle doğru iletişim ve uyum sağlamak için kişilerin sosyal becerilere sahip olması gerekmektedir. Çocuklara, toplumlarının kültürünü tanıma ve değerlerini içselleştirme, iletişim kurma, sorumluluk alma, haklara sahip olma ve kültürlerinin yapıcı bir üyesi olmaları için sosyal beceriler kazandırmak birlikte yaşayan ebeveynleri, kardeşleri ve akrabaları, öğretmenleri ve akranları aracılığıyla sağlanır. Sosyal beceriler, çocukların akranları ve aile üyeleri ile okul hayatında başarı ve mutluluğa ulaşmasını sağlayan önemli becerilerdir. Gelişmiş sosyal beceriler çocuklara akademik performans ve olumlu öğrenme sonuçları sağlayabilir. Yeterli sosyal beceriye sahip çocuklar, ses tonu, jestler, yüz ifadeleri, vücut duruşu, işbirlikçi

çalışma ve çatışmaların ortaya çıkabileceği durumlarda süreçlerin etkili yönetimi gibi uygun sosyal davranışların nasıl ve ne zaman kullanılacağını bilir (Bilek, 2011; Yüksel 2004).

Bireylerin sosyal becerilerinin temeli ilk olarak aile ortamında ardında da okulöncesi dönemde atılır. Okul öncesi dönem sosyal beceriler ve birçok beceri kazanmak için kritik bir dönemdir. Çocuklar okulöncesi dönemde içinde bulunduğu gruba uyum sağlama, kabul görme, paylaşma, işbirliği kurma gibi becerileri kazanırlar. Bu beceriler çocuğun ileriki dönemde hem sosyal hem de diğer becerilerini etkiler (Aslan, 2019). Genel olarak sosyal becerilere sahip çocuklar özgüveni yüksek, problem çözme becerisine sahip, akranları tarafından kabul edilme gibi özelliklere sahiptir. Çocukların akranları tarafından kabul edilmesi ve akademik başarıları için sosyal becerilere sahip olması oldukça önemlidir (Doğanay Koç, 2017).

Bir çocuğun okul öncesi dönemde yaşatlarıyla yaşadığı kötü deneyimler onun gelecekteki yaşamını da etkileyecektir. Bu durum akademik, davranışsal, duygusal ve kişilerarası sorunlara neden olur. İlerleyen süreçte çocukların bu durumlara sahip olmaması için sosyal becerilerinin geliştirilmesi oldukça önemlidir (Doğanay Koç, 2017).

Sosyal gelişim, kişinin içine bulunduğu topluma uyum sağlayarak, başkaları ile anlaşabilme, onlar gibi davranış özellikleri gösterebilme, bireyin toplumun baskı ve zorunluluklarına karşı duyarlılık geliştirilebilmesidir. Önemli olan toplumsal kuralları alışkanlık haline getirmek değil, toplum içinde uyum sağlayarak kişinin diğer bireylere göre hareket etmeyi öğrenmesidir (Yavuzer, 2014). Sosyal gelişimin temelleri bebek henüz anne karnında iken atılmaya başlar. Çocukların anne karnında başlayan bu gelişim süreçleri doğum ile birlikte hızla artarak devam eder. Yaşamın en kritik dönemlerinden olan çocuğun doğumu ile başlayıp ilköğretim yıllarına kadar olan bu dönem erken çocukluk dönemi olarak adlandırılmaktadır (Erden, 2011). Bebeklerin ilk sosyal davranışları annelerine olan bağılılıklarıdır. Doğum ile başlayan dönemden 2 yaşa kadar olan süreçte anne, baba ya da bakım veren kişiye bağımlı olan çocuk, ilk iki-altı yaş aralığında ayrı bir birey olma bilincine ulaşır ve sosyalleşmeye başlar. Ebeveynleri, akranları ve diğer kişilerle iletişim kurması daha kolay olur. Bu süreçler sosyal gelişimin kaçınılmaz ve devamlı bir kuralıdır (Oktay,

2000; Nalbant, 2016). Bu dönemde çocuklar okula başlayıncaya kadar tam anlamıyla topluma adapte olur ve sosyal gelişimlerinin büyük bir kısmı tamamlanır (Ceylan, 2014; Uysal ve Balkan, 2015).

Erken çocukluk dönemi çocuğun bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir. Sosyal becerilerini yaşamın ilk yıllarından itibaren geliştirebilen çocukların sosyal ilişkileri başta olmak üzere duygusal, bilişsel, dil ve öz bakım becerilerinde de ilerlemeler gösterebileceklerdir. Çocukların bu dönemde edindiği deneyimlerin ilerideki yaşantılarını oldukça önemli bir şekilde etkilediği bilinmektedir. Bu dönemde sağlıklı, başarılı sosyal ilişkiler kuran çocuklar, daha sonraki yıllarda da sosyal ilişkileri iyi, topluma uyum sağlayan, duygu ve düşüncelerini kolaylıkla ifade edebilen, özgüveni yüksek, mutlu bireyler olabileceklerdir (Diken, 2012). Bu dönemde çocuklar çevrelerinde meydana gelen olayları, kişileri bu kişilerin davranışlarını çok iyi gözlemler ve rol model alırlar. Bu nedenle çocuklara anne, baba veya bakım veren kişilerin daha sonra ise okula başladıklarında öğretmenlerin olumlu tutum ve davranışlar sergilemesi çocuğun gelişimi için oldukça önem taşımaktadır.

Çocuklarda sosyal gelişimin temel kazanımları üç-beş yaş arasında gerçekleşmekte, sosyal gelişimlerini tamamlayamamaları onların gelecekteki sosyal davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Çocukların sosyal gelişimini olumsuz etkileyecek her türlü problemin okul öncesi dönemde çözülmesi, çocukta ortaya çıkabilecek davranış problemlerinin erken dönemde müdahale edilerek çözüme kavuşturulmasını bu da çocuğun hem topluma hem de okul hayatına daha kolay uyum sağlayabilmesini sağlayabilecektir. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında; çocukların sosyal gelişimlerinin yaşlarına ve gelişimlerine uygun olarak gerçekleşmesi sağlıklı bir toplumun temellerini oluşturacaktır.

Sosyal Yetkinlik

Kişilerin sosyal yetkinliklerinin oluşmasında sosyal becerilerin oldukça büyük yeri vardır. Sosyal yetkinlik ve sosyal beceri kavramları ayrı kavramlardır fakat sosyal yetkinlik kavramı sosyal beceri kavramını da içerisinde barındırmaktadır (Russel Lee, Spieker ve Oxford, 2016). Bu iki kavram çok sık birbiriyle karıştırılmaktadır.

Bu durumun kökeninde yatan sebebin sosyal becerisi olan kişinin sosyal yetkinliğe de sahip olduğu düşüncesidir. Sosyal yetkinlik kavramı daha genel daha değerlendirici bir kavramdır. Yani belirli bir sosyal görevde yeterli oluşumu, performansı gösteren kişi sosyal anlamda yetkin olabilir diyebiliriz.

Sosyal beceri ve sosyal yeterlilik kavramı arasındaki farkı ifade etmek oldukça zordur. Bazı araştırmalar sosyal beceri kavramı sosyal yeterlilik kavramını da kapsadığını düşünerek bu kavramları üç temel boyutta incelemişlerdir. Bunlar; sosyal beceri, sosyal performans ve sosyal uyum kavramlarıdır (Şahin 2001). Kişinin sosyal becerileri gelişmiş ise sosyalleşme sürecinde bulunduğu ortamlarla, çevresindeki kişilerle sağlıklı bir ilişki kurabilmektedir. Kişi, iletişimde bulunduğu kişilere kendini ifade ederken saygı çerçevesinde hareket eder ve insan ilişkileri güven ve dayanışma duygusu içinde gerçekleşir. Sosyal yetkinliğe ulaşan ve bunun sonucunda uyumlu davranışlar gösteren kişiler sosyal becerilerini kullanan ve geliştiren kişilerdir. Yardımlaşma, uzlaşma, öfkelerini kontrol edebilme, empati yeteneği gelişen sosyal yetkinliğe ve sosyal becerilere sahip kişilerde görülen davranışlardır (Topaloğlu 2013). Ayrıca kişilerarası ilişkiler dışında iş hayatı, eğitim hayatı vb. gibi alanlarda sosyal yetkinliğe dahildir ve kişinin davranışlarının gelişip şekillenmesinde etkilidir. Başkalarının duygularını anlayabilmek ve kendi duygularını ifade edebilmek sosyal yetkinlik adına gerekli olan unsurlardandır (Çorbacı-Oruç, 2008). Bunların yanında sosyal yetkinlik kavramı, kendini düzenleme, işbirliği yapabilme, sosyal problemleri çözebilme, bakış açısı alma gibi becerileri de kapsadığı görülmektedir (Gülay, 2008).

Sosyal becerilerini geliştiren ve işlevsel hale getiren kişilerin, sosyal yetkinliğe ulaşması ve bununla beraber uygun eylemler yapması gerekmektedir. Empati kurma, sıraya girme, yardımlaşma, anlaşmaya varma, diğer insanların duygu ve düşüncelerine anlayışlı olma gibi sosyal beceriler, aynı zamanda sosyal yetkinliğe sahip kişilerden de beklenen davranışlardır. (Gözkırmızı 2019). Mcfall (1982)'a göre sosyal beceriler, kişilere toplum tarafından yüklenen görevlerin yerine getirilmesi gereken davranışlar, sosyal yeterlilik kişiye yüklenen görevleri kişi yeterli yaptıysa bunu yaptığını gösteren durumdur yani sonuca dayalı değerlendirmedir. Bu yargılar daha çok arkadaş, aile, öğretmen gibi kişilerin fikirlerine dayanır (Önalın Akfırat, 2006).

Genel olarak sosyal yeterlik; kişinin kendini ifade edebilmesi, aile üyeleri ve diğer kişiler tarafından kabul görebilme, kendisini destekleyen bir ortama sosyal çevreye, kendine güvenmeye, sosyal açıdan özgür bağımsız olabilmeyi ifade etmektedir. Sosyal yeterlilik kavramı bir bireyin sosyal yeterlik seviyesi, sözel hareketlerin, jest ve mimiklerin uygun yerde ve doğru zamanda kullanılması ile bağlantılıdır (Uslu 2019). Bu beceriye sahip çocuklar yaptıkları aktivitelerde daha iyi şeyler hissedip, karar verme yeteneğine sahip olurlar. Becerisi gelişmemiş olan çocuklar ise yaşlıları tarafından dışlanmaktadır. Sosyal, psikolojik ve davranışsal açıdan hayatlarının ilerleyen zamanlarında sıkıntılarla karşılaşan çocukların öncesinde yaşlılarıyla yetersiz zayıf diyalogları olduğu görülmektedir.

Taborsky ve Oliveira (2012) sosyal yetkinliği kişilerin içinde buldukları ortamda, ortam tarafından kabul edilebilir davranışları kazanarak kişilerin uyum sağlama, olumlu iletişim kurmasını sağlayan tüm beceri, davranış ve duygular olarak tanımlamıştır. Sosyal yetkinlik bireyin diğer bireyler tarafından kabul edilme, sevilme, bulunduğu sosyal ortamlarda iyi etkileşim ve iletişim kurmayı öğrenme derecesidir (Trawick Smith, 2014). Bireylerin bulunduğu sosyal ortamlarda gülümseme, uyumlu olma, işbirlikçi ve paylaşımcı olma, iyi iletişim kurma becerileri sosyal yetkinlik kavramının içeriğini oluşturmaktadır (Nalbant, 2018). Altay ve Güre (2012) ise çocuğun toplum içerisinde göstermiş olduğu tüm davranışları sosyal yetkinlik olarak tanımlamıştır.

Toplumun bir parçası olan çocuklar toplumun kurallarını, toplumsal ilişkileri zamanla sonradan öğrenir ve topluma uyum sağlayabildiği sürece toplum tarafından kabul edilerek toplumun bir üyesi olur. Yapılan çalışmalarda sosyal yetkinliğin; zaman zaman çocuğun içinde yer aldığı herhangi bir sosyal ortamda bazen ise çocuğun okulda gösterdiği sosyal beceriler ve yetiler olarak belirtilmiştir (Altay ve Güre, 2012). Yani sosyal yetkinlik çocukların akranları, ebeveynleri, öğretmenleri ve diğer kişilerle olan ilişkileri ile değerlendirilir. Çocukların sosyal yetkinlikleri sosyal becerilerinin gelişimi ile ilişkilidir. Sosyal yetkinliğin önemli bir göstergesi ise çocukların arkadaşları ve yetişkinlerle etkili bir şekilde iletişim kurma, duygu ve davranışlarını sosyal çevreye göre ayarlama ve kendilerini ifade edebilme yetenekleridir (Çorapçı vd., 2010).

Çocukların sosyal yetkinliklerinin geliştirilmesi ve dolayısıyla çocukların yüksek sosyal becerilere sahip olabilmeleri için aile ortamında etkili iletişim becerilerinin kullanılması, çocukların kişiliğine saygı gösterilmesi, ihtiyaçlarının sevgi dolu ve zamanında karşılanması gerekir. Ayrıca çocuklar bu becerileri bir oyun ortamında deneyerek bu becerileri geliştirme fırsatları bulabilirler. Doğduğu andan itibaren çok çabalayan, çevreye uyum sağlayan, mutlu ve başarılı bir yaşam süren çocuğun sosyal yetkinlik düzeyi de yüksektir diyebiliriz (Olçay, 2008). Ayrıca çocukların paylaşma, yardımlaşma, işbirliği, sorumluluk alma ve problem çözme becerileri ile kendi kararlarını verebilme ve uygulayabilme davranışları sosyal yetkinliği yüksek olan çocuklardan beklenen kazanımlardır. Bir çocuğun bilgi ve becerilerini arkadaşları, ailesi ve diğer kişilerle ortak bir amaç için birleştirmesi, işbirlikçi davranışlar edindiğini gösterir. Çocuk böylece ilerleyen süreçte gelecekte alması gereken sorumlulukları üstlenme gibi davranışları pekişmektedir (Aslan, 2011).

Çocuklarda sosyal yetkinlik ebeveyn davranışlarından da etkilenir. Ebeveynler ve bebek arasındaki ilişki çocukların duygularını dış çevreye ifade etme şeklini belirlemek için bebeğin güveninin ve kişilik gelişimini doğrudan etkiler. Yani çocuklarda sosyal yetkinliğin gelişimi için en önemli faktör anne-baba veya çocuğa bakım veren kişidir diyebiliriz. Erken çocukluk dönemi sosyal becerilerin kazanımının hem hızlı, hem de doğru veya yanlış şekilde öğrenildiği dönemdir. Çocukların ilk sosyal ortamı olan aile ortamında yer alan ebeveynlerin çocukların sosyal yetkinlik düzeylerini yükseltebilmek için davranışları ile rol-model olmaları oldukça önemlidir.

Sosyal yetkinlikleri yüksek çocuklar gelecekte çözüm odaklı, zor işleri başarma odaklı, gerçekçi ve mantıklı hedefler koyan ve hedeflerine ulaşmak için doğru bir şekilde adım adım ilerleyen bireyler olurlar. Bu bireyler hedeflerine ulaşırken zor durumlar ile karşılaştıklarında pes etmek yerine mücadele etmeyi tercih ederler. İnsan ilişkilerinde sevilirler ve mutlu kişilerdir (İsrael, 2007). Sosyal yetkinlikleri düşük bireyler ise tam tersi olarak düşük özgüvenli, zor durumlar karşısında pes eden herhangi bir hedefi olmayan, sağlıklı iletişim kuramayan, davranış problemlerine sahip ve bunun sonucunda toplum tarafından dışlanan bireylerdir. Okul öncesi dönemde son zamanlarda sosyal yetkinliği oluşturan sosyal beceriler oldukça önemsenen ve üzerinde çalışılan bir kavram olmuştur. Okul öncesi dönem kişiliğin

gelişmesinde çok önemli bir dönem olmakla birlikte bireyin sosyal, duygusal ve davranışsal özelliklerini etkileyen durumların bu dönemde kazanıldığı görülmektedir.

Sosyal Yetkinliğin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Sosyal yetkinlik becerisini etkileyen faktörler literatürde geniş yer tutmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde sosyal beceri gelişimini etkileyen temel faktörler; ebeveyn ile ilişkiler, cinsiyet, yaş, akran etkileşimleri ve okulun ve sınıfın sosyal ortamı olarak belirlenmiştir.

Mizaç: Mizaç, insanın genetiğinde var olan yani kalıtsal kökenli temel eğilimlerdir. Bu eğilimler birçok davranışı yönlendirmektedir. Davranışın nasıl yapıldığını göstermekte ve kişinin bu davranışa ne şekilde tepki göstereceğini de anlatır. Çocuğun doğduğu ilk andan itibaren davranış şeklini, olaylara karşı verdiği tepkilerini belirleyen bu biyolojik kökenli mizaç terimi, çocuğun sosyal ilişkilerini belirlemede çok önemli bir yer tutmaktadır. Davranış kalıpları yani çocuğun sergilediği tutum ve tepkileri üzerinde mizacın çok büyük bir önemi vardır çünkü mizaç çocuğun davranış kalıplarının çok erken yaşlardan itibaren oluşmasını sağlamaktadır (Aytar, Aksoy ve Kaytez, 2014).

Özmert (2006)'e göre "Her çocuğun genetik olarak doğumda belirlenmiş bir doğası vardır ve bu doğa canlının duygu durumunu ve reaksiyonlarını, aktivitesini etkilemektedir. Bebeğin aktivite düzeyi, uyum yeteneği, ilk reaksiyonları, ruh hali, dikkat süresi, ritmi ve hassasiyeti bebeğin mizacının belirtileridir". Her bebek ebeveynleri başta olmak üzere aile geçmişinin genetiğini bünyesine alarak dünyaya gelmektedir. Bu yüzden mizacın gelişiminde genlerin etkisi de önemli bir faktör olduğu için anne ve babanın mizacı ile çocuğun mizacı birbiriyle benzerlik gösterebilmektedir. Örneğin, enerjisi yüksek, neşeli bir mizaca sahip annenin çocuğu da neşeli, yüksek enerjili, sınırlı bir annenin çocuğu da sınırlı bir mizaca sahip olabilmektedir (Aytar, Aksoy ve Kaytez, 2014).

Thoms ve Chess'in Uyuşma Düzeyi Teorisi çocuğun duygusal ve sosyal gelişiminin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesinde sosyal çevrenin mizaç üzerinde ne kadar etkisinin olduğunu ve çocukların etrafındaki yetişkinlerin tepkilerini ifade etmede dikkatli davranmalarının ne kadar önemli olduğunu belirtmişlerdir. İnsanın

yaşamının ilk dönemlerinde verdikleri tepkiler, kendilerini ifade ediş şekilleri çocuğun kendisine ait mizaç şeklidir ve zamanla ebeveynlerinden, çevrelerinden gördükleriyle mizaçları değişebilir, şekillenebilir. Örneğin, uyumlu bir çocuk annesinden gördüğü mizaç ile zamanla çevresindekilerle çatışma halinde olan bir çocuğa, uyum problemi yaşayan bir çocuk da zamanla çevresindekilerle daha uyumlu bir bireye dönüşebilir (Rothbart, 2011).

Öneren Şendil (2010), çocukların davranış sorunları ve sosyal yetkinlikleri üzerinde onların cinsiyet, mizaç gibi özelliklerinin ne gibi bir etkisi olduğunu ortaya koymayı amaçlamış ve 5-6 yaş arasındaki 42 çocuk ile çalışma yapmış ve daha önce yapılan çalışmaları destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyetin davranış problemleri ve sosyal yetkinlik üzerinde çok etkisinin olmadığı ancak daha sıcakkanlı, sebatkâr ve akranları tarafından tercih edilen çocukların çok daha yüksek sosyal yetkinlik becerisine sahip oldukları, öfkeli ve saldırgan davranışları olan çocukların olumsuz mizaç özelliğine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Altun Nalbant (2016) 5 yaşındaki 40 çocuk ile yaptığı çalışmada çocukların kendilerini denetleme becerisi ile mizaç özellikleri ve sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve çalışma sonucunda çocukların mizaç özellikleri ile sosyal yetkinlikleri ve kendini kontrol edebilme becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çocuğun cinsiyeti, ailesinin eğitimi, ailesinin geliri, kaç kardeş olduğu ile mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Yani çocuk ve ebeveyn arasında sağlıklı bir ilişki yaşanmasını, anne ve babanın çocuklarına yönelik beklenti ve isteklerinin çocuğun mizacına uygun olmasını sağlarken tersi bir durum çocuğun tepki göstermesine neden olur. Erken çocukluk döneminde olumsuz mizaç yapısının, ileriki dönemlerde davranışsal bozukluklara neden olmaması ve bireyin sosyal yetkinliğini etkilememesi, olumlu ebeveyn davranışı ile önlenebilir (Erdoğan, Yoleri ve Tetik, 2017).

Cinsiyet: Sosyal yetkinlik araştırmalarında cinsiyet değişkeni önemli bir faktör olarak görülmektedir. Ülkemizde ve yurtdışında yapılan birçok araştırma kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu bildirmektedir (Vahedi, Farrokhi ve Farajian, 2012; Braza vd., 2015; Ölçer ve Aytar, 2014). Walker (2015) sosyal yetkinliğe dair yaptığı çalışmada özellikle 5-6 yaş

çocuklarında cinsiyet değişkeninin saldırganlık ve sosyal yetkinliği yordamada önemli bir değişken olduğunu bildirmiştir. Buna göre kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyleri, erkeklerin ise saldırganlık ve kırgınlık düzeyleri daha yüksektir. Bazı araştırmacılar okul öncesi dönemde kız çocuklarının problem çözümünde daha başarılı olduklarını ve sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu bildirmektedir (Dogde ve Feldman, 1990; Rubin ve Krasnor, 1992).

Yaş: Yaş, sosyal yetkinlik gelişimi için kritik bir öneme sahiptir. Benson (2009) çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yaşla beraber yükseldiğini belirtmektedir. Ölçer ve Aytar (2014) da yürüttükleri çalışmada 6 yaşındaki çocukların 5 yaşa kıyasla daha yüksek seviyede sosyal yetkinliğe sahip olduklarını bildirmektedir. Akfırat (2006) özellikle 5 yaş ve sonrasında sosyal yetkinlik gelişiminin hız kazandığını bu yaştan itibaren davranışların farklılaştığını bildirmektedir. Bu gelişimde okul öncesi eğitim ve akran ilişkilerinin rolü oldukça büyüktür.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi: Yapılan bazı bilimsel araştırmalar ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının arttığına dair bulgular öne sürmektedir (Ogelman, 2012; Bolattekin, 2014). Ebeveynlerin eğitim düzeylerinin yüksek olmasının demokratik ebeveynlik tutumları ile ilgili olması nedeniyle bu beklenen bir sonuçtur.

Ailenin aylık geliri: Ailenin sahip olduğu ekonomik düzey aile içi ilişkiler ve çocuklara sunulan imkanları yakından etkilemektedir. Ailenin iyi bir gelir düzeyine sahip olması çocuğun kaliteli eğitim alması, farklı sosyal etkinliklere katılabilmesi ve zengin uyaranlarla karşılaşabilmesi açısından avantajdır. Yapılan bazı araştırmalar ailenin ekonomik gelir düzeyi düştükçe çocukların daha fazla antisosyal davranışlar sergilediğine dair bulgular sunmaktadır (Ogelman, 2012).

Sosyal Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Yetkinlik

İnsanlar toplum içinde birbirlerini gözlemleyerek, izleyerek birçok davranışı öğrenirler. Bu yüzden sosyal öğrenmeye “çevreden öğrenme” de diyebiliriz. İnsanlar bisiklet sürme, yüzme, sportif aktiviteler vb. gibi becerileri kendileri de deneyerek taklitle, yani deneyip yanılarak gördükleri kişilerden, çevrelerinden öğrenirler. Ancak her şey deneyerek öğrenilmemekte bireyler sadece kendi kendilerine uğraşarak,

deneyerek değil de başka bireyleri de izleyip onlardan gördüklerini deneyerek öğrenebilirler. Bu öğrenmeye de “taklit yoluyla öğrenme”, “gözlem yoluyla öğrenme”, “model alma” denilmektedir (Korkmaz, 2009).

Bandura, sosyal öğrenme kuramında bir çocuğun nerdeyse bütün davranışlarını çevresindeki insanları gözlemleyerek öğrendiğini söylemektedir. Eğer gözlem dışında bir öğrenme şekli olsaydı bunun çok karışık, uğraştırıcı, işleri içinden çıkılmaz bir duruma sokacağını belirtmiştir. Birçok becerinin, yetinin taklit yoluyla öğrenildiğini bireyin içinde bulunduğu çevrenin bu durum üzerindeki etkisinin ne kadar büyük ve önemli olduğunu kuramında belirtmiştir (Erdamar Koç, 2014).

Bandura, kişiler çevresindeki diğer kişileri izleyip gözlemleyerek onların eylemlerini belleklerinde depoladıklarını ve zamanı geldiğinde de kişinin hareketlerinde, yapacaklarında bu depoladıklarının yardımcı, öncü, rehber olacağını belirtmiştir. Yani bu sosyal öğrenme kuramı, bireyin özellikle anne- baba, kendi yaş grubunun tutum ve davranışlarını, duygusal hareketlerini, tepkilerini gözlemleyip model aldıklarının önemini belirtmektedir (Demirtaş Madran, 2014). Bandura bu ünlü kuramını özellikle çocuklar üzerinde yaptığı deneysel çalışmaları ile geliştirerek gözlemlenen, model alınan durumların bireyin devam etmekte olan, sonraki gelişim süreci üzerinde de etkisinin süreceğini belirtmektedir (Topses, 2009).

Bandura, sosyal öğrenme kuramında, bazı kısımlara özellikle daha çok vurgu yapmıştır. Bu noktalar; teşvik, yetkinlik ve ürün beklentisidir. Bilgin (1996)’e göre Bandura’nın vurgu yaptığı bu noktaların hepsinin önemli olduğu ancak yetkinlik kavramının daha önemli olduğunu çünkü bireyin eğitimi, davranış farklılığı oluşması gibi noktalarda payının çok daha fazla olduğunu belirtmektedir. Bandura (1986), bireyin çevresindeki kişilerle iletişim halindeyken sosyal yetkinlik beklentisini, bireyin sosyal ilişkilerinde davranış ve tutumları ile bunlar sonucunda oluşacak çıktılarını bireyin istediği şekilde ilerlemesine, gelişmesine yönelik olan inancı olarak tanımlamıştır. Yani bir bireyin yetkinlik beklentisi, bireyin bir davranışı yapıp yapmayacağını, bu davranışın ne şekilde olup ilerleyeceği, bu davranışı tamamlamak için ne kadar çaba sarf edeceği ve karşına çıkan engellerde ne kadar devam edebileceği derecesini belirler. Yetkinlik beklentisi bir kişinin başarılı veya başarısız olan deneyimlerini, başarılı veya başarısız deneyimleri de kişinin yetkinlik

beklentisini belirler. Küçük sorunlar karşısında bunu daha ağır yaşayan, daha çok güçlük çeken kişilerin yetkinlik beklentisi düşüktür. Yetkinlik beklentisi yüksek olan kişilerde tam tersi problemler karşısında daha güçlü ve dayanıklı olan kişilerdir (Bandura, 1971).

Yani sonuç olarak sosyal yetkinlik beklentisi, sosyal öğrenme kuramına göre çocukların ve ergenlerin yaşamlarında, sağlıklarında çok önemli bir yere sahiptir. Sosyal yetkinlik beklentisi yüksek olan bireyler problemler karşısında daha dayanıklı olma, ilişkilerinde daha özgüvenli, daha aktif bir sosyal hayata sahip olma, insanlarla daha çok iletişim halinde olabilmeye özelliklerine sahip olurlar (Bandura 1971).

Okul Öncesi Dönemde Sosyal Yetkinlik Gelişimi

Çorbacı Oruç (2008)'a göre bireyin sosyal ilişkilerini yönetebilme, yeterli düzeyde sosyal davranış sergileyebilme becerileri sosyal yetkinlik olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun sosyal yetkinliğini inşa eden en önemli unsur akran iletişimi ve oyunlardır. Oyun içinde çocuk rolden role girerek gözlem yapar ve sosyal becerilerini geliştirir (Altay ve Güre, 2012). Özellikle okul öncesi dönemde aileden ilk defa uzaklaşan ve akranları ile vakit geçiren çocuk sosyal etkileşime dair birçok deneyim yaşar. Grup aktiviteleri ve serbest oyunlar çocukların en fazla etkileşimde bulunduğu alanlardır. Bu nedenle okul öncesi dönemin sosyal yetkinlik dönemi için çok kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir (Çiftçi Topaloğlu, 2013).

Okul öncesi dönemde sınıf içinde getirilen kurallar da sosyal gelişimin önemli bir parçasıdır. Arkadaştan özür dilemek, teşekkür etmek, vurmamak, izinsiz eşya almamak gibi kurallar akran etkileşiminde olması gereken sınırları belirtmektedir (Gülay, 2004). Oyunlarda paylaşım yapabilen, arkadaşlarına kibar davranabilen, taleplerini ve sınırlarını dile getirebilen çocuk sosyal yetkinlik yolunda önemli adımlar atmaktadır (Tuğrul, 2002).

Okul öncesi sınıfları genellikle akranlarla, tekrarlanan etkileşimin bağlamı olarak görülmektedir. Bazı karmaşık pragmatik beceriler ve akranlarla ilişkili sosyal yeterliliklerin geliştirilmesi okul öncesi ortamların belirleyici standartları olarak kabul edilmektedir (Jenkins, Mulvey ve Floress, 2017). Okul çocuklara iş birliği yapma, grup halinde çalışma, akranlarla oyun oynama, iletişim kurma, iletişimi

devam ettirme, kendi haklarını korumu, başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olma gibi sosyal becerilerin gelişmesini destekleyen birçok fırsat sunmaktadır (Çimen, 2009).

Bireyin yaşam boyunca sürekli sosyalleşmek ve sosyal ortamların gereklerini yerine getirme zorunluluğu düşünüldüğünde sosyal yetkinlik becerilerinin ne kadar önemli olduğu fark edilebilir. Bu becerilerin gelişimi ise erken çocukluğa denk gelmektedir. Öncelikle aile yaşamı ile başlayan sosyalleşme okul öncesi eğitim kurumlarında devam eder ve çocuk akran ilişkilerini bu ortamda kavrar. Yapılan bir çalışmada yaşamın ilk altı yılında sosyal yetkinlik becerileri gelişmeyen çocuklarda yetişkinlikte sosyal açıdan uyumsuzluk yaşanma ihtimalinin daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Ladd, 2000). Sosyal yaşamın gereklerini yerine getirebilen çocuklar yetiştirebilmek için okul öncesi eğitim kaçınılmazdır.

Çocukların okul öncesi dönemde sosyal gelişiminin olumlu bir biçimde ve zamanında gelişmesi elbette hem çocuğun okulla birlikte devam eden hayatında akademik başarısını, aile ilişkilerini, kardeşleri, akrabaları ve akranlarıyla ilişkilerini hem de yetişkinlerle ilişkilerini belirleyecektir. Bu süreçlerin sağlıklı gelişimi çocuğun toplum kurallarına uyan bir yetişkin olmasını sadece sağlamayacak ayrıca çocukların sosyal gelişiminin okul öncesi dönemde sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi tüm toplumu da olumlu etkileyecektir.

Erken çocuklukta sosyal yetkinlik becerilerini kazanamamış çocuklar için ileriki yıllarda önemli sorunlar meydana gelmektedir. Özellikle ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde yakın ilişkiler kuramama, duygularını ifade edememe, sınır koyamama, arkadaş edinememe gibi sorunlar gözlenebilmektedir (Çiftçi Topaloğlu, 2013).

Okul Öncesi Dönemde Kardeş ile İlişkiler

Kardeş ilişkileri bireyin ilk sosyal ortamlarından biridir. Çocuğun en sevdiği nesnelere olan ebeveynlerini kardeşleri ile paylaşması psikolojik zorlanmaları beraberinde getirmektedir. Bu krizin nasıl atlatılacağı ise ebeveynlerin yaklaşım tarzları ile yakından ilişkilidir (Kılıçaslan, 2001). Adler (1982)'e göre ailenin ilk çocuğu, kardeşi dünyaya geldikten sonra sahip olduğu konumu koruyabilmek adına gayret gösterir. İkinci sırada doğan çocuk ise kendinden daha büyük kardeşinin olmasından

tedirgindir ve bunun yarattığı eksikliği gidermek için mücadele eder. Adler'e göre çocuğun doğum sırası ve kardeşleriyle olan ilişkileri benlik gelişimine önemli ölçüde etkiler. Kişinin yetişkinlik davranışlarına yön vermektedir (Elmalıoğlu, 2012).

Çocuğun yetiştiği ortam ve ebeveynlerin sahip oldukları tutumlar kardeş ilişkilerinin niteliğini belirler. Çocuğun kardeşin doğumuna psikolojik olarak hazırlanması ebeveynlerin görevidir. Kardeşin varlığına yeterince hazırlanmamış çocuklarda gelişimsel açıdan bazı problemler gözlemlenebilir (Şipal, Yeğengil ve Toka, 2012). Kardeş ilişkileri çocuğun sosyalleşmesine önemli ölçüde katkıda bulunur. Başarıların ve hataların birlikte paylaşılması kardeşler arasındaki bağın güçlenmesine katkı sağlar (Çiftçi Topaloğlu, 2013).

Downey ve Condrón (2004) tarafından gerçekleştirilen boylamsal bir çalışmada, okul öncesi kuruma devam eden 20649 öğrenci çalışmaya dahil edilmiş ve bu öğrencilerin öğretmenleriyle anket çalışması yapılmış, velilerle telefonda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin, kardeşi olan çocukları kardeşi olmayanlara göre daha iyi kişilerarası becerilere sahip olarak puanladıkları tespit edilmiştir. Kardeşi olan çocukların evde kazandıkları bu sosyal becerileri, ev dışına da taşıyabildiklerini ifade etmişlerdir. Downey ve okul öncesi çocukların evde kardeşlerinden sosyal iletişim ve etkileşim yoluyla doğrudan sosyal alanda yararlandıklarını ortaya koymuşlardır (Yuvacı, 2019).

Kardeşlerin sosyalleşme sürecinde birbirlerine arkadaşlık etmeleri önemli bir husustur. Çocuklar odalarını, oyuncaklarını paylaşarak aile içerisinde sosyalleşmenin ilk basamaklarına adım atmış olurlar. Aynı zamanda oynadıkları oyunlarla başta cinsiyet rolü, dil gelişimi ve ahlaki gelişim gibi deneyimleri yaşamaya başlamaktadırlar (Durualp ve Aral, 2010).

Çocuğun ana- babayla ilişkisinden daha çok kardeşiyle olan ilişkisinin toplumsallaşmaya katkısı olduğu söylenebilmektedir. Kardeşler birbirleriyle daha iyi iletişim kurabilmekte ve sorunlarını daha iyi anlayabilmektedir. Toplumsallaşma sürecinde bu anlamda kardeş ile kurulan etkileşim, ebeveyne kıyasla daha etkili olmaktadır (Yavuzer 2003). Toplumdaki bireylerin birçoğunun en az bir kardeşinin olması kardeşlerin bu bireyler üzerinde önemli ölçüde etki oluşturmalarına sebep olur. Kardeşler arasındaki ilişki, evlilik ve ebeveynlikte olduğu gibi bireylerin

samimi bir duruş sergilemesi, cana yakın bir yapıda olması ve hayat boyu sosyal destek sağlaması gibi olumlu olarak nitelendirilecek olan özelliklerin gelişimi açısından çok büyük bir önem taşır. Kardeşler birbirlerinin sadece bilişsel ve sosyal becerilerini etkilemekle kalmaz aynı zamanda hayat boyu devam eden destekleyici ve olumlu bir ilişki olarak da varlığını sürdürürler (Kılıçarslan 2001).

Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri

Yaşamın ilk anından itibaren bebekler çevrelerindeki insanlarla etkileşim içindedir. En ilkel anlamdaki bu etkileşim çocuk büyüdükçe zenginleşir ve farklılaşır. Bu etkileşim içinde en önemlilerden biri şüphesiz akran ilişkileridir. Çocuk aile bireylerinden sonra en çok akranlarıyla iletişim kurmakta ve bu yolla gelişimini sağlamaktadır (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Erken dönemde akranlarla kurulan bu ilişkiler çocuğun toplumsal hayata hazırlanmasında büyük öneme sahiptir. Bireyin sosyal hayatında önemli bir yere sahip olan arkadaş ilişkileri ömür boyu devam eder. Kişi yaşlılık döneminde dahi akranları ile paylaşım içinde olma ihtiyacındadır (Turan, 2005).

Çocuklar akran oyunları sayesinde yaşamsal rollere hazırlanırlar. Örneğin evcilik oyunu çocuğun kadın – erkek ve ebeveyn rollerine hazırlanmasını sağlar. Aynı zamanda oyun içinde role giren çocuk duygularını ifade etme paylaşımında bulunma fırsatı elde eder. Çocuğun ailesiyle paylaşmadığı duyguları oyun içinde akranlarına rahatlıkla ifade ettiği gözlenen bir durumdur. Bu nedenle akran ilişkilerinin iyileştirici bir özelliği olduğu söylenebilir (Keçecioglu, 2015).

Akran ilişkileri çocuğun sosyal becerilerinin gelişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Akranları ile sosyalleşme imkanı bulan çocuklar grup ortamında kendini ifade edebilme ve girişimcilik becerilerini deneyimlerler. Sosyal ortamlarda vakit geçiren çocukların sosyal yetkinliklerinin daha yüksek olduğu gözlenmektedir (Işık, 2007).

Hartup ve arkadaşlarının (2014) yürüttüğü araştırmada okul öncesi dönemdeki çocukların akranlarıyla olan bağları ve sosyal beceri gelişimleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar akran ilişkilerinde daha fazla etkileşimde olan çocukların sosyal becerilerinin daha güçlü olduğunu göstermektedir. Çocuğun akranları ile kurduğu etkileşimde liderlik rolüne girmesi, zıt fikirler beyan edebilmesi, uğradığı haksızlığa

karşı duygularını söyleyebilmesi sosyal becerilerin gelişimine katkı sağlar. Bu nedenle okul öncesi öğretmenlerinin akran ilişkilerini canlı tutacak eğitsel ortamlar yaratması son derece önemlidir.

Çocukların sosyal gelişim düzeylerinin artması için arkadaş grubu içerisinde yer almaları önemlidir. Bu gruplar içerisinde oyun oynamak ve birtakım sosyal etkileşimler kurmak sosyal becerileri desteklemektedir. Paylaşmak, iş birliği yapmak, sorumluluk almak, kendi haklarını korurken başkalarının haklarına saygı göstermek, yardımlaşma ve dayanışma gibi becerileri edinmenin en iyi yolu çocuğa zengin ve doğal bir ortam sunan grup oyunlarıdır. Grup içerisindeki olumlu akran modelleri çocuğun sosyal gelişimi için önemli bir fırsattır (Tatlı, 2014). Akran ilişkileri çocuğun kişilik gelişimine katkı sağlarken aynı zamanda sosyal becerilerin gelişimine, çocuğun olumlu bir benlik algı kazanmasına ve negatif durumlarla baş etme becerilerine de destek olur. Bu yönüyle akran ilişkileri gelişimin her alanına katkı sağlar (Baş ve Siyez, 2011).

Çok erken dönemden itibaren kişiler arası ilişkilerde aktif olan çocuklar sosyal ilişkilerin nasıl yönetileceği konusunda fikir sahibi olurlar. Okul öncesi döneme kadar akran ilişkileri içine girmemiş çocuklar ise ilk etapta kişiler arası ilişkileri yönetmede zorluk çekebilirler (Çiftçi Topaloğlu, 2013). Çocuğun aile dışı deneyimlerinden olan akran ilişkileri, sosyal gelişim açısından kritik bir noktadır. Akran ilişkilerinin kurulamaması sonucu sosyal becerilerden yoksun kalan çocuklarda ileriki yaşlarda suç işleme, okulu bırakma, akademik başarısızlık, anti sosyal davranışlar, alkol bağımlılığı gibi sorunlar görülebilmektedir. Sosyal gelişimde kritik öneme sahip bazı becerilerin kazanılması akran ilişkileri ile gerçekleşmektedir. Sosyal ilişkileri başlatmak, ilişkiyi sürdürmek ve birtakım çatışmalar düzenlemek gibi kişiler arası becerilerin kazanılmasında önemli bir role sahiptir (Elibol G. 2008).

Kişinin kendi yaşlıları ile iletişim halinde olması bireysel gelişim için kritik bir öneme sahiptir (Akfırat, 2006). Çocukların gelişimsel açıdan birbiri ile benzer özellikler göstermesi akran ilişkilerini diğer ilişkilerden ayırır. Çocuğun akranı ile kurduğu iletişim ebeveyni ve öğretmeni ile kurduğu iletişimden oldukça farklıdır. Benzer bilişsel özelliklere ve ihtiyaçlara sahip çocukların birbiri ile etkileşim içinde

olması sosyal beceri anlamında büyük bir zenginliğe işaret etmektedir. Akran ilişkilerinde otorite söz konusu değildir. Eşit güçlere sahip olan iki tarafın etkileşimi her iki taraf içinde kazanç sağlamaktadır (Eroğlu, 2016). Akran ilişkileri sayesinde duygularını paylaşma ve enerjisini kanalize etme imkanı bulan çocuk, kendini daha rahatlamış hissedebilir (Köse, 2015). Çocukların akranlarıyla kurdukları ilişkiler kendi sosyal gelişimleri için olduğu kadar akranlarının sosyal gelişimleri için de yararlı olmaktadır (Çimen, 2009).

Akran ilişkileri her yaştaki birey için önemli bir rahatlama alanıdır. Söz konusu erken çocukluk olduğunda ise akran ilişkilerinin gelişimsel değeri göz ardı edilemez (Büyükcebeci, 2017). Çocukluk döneminde karşılaşılan akran problemlerinin çözümü çocuğu gelecekte yaşayacağı streslerle baş etmede daha güçlü hale getirir ve baş etme mekanizmalarının oluşumuna destek sağlar. Çocuğun yetişkinlikte yetkin bir birey olabilmesi için erken dönem akran ilişkilerinde kendini ortaya koyabilmesi oldukça önemlidir. Okul öncesi eğitim ortamı akran ilişkilerinin sağlanması için en zengin ortamlardan biridir. Bu nedenle okul öncesi eğitim çocuğu gelişimin her alanında destekleyen bir yapıya sahiptir (Çiftçi Topaloğlu, 2013).

Okul Öncesi Dönemde Öğretmenler ile İlişkiler

Okul, çocuğun sosyal etkileşim kurmasında çok önemli bir konuma sahiptir. Çocuk ilk sosyal deneyimlerini ailede edinirken okul öncesi yıllarda anaokulunda akran ilişkileri kurarak bu deneyimlerini geliştirmektedir. Okulun toplumun küçültülmüş bir örneği olduğu düşünüldüğünde çocuğun sosyalleşmesi okulun görevlerinden birini oluşturmaktadır. Çocuğun; ailesinde, diğer bireylerle olan etkileşiminde ve arkadaş çevresinde kazanmış olduğu oyun ve çalışma gibi alışkanlıklarını okul toplumsal bir kurum olarak devam ettirir. Çocuk okul öncesi eğitim kurumlarında edindiği deneyimlerle olumlu sosyal ilişkiler kurmayı öğrenir. Bu nedenle anaokuluna giden çocuklar gitmeyen akranlarına göre daha yüksek sosyal becerilere sahip olmaktadır (Yavuzer, 2005; Keçecioğlu, 2015).

Çocuk okula başlamadan kendini ebeveynleri ile ilişkilerinde merkeze koyarken okul yaşamına başlamasıyla birlikte okulda ilgi ve sevgi görmek için toplumun kurallarına ve değerlerine uygun olarak hareket etmesi gerektiğini fark eder (Öztürker, 2014). Çocuktaki bağlanma sürecinin tamamlanmasında okul dönemi ilk süreç olarak

karşımıza çıkmaktadır. Özellikle çocuğun öğretmenleri ve arkadaşları bu dönemde yeni aile üyeleri olarak görülmektedir (Kaymak, 2015). Çocuğun aileden sonra girdiği ilk sosyal ortam okuldur. Okulda çocukların sosyal becerilerinin desteklenmesinde ortamın ve akranların olduğu kadar öğretmenin rolü büyüktür. Okul öncesi eğitim ortamlarında öğretmenin rehberliğinde çocuklara sırasını bekleme, hakkını arama ve korumu, duygularını ifade etme, isteklerini erteleyebilme gibi davranışlar kazandırılmaktadır. Bu noktada öğretmenin çocuklar için çeşitli fırsatlar yaratması kritik bir öneme sahiptir. Bunun en temel nedeni bireysel farklılıklardır. Çocuğun örnek aldığı kişi okulda öğretmenidir ve onu taklit eder. Öğretmenin tutumu çocuğun sosyal davranışlarını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin olumlu sosyal davranışları teşvik etmesi ve yöneltmesi gerekmektedir. Böylece çocuklarda sosyal etkileşim artar ve uyumsuz sosyal davranışlar azalır (Işık, 2007; Çiftçi Topaloğlu, 2013; Karaşahin, 2016).

Öğretmenin sergilediği davranışlar ile çocuklara model olması çocukların olumlu davranışlar geliştirmesinde oldukça kritik bir öneme sahiptir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar için öğretmenler her hareketi ile örnek alınabilecek otorite figürleridir. Öğretmenin sözlü ve sözsüz her davranışı çocuk için önemlidir (Terzi, 2009).

Okul öncesi dönemde çocukla ilgili karşılaşılan duygusal ve davranışsal problemlerde aile ve öğretmen işbirliği içinde hareket etmelidir. Okulda ve evde konulan kuralların paralel olması, aile ve öğretmenin ortak bir tutum sergilemesi çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasında gerekli bir yaklaşımdır. Çocuğun bireysel ihtiyaçlarına uygun eğitsel bir ortam oluşturulmaması, ailenin öğretmenin çabasına destek olmaması gibi faktörler çocuğun sosyal gelişimine olumsuz yönde etkiye bulunabilmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006; Şahin ve Öztürek, 2010).

Bireylerin sosyal becerilerini geliştirmesi adına okullarda uygun ortamı ve imkanı oluşturmak, becerilerin gelişimi için çok önem arz etmektedir. Bireyler rahat hissedebildikleri ve örnek aldıkları öğretmenleri sayesinde sosyal becerilerini öğrenecek ve geliştireceklerdir (Erten, 2012). Okul faktörünün ve dolayısıyla öğretmenin sosyal beceri üzerindeki etkisini değerlendirecek olursak; okullarda fiziksel ortamlarının uygun olması, eğitim politikalarının uygulanabilir olması, öğretmenlerin yeterli seviyede bilgili, becerili, merhametli olmaları, çocukları ve

mesleğini sevmesi gerekmektedir (Yavuzer,2005). Çocukların da okul öncesi eğitim ortamında kazandığı sosyal deneyimlerle birlikte ailesinde yaptığı davranışların uyum içerisinde ve tutarlı olması gerekmektedir. Bütün bunlardan yola çıkarak, öğretmenlerin ve aile bireylerinin okul ve aile ortamında çocukların beceri kazanımlarını destekler pozisyonda olmaları gerekmektedir (Neslitürk, 2013).

Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılmış İlgili Araştırmalar

Alanyazında, ülkemizde ve yurt dışında okulöncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin sosyal yetkinlik becerilerine etkisini inceleyen çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Aşağıda okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına etkisini içeren benzer çalışmalardan kısaca bahsedilecektir.

Kotler ve McMahon (2002) yaptıkları araştırmada 3-4 yaş okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal yeterlilik ve kaygı düzeyleri incelemiştir. 218 çocuk ve ebeveynleri ile yürütülen çalışmada 30 maddelik likert ölçekli anket kullanılmış ve araştırma sonucunda kaygılı çocukların sosyal yeterlilik düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Rydel, Bohlin ve Thorell (2005), okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu 112 çocukla yaptıkları çalışmada sosyal yetkinlik davranışlarına ebeveyn tutumlarının, öğretmen ve akran ilişkisinin etkisini incelemişler ve sonuçta çocuklardaki sosyal yetkinlik davranışları üzerinde ebeveyn tutumlarının önemli bir etkisi olduğunu saptamışlardır.

Bornstein ve arkadaşları (2010) yaptıkları boylamsal bir araştırmada, 5-6 yaş grubu okul öncesi dönemdeki toplam 112 çocuğun sosyal yetkinlik davranışları incelenmiş ve çocukların ergenliğe geçiş döneminde tekrar aynı çocuklarla aynı çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmada öykü tamamlama testi, ebeveyn ve öğretmen gözlemlerine yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre okul öncesi dönemde sosyal yetkinliği düşük olan çocukların ergenlik döneminde daha fazla dışsallaştırma davranışları sergilediği belirlenmiştir

Farrell (2010) tarafından yürütülen bir araştırmada okul öncesi öğrencilerde sosyal yetkinlik ve akran ilişkileri incelenmiştir. 55 çocuk ile yürütülen araştırmada sosyal yetkinliğin akran seçimi üzerinde etkili bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır.

Buna göre sosyal yetkinlik davranışları yüksek olan çocuklar kendilerine uygun arkadaşları daha kolay seçebildiği görülmüştür.

Öneren Şendil (2010) tarafından yürütülen bir araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 42 çocuğun sosyal yetkinlik becerileri ve akran ilişkileri incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal yetkinlik becerisi daha yüksek olan çocuklar akranları tarafından daha fazla tercih edilmekte, daha sabırlı ve sıcakkanlı özellikler sergiledikleri belirlenmiştir. Tepkiselliği yüksek olan çocuklar ise daha fazla saldırgan davranış sergilemekte ve davranışsal problemler yaşamaktadır. Ayrıca çocuklar arasında sosyal yetkinlik ve saldırganlık değişkenlerine göre cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Altay ve Güre (2012)'nin yürüttükleri çalışmada annelerin ebeveynlik stilleri ve okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının sosyal yetkinlik davranışları incelenmiştir. 344 öğrenci ile yürütülen çalışmada “Ebeveyn Stilleri ve Boyutları Ölçeği” annelere, “Sosyal Yeterlik için Eğitimci Değerlendirme Ölçeği” öğretmenlere “Olumlu Sosyal Davranış Ölçeği” ise hem annelere hem de öğretmenlere uygulanmıştır. Çalışma sonucunda demokratik ebeveyn tutumuna sahip annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik davranışlarının, izin verici ebeveyn tutumuna sahip annelerin çocuklarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan (2012) araştırmalarında okul öncesi eğitime devam eden çocuklarda ebeveyn tutumlarının sosyal yetkinlik ve içedönüklük davranışlarını incelemişlerdir. 309 öğrencinin katıldığı çalışmada Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği” kullanılmış ebeveynlerin tutumlarının belirlenmesinde ise Karabulut Demir (2007) tarafından geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)” kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre çocukların sosyal yetkinlik davranışları ile ebeveynlerin aşırı koruyucu ve otoriter tutumları arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu bununla birlikte ebeveynlerin demokratik tutumları ve çocukların sosyal yetkinlik davranışlarında ise anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Ogelman (2012) tarafından yürütülen çalışmada okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş Türk çocuklarda sosyal yetkinlik ile ilişkili faktörler incelenmiştir. 697 çocuktan

oluşan çalışmadan elde edilen bulgulara göre kız çocuklarının sosyal yetkinlik puanları erkeklerden daha yüksek olduğu, ebeveynin eğitim düzeyi ve çocuğun sosyal yetkinlik puanları arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

Vahedi, Farrokhi ve Farajian (2012)'nin yürüttükleri çalışmada okul öncesine devam eden çocuklarda sosyal yetkinlik ve davranış problemleri incelenmiştir. İran'ın Tebriz ilinde eğitimine devam eden 499 çocuk ve öğretmenleri ilgili çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Öğretmenlerden toplanan verilerde kullanılan ölçme araçları California "Okul Öncesi Sosyal Yetkinlik Ölçeği" ve "Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi- Öğretmen Formu" dur. Elde edilen bulgular kız öğrencilerin sosyal yetkinlik davranışlarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Öğretmenler erkek öğrencilerin kızlara kıyasla daha fazla saldırgan ve problemlilik davranış sergilediğini, kız öğrencilerin oyun içinde uyumlu hareket etme ve grup birlikteliğine önem verme konusunda daha hassas olduklarını, erkeklerin ise daha sert davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir.

Tatlı (2014) okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri ile ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada 348 çocuk ile çalışılmıştır. Veri toplamak için Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği, Öğretmen Çocuk İlişki Ölçeği, Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği, Sosyal Beceri ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre çocukların sosyal becerilerinin cinsiyete, kardeş sayısına, okul öncesi eğitime devam süresine, anne yaşına, anne- baba eğitim düzeyine göre anlamlı ölçüde farklılık oluşturduğu belirlenmiştir.

Braza ve arkadaşları (2015) yürüttükleri çalışmada 5-6 yaşında okul öncesi eğitime devam eden 72 çocukta ebeveyn çocuk ilişkisi, sosyal yetkinlik davranışları ve davranış problemleri incelenmiştir. Araştırmada ebeveyn çocuk ilişkisini değerlendirmek için iki anket ve sosyal yetkinlik davranış becerilerini değerlendirmek için gözlem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre erkek çocuklar daha fazla saldırgan davranış sergilemekte ve kızların sosyal yetkinlik davranışlarının daha yüksek olduğu bununla beraber demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik davranışlarının daha yüksek, davranış problemlerinin ise daha düşük olduğu görülmüştür.

Gür, Koçak, Demircan, Baç, Şirin ve Şafak (2015) tarafından okul öncesi eğitime devam eden 847 çocukla yürütülen çalışmada sosyal yetkinlik davranışları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kız çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının erkek çocuklara oranla daha yüksek olduğu bununla birlikte erkek çocuklarının saldırganlık davranışları, kız çocuklarının anksiyete puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Koçyiğit, Sezer ve Yılmaz (2015)'in yürüttükleri çalışmada çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. 60-72 aylık 228 çocuktan oluşan çalışma grubunda “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği”, “Duygu Düzenleme Ölçeği” ve “Oyun Becerileri Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre sosyal yetkinlik davranışları yüksek olan çocukların oyun kurma becerileri daha yüksek ve kaygı seviyeleri daha düşük olduğu görülmüştür. Çocukların duygu düzenleme becerileri arttıkça daha az kaygılı oldukları ve sosyal açıdan daha yetkin oldukları da belirlenmiştir.

Sette ve arkadaşları (2015) yürüttükleri bir çalışmada okul öncesi dönem çocuklarda sosyal yetkinlik ve davranış problemleri incelenmiştir. İtalya’da 493 çocukla yürütülen araştırmada Sosyal Yeterlilik ve Davranış Değerlendirme (SCBE-30) ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Çalışma sonucunda popüleritenin sosyal yetkinliği olumlu yönde, kaygının ise olumsuz yönde etkilediğine dair bulgular elde edilmiştir. Buna göre akranları tarafından daha çok tercih edilen çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Kol (2016) tarafından yürütülen çalışmada ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma grubunu 231 çocuk ve ebeveyni oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre demokratik ebeveynlik tutumuna sahip ebeveynler çocuklarının sosyal becerilerini olumlu yönde desteklemekteyken, aşırı koruyucu tutuma sahip ebeveynler çocuklarının sosyal becerilerine zarar verdiği belirlenmiştir.

Köksal (2016) çalışmasında 2-6 yaş arasında çocukların ebeveyn tutumları ile çocukların saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda erkek çocukların kızlara oranla daha çok saldırgan davranış sergilediği,

ebeveynlerin demokratik ve izin verici tutumları arttıkça çocukların saldırgan davranışlarında azalma görüldüğü, otoriter ebeveyn tutumu arttıkça çocukların saldırgan davranışlarında azalma olduğu belirlenmiştir.

Yaralı ve Özkan (2016)'ın yürüttükleri araştırmada okul öncesi kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarda sosyal problem çözme ve sosyal yetkinlik davranışları incelenmiştir. Araştırmada verileri toplamak için “Kansas Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar İçin Düşüncelilik İçtepisellik Ölçeği”, “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-(SYDD)” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre katılımcı çocukların sosyal yetkinlik davranışları arttıkça sosyal problem çözebilme becerilerinin de arttığı bulunmuştur. Elde edilen bir diğer önemli bulgu ise okul öncesi eğitim kurumlarında daha uzun süre eğitim alan çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının daha iyi olduğudur.

Demir, Karabay ve Asi (2017)'nin yürüttükleri çalışmada 5 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumları ile ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma 50 çocuk ebeveynleri ve öğretmenleri ile yürütülmüştür. Elde edilen bulgulara göre demokratik tutuma sahip ve çocuklarıyla sıcak ilişkiler kuran ailelerin çocuklarının daha fazla sosyal uyum davranışları gösterdiği belirlenmiştir.

Gadaire ve arkadaşları (2017)'nin 4-6 yaş grubu okul öncesi eğitime devam eden çocuklarda sosyal yetkinlik ve ebeveyn çocuk etkileşimini inceleyen çalışmalarında 379 çocuk, ebeveyni ve öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre ebeveyn çocuk etkileşimi arttıkça çocuğun sosyal yetkinlik davranışlarında artma ve problem davranışlarında azalma olduğu görülmüştür.

Ren ve Edwards (2017) araştırmalarında Çinli çocukların okul öncesi becerilerinde ebeveynliğin ve sosyal yetkinliğin dolaylı rolünü incelemişlerdir. Çalışma grubunu 154 çocuk ve ebeveyni oluşturmuştur. Elde edilen bulgulara göre anne babalar çocuklarının küçük yaşta sosyal duygusal becerilerde ustalaşmasını beklediklerinde anne babalar daha fazla yetkili ebeveyn tutumlarını benimsemektedir. Yine eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların çocuklarının küçük yaşta sosyal duygusal becerilerine daha fazla önem verdiği belirlenmiştir.

Efthymia ve Konstantino (2018) tarafından Yunanistan'da yürütülen bir araştırmada “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği”nin geçerlik güvenilirlik

çalışması yapılmıştır. Çalışma grubunu 4-6 yaş okul öncesi eğitim alan 913 çocuk ve annelerinin oluşturduğu araştırmanın sonucunda yaşı daha büyük çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu aynı zamanda bu çocukların kardeş ve akran ilişkilerinde karşılaştıkları problemleri daha kolay çözebildikleri ve öfkelerini daha olumlu şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca sosyal yetkinliği daha yüksek olan çocukların dürtü kontrolü konusunda daha başarılı oldukları da belirlenmiştir.

Gözükırmızı (2019) tarafından yürütülen bir araştırmada okul öncesi kurumlarına devam eden 4-6 yaş grubu 190 çocuğun sosyal yetkinlik davranışları ve annelerinin ebeveynlik davranışları incelenmiştir. Yapılan araştırmada “Obsesif İnanışlar Ölçeği” ve “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda annelerin mükemmeliyetçiliğe dair davranışları arttıkça çocukların sosyal yetkinlik becerilerinin azaldığı saptanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına etkisinin incelenmesi amacıyla araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına etkisi bağımsız değişkenler üzerinden araştırılmış ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınarak nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel model ve tarama model kullanılmıştır. İlişkisel tarama modellerinde incelenmek istenen iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki analiz edilmektedir Tarama modeli geçmişte ya da hali hazırda olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. (Karasar, 2014). Bu bağlamda katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile sosyal yetkinlik davranışları ve ebeveynleriyle ilişki düzeyleri arasındaki korelasyon ortaya konulmaya çalışılmıştır. İlişkisel tarama modeli içinde yer alan korelasyonel çalışmalar, ele alınan değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya konulmasını ve daha farklı çalışmalar için veri toplanmasını sağlamaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Karadeniz ve Demirel, 2010).

Çalışma Grubu

Araştırma, ulaşılabilirlik dikkate alınarak ve araştırmanın, araştırmacının yaşadığı Ankara İl Merkezi Yenimahalle İlçesi'nde yapılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle İlçesi'nde bulunan 19 resmi devlet bağımsız anaokuluna devam eden 4-6 yaş grubu çocuk, bu çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise bu genel evren içerisinde tesadüfi olarak belirlenen 10 resmi bağımsız anaokulunda eğitime devam eden 109'u kız ve 112'si erkek toplam 221 çocuk, bu çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Milli Eğitim Bakanlığı 2020-2021 eğitim öğretim yılı Güz döneminde pandemi nedeniyle çevrimiçi olarak toplanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan çocuk ve ebeveynlerine demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Çizelge 2.1'de sunulmuştur.

Çizelge 2.1. Araştırmaya katılan çocuklara ve ebeveynlerine ilişkin demografik özelliklerin dağılımı

Demografik Özellikler	Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Kız	109	49,3
	Erkek	112	50,7
Yaş	4	91	41,2
	5	85	38,5
	6	45	20,4
Kardeş sayısı	Tek çocuk	85	38,5
	Bir kardeş	79	35,7
	İki ve üzeri kardeş	57	25,8
Doğum sırası	İlk çocuk	130	58,8
	Ortanca ya da ortancalardan biri	42	19,0
	Son çocuk	49	22,2
Anne yaşı	25 yaş ve altı	10	4,5
	26-35 yaş	170	76,9
	36 yaş ve üzeri	41	18,6
Anne çalışma durumu	Çalışıyor	133	60,2
	Çalışmıyor	88	39,8
Anne eğitim durumu	İlkokul	13	5,8
	Ortaokul	17	7,7
	Lise	85	38,5
	Üniversite	106	48,0
Baba eğitim durumu	İlkokul	16	7,2
	Ortaokul	17	7,7
	Lise	59	26,7
	Üniversite	129	58,4
Ailenin gelir durumu	Gelir giderin altında	48	21,7
	Gelir gidere eşit	90	40,7
	Gelir giderin üstünde	83	37,6
Aile Yapısı	Geniş aile	19	8,6
	Çekirdek aile	202	91,4
	Toplam	221	100

Çizelge 2.1. incelendiğinde örnekleme oluşturan çocukların %50,7'si erkek, %49,3'ü ise kız olduğu görülmektedir. Çocukların %41,2'si 4 yaş, %38,5'i 5 yaş ve %20,4'ü 6 yaş grubundadır. Çocukların %38,5'i tek çocukken, %35,7'si bir kardeşe, %28,8'i iki ve üzeri kardeşe sahiptir. Çocukların %58,8'inin ilk çocuk olduğu, %19'u ortanca ya da ortancalardan biri, %22,2'sinin son çocuk olduğu görülmektedir.

Çocukların ebeveynlerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde; annelerin %4,5'i 25 yaş ve altı yaş grubunda, %76,9'u 26-35 yaş ve %18,6'sı 36 yaş ve üzeri yaş grubundadır. Anne çalışma durumuna bakıldığında, çocukların %60,2'sinin annesi çalışırken, %39,8'inin annelerinin çalışmadığı (ev hanımı) görülmektedir. Annelerin eğitim durumuna bakıldığında, %5,8'i ilkokul mezunu, %7,7'si ortaokul, %38,5'i lise ve %48'i üniversite mezunudur. Çocukların babalarının eğitim durumu incelendiğinde; %7,2'si ilkokul mezunu, %7,7'si ortaokul, %26,7'si lise ve %58,4'ü üniversite mezunudur.

Araştırmaya katılan çocukların ebeveynleri gelir durumlarını, %21,7'si gelir giderin altında, %40,7'si gelir gidere eşit, %37,6'sı gelir giderin üstünde olarak ifade etmişlerdir. Ailelerin %91,4'ü çekirdek aile yapısına sahipken %8,6'sı geniş aile yapısındadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak öncelikle, araştırmaya katılanların demografik özelliklerine ulaşabilmek amacıyla hazırlanan ve ebeveynlerin dolduracağı "Genel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Diğer veri toplama aracı çocuğun ebeveynleri ile arasındaki ilişkilerini belirleyebilmek amacıyla kullanılan ve annelere uygulanan "Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği" dir. Bir başka veri toplama aracı ise çocukların öğretmenleri tarafından doldurulan çocuğun sosyal yetkinlik ve davranışlarını belirleyebilmek için ise "Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği" (SYDD-30)'dir.

Genel Bilgi Formu

Genel bilgi formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup araştırmaya katılanlar hakkında detaylı bilgi almak ve bu bilgilerin yapılacak olan araştırmanın bağımsız değişkenlikleri olarak karşılaştırmalarında kullanmak üzere çocuk ve ebeveynlerine ait demografik bilgilerin sorulduğu sorulardan oluşmaktadır. Genel bilgi formunda, çocukların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı ve doğum sırası, anne yaşı, anne çalışma durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir durumu ve aile yapısına ilişkin bilgilerin belirlenmesine yönelik sorular yer almaktadır (Bkz.Ek 1).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği

Robert C. Pianta tarafından 1992 yılında ebeveyn çocuk ilişkisini anlamak amacı ile geliştirilen çocuk ana-baba ilişki ölçeği yapılan bu araştırmada kullanılmıştır (Bkz.Ek 2). Ölçek maddeleri, anne-çocuk etkileşimine ilişkin literatürden, bağlanma kuramından ve “Bağlanma Q-Set Ölçeğinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Ölçeğin orijinal formu üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; “çatışma”, “bağlanma” ve “olumlu ilişki” şeklindedir. Toplamda 30 maddeden oluşan bu ölçekte maddelerden 14’ü “çatışma” alt boyutuna, 6’sı bağlanma alt boyutuna ve 10’u olumlu ilişki alt boyutuna aittir. “Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği” 5’li Likert tipi bir ölçek olup; “(1) Kesinlikle uygun değil”, “(2) Pek uygun değil”, “(3) Kararsızım”, “(4) Oldukça uygun”, “(5) Kesinlikle çok uygun” şeklindeki ifadelerle yanıtlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla; “çatışma”.83, “olumlu ilişki”.72 ve “bağlanma”.50’dir.

Akgün ve Yeşilbayrak (2010) tarafından ölçeğin Türk kültürüne uyarlaması yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları (Cronbach Alpha) Çatışma alt boyutu için.85; Olumlu ilişki alt boyutu için.73 ve ölçeğin toplam puanı için.73 olarak bulunmuştur. Spearman Brown düzeltmesinden sonra testin iki yarı korelasyonu ise aynı sırayla.84,.73 ve.72’dir. Ölçeğin güvenilirliği için bulunan değerler yeterli düzeyde görölmektedir. Ölçeğin kapsam geçerliği için on uzmanın görüşlerine başvurularak pilot uygulama yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri.79 olarak bulunmuştur. 4-6 yaş arasındaki 234 çocukla yürütölen çalışma sonucunda, ölçeğin 2 alt boyutla Türk kültüründe işlevsel olduğu görölmüştür. Bu alt boyutlar; “çatışma” ve “olumlu ilişki” şeklindedir. Ölçekten,

ölçeğin orijinal formunda yer alan “bağlanma” boyutuna ait 6 madde atılmıştır. Buna göre uyarlanan ölçek, “çatışma” alt boyutuna ait 14 madde ve “olumlu ilişki” alt boyutuna ait 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler yer almakta ve olumlu ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. (1) Kesinlikle uygun değil 5 puan, (5) kesinlikle çok uygun 1 puandır. Ölçekten yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma olumlu ilişkiyi göstermektedir. Ölçekten en yüksek 120 en düşük 24 puan alınabilmektedir (Akgün ve Yeşilbayrak, 2010). Bu çalışma için ölçeğin güvenilirliğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı çatışma alt boyutu için.72, olumlu ilişki alt boyutu için.73 ve ölçeğin toplam puanı için.72 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ölçek izni e-posta yoluyla alınmış ve ölçek çocukların anneleri tarafından doldurulmuştur (Bkz.Ek 2).

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30)

LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilen Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30)’nin geçerlik ve güvenlik analizleri ile Türkçe uyarlamasını Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu (2010) yapmıştır (Bkz.Ek 3). Ölçek anaokulu dönemi çocuklarının bilişsel ve sosyal davranışlarını değerlendirmektedir. Ölçekte 30 madde bulunmaktadır. Sosyal Yetkinlik (10 madde), Kızgınlık-Saldırganlık (10 madde) ve Anksiyete-İçe dönüklük (10 madde) ile birlikte üç alt ölçek bulunmaktadır. Sosyal Yetkinlik alt ölçeğinde, çocukların akranları ile bir arada iken gösterdiği işbirliği ve sorunlara yönelik çözüm yöntemleri arama gibi pozitif özellikleri ölçülmektedir. Kızgınlık-Saldırganlık alt ölçeğinde, çocukların erişkinlere karşı gelmesi ve akran ilişkileri sürecinde yaşadıkları uyumsuzluk ile saldırgan davranışları gibi sorun belirtileri değerlendirilmektedir. Anksiyete-İçe dönüklük alt boyutunda çocuklardaki depresif duygu durumları ve grup içerisindeki çekingenlik davranışları gibi içselleştirmeye yönelik sorun belirtileri ölçülmektedir. Alt boyutlardan alınan yüksek puanlar yüksek sosyal yetkinlik, yüksek kızgınlık-saldırganlık ve yüksek anksiyete-içe dönüklüğü göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları “Sosyal Yetkinlik” alt ölçeği için.88, Kızgınlık-Saldırganlık alt ölçeği için.87 Anksiyete-İçe dönüklük” alt ölçeği için.84’tür. Ölçeğin Test-tekrar Test Katsayıları Sosyal Yetkinlik alt ölçeği için.71, Kızgınlık-Saldırganlık alt ölçeği için.64, Anksiyete-İçe dönüklük alt ölçeği için.45’tir. Ölçek,

6'lı Likert tipindedir (Hiçbir zaman=1, Bazen=2 ya da 3, Sık Sık=4 ya da 5, Her zaman=6). Ölçekteki soruları öğretmenler doldurmaktadır (Çorapçı vd. 2010). Ölçeğin puanlanması sürecinde ise alt boyutlardaki maddelerden ulaşılan puanlar toplanmaktadır. Ayrıca ölçeğin genel anlamda sosyal yetkinlik ve davranış puanlaması hesaplanmaktadır. Ölçek maddeleri içerisinde tersine puanlanmış madde bulunmamaktadır. Yapılan çalışmada ölçeğin güvenilirliğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı Sosyal Yetkinlik alt boyutu için.71, Kızgınlık- Saldırganlık alt boyutu için.81, Anksiyete- İç dönlük alt boyutu için.77 ölçeğin toplam puanı için ise.76 olarak bulunmuştur. Ölçeğin araştırmada kullanılabilmesi için gerekli olan izin e-posta yoluyla alınmıştır. Araştırmada ölçek çocukların öğretmenleri tarafından doldurulmuştur (Bkz.Ek 3).

Verilerin Toplanması

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına etkisinin incelendiği araştırmada veri toplama süreci şu şekildedir:

- Ankara Yenimahalle İlçesinde yer alan bağımsız anaokulları ile araştırmanın yapılabilmesi için öncelikle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın yapılmasını kabul eden anaokullarında araştırmanın yapılabilmesi için Ankara Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvuru yapılarak araştırmanın amacı, araştırma süreci hakkında bilgi verilmiş ve araştırmada kullanılması gereken veri toplama araçları sunulmuştur. Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü aracılığı ile Ankara Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan yazışmalar sonucunda gerekli izin alınmıştır. (Bkz.Ek 4).
- Araştırmada gerekli olan Etik Kurul izninin alınabilmesi için Kırıkkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'na başvuruda bulunulmuş ve yaklaşık iki aylık süre sonunda gerekli izin alınmıştır (Bkz.Ek 5).
- Araştırma için gerekli izinlerin alınmasının ardından veri toplama süreci planlanmış ve veri toplama araçları hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında izin alınan anaokullarının idarecileri ve 4-6 yaş grubu çocukların öğretmenleri ile

görüşmeler yapılarak araştırmanın amacı ve veri toplama süreci hakkında bilgi verilmiştir.

- Araştırmanın veri toplama süreci pandemi nedeniyle ebeveynlere çevrimiçi bir şekilde her bir sınıfın okul öncesi öğretmeni aracılığı ile iletilmiştir. Genel Bilgi Formu ve Çocuk Ana-Baba İlişki ölçeği birleştirilerek annelerin ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Ölçeği ise okul öncesi öğretmenlerin Google form aracılığı ile doldurulmaları istenmiştir. Annelerin ve öğretmenlerin dolduracağı ölçek ve formların eşleştirilebilmesi için öncelikle okul öncesi öğretmeni her bir çocuk için Sosyal Yetkinlik ve Davranış Ölçeği'ni tamamladıktan sonra sınıfındaki ebeveynlere Genel Bilgi Formu ve Çocuk Ana-Baba İlişki ölçeğini çevrimiçi göndererek doldurmaları istenmiştir.
- İnternet üzerinden imkanlar dahilinde ölçeklerin cevaplanması sağlanmıştır. Ölçekler örneklemin yer aldığı Ankara İli Yenimahalle ilçesinde bulunan bağımsız anaokullarında eğitim gören çocukların araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden anneleri ve öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Toplam 228 adet veri içerisinde eksik doldurulan ve geçersiz kabul edilen formlar ayıklanarak sonuçta analize dahil edilmek üzere 221 form tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına etkisinin incelenmesi amacıyla elde edilen veriler SPSS bilgisayar temelli istatistik programı ile çözümlenmiştir. Veriler, veri güvenliğini sağlamak ve araştırmacı yanlılığını en aza indirmek amacıyla, araştırmadan bağımsız bireyler tarafından istatistik veri tabanına girilmiş ve girilen değişkenlerin frekans dökümleri alınarak veri girişinde hata yapıp yapılmadığı kontrol edilmiştir. Toplanan verilerin güvenilir olup olmadığını belirlemede Cronbach Alpha analizi uygulanmıştır. Güvenilirlik analizi ile araştırmada kullanılan ölçeklerin uluslararası standartlarda kabul edilen.70 oranının üzerinde yer aldığı bulunmuştur (Büyüköztürk, 2020).

Araştırmada verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemede çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Araştırmada kullanılan Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği ve

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30'ne ilişkin normallik analizi sonuçları Çizelge 2.2'de verilmiştir.

Çizelge 2.2. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30 alt boyut puanlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri

Ölçek	Alt Boyutlar	$\bar{X}$	ss	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
ÇABIÖ	Çatışma	29,81	8,17	17,00	53,00	,596	-,174
	Olumlu İlişki	43,44	4,48	29,00	50,00	-,705	,300
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	41,81	10,55	10,00	60,00	-,704	,487
	Kızgınlık-Saldırganlık	21,77	8,45	10,00	49,00	,854	,265
	Anksiyete-İçe dönüklük	21,52	7,38	10,00	48,00	,744	,072

Çizelge 2.2 incelendiğinde; Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma alt boyutu puanı $\bar{X}$ =29,81, olumlu ilişki alt boyutuna ait puanı $\bar{X}$ = 43,44 olduğu ve çarpıklık değeri,596 ile -,705 arasında basıklık değeri ise,300 ile -,174 arasında değiştiği veri toplama aracına ait ölçek puanlarının normale yakın dağılım göstermediği görülmektedir ($p<0,05$). Aynı şekilde Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği'ne ait sosyal yetkinlik alt boyutu puanı $\bar{X}$ = 41,81, kızgınlık-saldırganlık alt boyutu puanı $\bar{X}$ = 21,77 ve anksiyete-içedönüklük alt boyutu puanının $\bar{X}$ = 21,52 olduğu ve çarpıklık değeri,854 ile -,704 arasında, basıklık değeri ise,487 ile,072 arasında değiştiği gözlenmiştir Tabachnik ve Fidell (2013) skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerinin -1.50 ile +1.50 arasında; George ve Mallery (2010) ise -2.00 ile +2,00 arasında dağılım göstermesinin puanların normal dağılım gösterdiği şeklinde belirtmektedirler. Bu doğrultuda örneklem grubunun kabul edilen çarpıklık ve basıklık değerleri içinde olması nedeniyle verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve araştırma analizleri yapılırken parametrik test kriterlerinden yararlanılmış, ikili karşılaştırmalarda bağımsız gruplar T- Testi ve çoklu karşılaştırmalarda ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ancak örneklem içinde yer alan gruplarda kişi sayısı 30'un altında ise non- parametrik testlerden Kruskal Wallis Testi ve Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'ne ait puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon

Katsayısı Önemlilik Testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları 0,95 güven aralığında incelenmiş olup, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmanın bulgular kısmında, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına etkisinin incelenmesi amacıyla “Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği” ve “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği (SYDD-30)” ile ilgili elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve analizleri yer almaktadır.

Çizelge 3.1. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun cinsiyetine göre T Testi sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Çatışma	Kız	109	29,77	8,20	219	0,62	,951
	Erkek	112	29,84	8,17			
Olumlu İlişki	Kız	109	43,23	4,48	219	0,684	,495
	Erkek	112	43,65	4,50			

Çizelge 3.1. incelendiğinde; erkek çocukların anneleri ile çatışmalı ilişkileri ($\bar{x}$ =29,84), kız çocuklarının ise anneleri ile olumlu ilişkileri ($\bar{x}$ =43,23) daha yoğun olmasına rağmen, annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma ve olumlu ilişki alt boyutundan almış oldukları puan ortalamalarının, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Çizelge 3.2. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun yaşına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Yaş	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p	Fark
Çatışma	4 yaş	91	32,01	7,85	2	6,019	,003**	1-2 1-3
	5 yaş	85	27,97	7,66	218			
	6 yaş	45	28,84	8,83	220			
	Toplam	221	29,81	8,17				
Olumlu İlişki	4 yaş	91	43,72	4,55	2	,294	,746	
	5 yaş	85	43,25	4,32	218			
	6 yaş	45	43,24	4,73	220			
	Toplam	221	43,44	4,48				

* $p<,05$, ** $p<,01$

Çizelge 3.2 incelendiğinde; annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin olumlu ilişki alt boyutundan almış oldukları puan ortalamalarının, çocuğun yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$), çatışma alt boyutundan alınan puan ortalamalarının ise çocuğun yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturduğu [$F_{(2-218)}= 6.019$, $p<0,01$] saptanmıştır. Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda, 4 yaş grubu çocuğu olan annelerin çatışma alt boyut puan ortalamalarının ($\bar{x}=32,01$) diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.3. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun kardeş sayısına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Çatışma	Tek Çocuk	85	28,43	6,07	2	2,314	,101
	Bir Kardeş	79	31,15	8,89			
	İki ve Üzeri Kardeş	57	30,01	9,54	220		
	Toplam	221	29,81	8,17			
Olumlu İlişki	Tek Çocuk	85	43,82	3,91	2	,587	,557
	Bir Kardeş	79	43,06	4,77			
	İki ve Üzeri Kardeş	57	43,42	4,88	220		
	Toplam	221	43,44	4,48			

Çizelge 3.3.'te annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin alt boyut puanlarının çocuğun kardeş sayısına göre ANOVA sonuçları görülmektedir. Annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma boyutu ve olumlu ilişki alt boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Çizelge 3.4. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun doğum sırasına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Çatışma	İlk Çocuk	130	30,10	7,63	2	,721	,487
	Ortanca	42	8,45	8,33			
	Son Çocuk	49	30,20	9,38	220		
	Toplam	221	29,81	8,17			
Olumlu İlişki	İlk Çocuk	130	43,20	4,33	2	,999	,370
	Ortanca	42	43,28	5,39			
	Son Çocuk	49	44,24	4,02	220		
	Toplam	221	3,44	4,48			

Çizelge 3.4 incelendiğinde; annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma ve olumlu ilişki alt boyut puanlarının karşılaştırılması için yapılan Anova Testi sonuçlarına göre; annelerin son doğum sırasına sahip çocuklarıyla çatışmalarının yoğun olduğu görülürken ($\bar{x} = 30,20$); ilk doğum sırasına sahip çocuklarıyla da daha olumlu ilişkilere sahip olmalarına rağmen ($\bar{x} = 43,20$) doğum sırası değişkeninin puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Çizelge 3.5. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının anne yaşına göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Anne Yaşı	N	$\bar{X}$	SO	sd	X ²	p	Fark
Çatışma	25 yaş ve altı	10	37,10	156,45	2	8,010	,018*	1-2 1-3
	26-35 yaş	170	29,00	105,30				
	36 yaş ve üzeri	41	31,39	123,55				
Olumlu İlişki	25 yaş ve altı	10	41,90	91,75	2	1,085	,581	
	26-35 yaş	170	43,58	112,69				
	36 yaş ve üzeri	41	43,24	108,70				

*p<,05, **p<,01

Çizelge 3.5'te anne yaşına göre Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin alt boyutlarına ilişkin Kruskal-Wallis Testi sonuçlarına yer verilmiştir. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyutlarına ait puanlar anne yaşına göre karşılaştırıldığında, çatışma alt boyutuna ($X^2=8,010$, $p<0,05$) ait puanlar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği, olumlu ilişki alt boyutu puanları açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Mann Whitney U analizi sonucunda 25 yaş ve altı yaşa sahip ebeveynlerin puanları ($\bar{x} = 37,10$) diğer gruptakilere göre daha yüksektir. Bu bulgu ışığında, özellikle 25 yaş ve altı yaşa sahip annelerin çocukları ile ilişkilerinin 26-35 yaş ve 36 yaş ve üzeri annelerin çocukları ile olan ilişkilerine göre daha çatışmalı olduğu söylenebilir.

Çizelge 3.6. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının anne çalışma durumuna göre T Testi sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Anne çalışma durumu	N	$\bar{X}$	ss	t	p
Çatışma	Çalışmıyor	133	29,72	8,71	2,836	,021*
	Çalışıyor	88	29,95	7,31		
Olumlu İlişki	Çalışmıyor	133	42,90	4,72	1,591	0,41
	Çalışıyor	88	44,27	3,98		

*p<,05, **p<,01

Çizelge 4.6. incelendiğinde; ebeveynlerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma alt boyutundan ($t= 2,836$, $p<0,05$) almış oldukları puan ortalamalarının, anne çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çalışan annelerin çatışma boyutuna ait puan ortalamaları ($\bar{x} = 29,95$) çalışmayan annelerin puan ortalamalarından ($\bar{x} = 29,72$) daha yüksektir. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin olumlu ilişki alt boyutuna ait puanlarda ise anne çalışma durumunun anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır ($p>0,05$).

Çizelge 3.7. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Anne eğitim durumu	N	$\bar{x}$	SO	sd	X ²	p	Fark
Çatışma	İlkokul	13	31,30	119,73	3	13,103	,004**	1-2 3-2 4-2
	Ortaokul	17	36,29	148,47				
	Lise	85	27,69	94,15				
	Üniversite	106	30,29	117,43				
Olumlu İlişki	İlkokul	13	44,38	127,46	3	3,333	,343	
	Ortaokul	17	43,94	119,50				
	Lise	85	43,60	116,41				
	Üniversite	106	43,13	103,28				

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Çizelge 3.7'de Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları görülmektedir. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma alt boyutu puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($X^2=13,103$, $p<0,01$). Farklılığın kaynağını ortaya koymak için yapılan Mann Whitney U analizi sonucunda, farklılığı ortaokul mezunu annelerin puanları oluşturmaktadır. Ortaokul mezunu annelerin puan ortalamaları ($\bar{x} = 36,29$), ilkokul mezunu ($\bar{x} = 31,30$), lise mezunu ($\bar{x} = 27,69$) ve üniversite mezunu ($\bar{x} = 30,29$) annelerin puanlarından daha yüksektir. Bu duruma göre ortaokul mezunu annelerin çocukları ile ilişkilerinin, ilkokul, lise ve üniversite mezunu annelerin çocukları ile olan ilişkilerine göre daha çatışmalı olduğu söylenebilir.

Ancak Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin olumlu ilişki alt boyutuna ait puanlarda anne eğitim durumunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.8. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının baba eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Baba eğitim durumu	N	$\bar{X}$	SO	sd	X ²	p	Fark
Çatışma	İlkokul	16	35,62	151,84	3	13,618	,003**	1-3
	Ortaokul	17	34,11	135,68				
	Lise	59	27,64	93,32				
	Üniversite	129	29,51	110,77				
Olumlu İlişki	İlkokul	16	43,31	115,41	3	6,517	,089	
	Ortaokul	17	43,58	108,62				
	Lise	59	44,45	128,25				
	Üniversite	129	42,98	102,88				

*p<,05, **p<,01

Çizelge 3.8’de görüldüğü gibi; annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma alt boyut puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($X^2=13,103$, $p<0,05$). Farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Mann Whitney U analizi sonucunda, baba eğitim durumu ilkokul ile lise olanların Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu bulgu ışığında özellikle babaları ilkokul mezunu olan çocukların anneleri ile daha çatışmalı ilişkiler yaşadığı söylenebilir. Ancak Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği’nin olumlu ilişki alt boyutuna ait puanlarda baba eğitim durumunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.9. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının aile gelir durumuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Gelir durumu	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p	Fark
Çatışma	Gelir giderin altında	48	31,62	8,72	2 218 220	18,944	,000**	1-3 2-3
	Gelir gidere eşit	90	32,55	7,85				
	Gelir giderin üstünde	83	25,79	6,48				
	Toplam	221	29,81	8,17				
Olumlu İlişki	Gelir giderin altında	48	43,62	4,53	2 218 220	3,077	,050	
	Gelir gidere eşit	90	42,60	4,73				
	Gelir giderin üstünde	83	44,26	4,05				
	Toplam	221	43,44	4,48				

*p<,05, **p<,01

Çizelge 3.9 incelendiğinde; annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma alt boyut puan ortalamalarının, aile gelir durumu grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık oluşturduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda, Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma alt boyutu puan ortalamasında bu farkın gelir gider eşit ve gelir giderin altında olan gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu bulgulara göre, aile gelir durumu gelir gidere eşit ve gelir giderin altında olan çocukların anneleri ile ilişkilerinin aile gelir durumu gelir giderin üstünde olan çocukların anneleri ile ilişkilerine göre daha çatışmalı olduğu söylenebilir.

Ancak Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği olumlu ilişki alt boyut puan ortalamalarının aile gelir durumuna göre istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.10. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanlarının aile yapısına göre Mann-Whitney U testi sonuçları

ÇABIÖ Alt Boyutları	Aile Yapısı	N	$\bar{X}$	SO	ST	U	p
Çatışma	Geniş Aile	19	31,38	125,97	2267,50	1539,50	,281
	Çekirdek Aile	202	29,58	109,12	22042,50		
Olumlu İlişki	Geniş Aile	19	43,50	108,11	1946,00	1775,00	,868
	Çekirdek Aile	202	43,48	110,71	22364,00		

Çizelge 3.10 incelendiğinde; geniş ailede çocukların anneleri ile çatışmalı ilişkileri ($\bar{x}=31,38$) çekirdek ailede ise anne çocuk arasında olumlu ilişkiler ($\bar{x}=43,48$) dahafazla olmasına rağmen annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma alt boyutu ($U=1539,50$, $p>0,05$) ile olumlu ilişki alt boyutundan ($U=1775,00$, $p>0,05$) almış oldukları puanların aile yapısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 3.11. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun cinsiyetine göre T Testi sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Sosyal Yetkinlik	Kız	109	40,82	10,96	218	-1,379	,169
	Erkek	112	42,78	10,08			
Kızgınlık- Saldırganlık	Kız	109	20,66	8,82	218	-1,942	,053
	Erkek	112	22,85	7,97			
Anksiyete- İçedönüklük	Kız	109	21,26	7,17	218	-,573	,608
	Erkek	112	21,77	7,60			

Çizelge 3.11’de erkek çocuklarının Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği’nin sosyal yetkinlik alt boyutu ($\bar{X}=42,78$), kızgınlık-saldırganlık alt boyutu ($\bar{X}=22,85$) ile anksiyete-içedönüklük alt boyutuna ($\bar{X}=21,77$) ait puan ortalamalarının kız çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak analiz sonucunda Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği’nin sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük alt boyut puanlarında çocuğun cinsiyetinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.12. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun yaşına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Yaş	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	4 yaş	91	37,37	11,82	2	17,003	,000**	1-2
	5 yaş	85	43,95	7,63	218			1-3
	6 yaş	44	46,86	9,15	220			
Kızgınlık- Saldırganlık	4 yaş	91	19,90	9,53	2	4,260	,015*	1-3
	5 yaş	85	22,63	8,21	218			
	6 yaş	44	23,93	5,44	220			
Anksiyete- İçedönüklük	4 yaş	91	20,68	7,04	2	1,600	,204	
	5 yaş	85	22,62	8,01	218			
	6 yaş	44	21,15	6,67	220			

* $p<,05$, ** $p<,01$

Çizelge 3.12 incelendiğinde, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği’nin sosyal yetkinlik alt boyutu [$F_{(2-218)}= 17, 003$, $p<0,01$] ile kızgınlık-saldırganlık alt boyutuna [$F_{(2-218)}= 4,260$, $p<0,01$] ait puan ortalamalarının çocukların

yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık oluşturduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin sosyal yetkinlik alt boyutunda bu farklılığı 4 yaş grubu çocukların aldıkları puan ortalamaları ($\bar{X} = 37,37$) oluştururken, kızgınlık-saldırganlık alt boyutunda 4 yaş grubu çocukların puan ortalamaları ($\bar{X} = 19,90$) ile 6 yaş grubu çocukların puan ortalamaları ($\bar{X} = 23,93$) arasında fark anlamlıdır. Öğretmen değerlendirmelerine göre, çocukların yaşları arttıkça Sosyal yetkinlikleri ile birlikte kızgınlık-saldırganlık davranışlarının da arttığı söylenebilir. Anksiyete-içedönüklük alt boyutunda ise çocuğun yaşının puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Çizelge 3.13. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun kardeş sayısına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Sosyal Yetkinlik	Tek Çocuk	85	41,07	10,04	2	1,262	,285
	Bir Kardeş	79	41,23	11,51	218		
	İki ve Üzeri Kardeş	57	43,71	9,84	220		
Kızgınlık-Saldırganlık	Tek Çocuk	85	21,47	8,89	2	,155	,856
	Bir Kardeş	79	22,18	8,52	218		
	İki ve Üzeri Kardeş	57	21,64	7,80	220		
Anksiyete-İçe Dönüklük	Tek Çocuk	85	21,76	8,37	2	,103	,902
	Bir Kardeş	79	21,24	6,15	218		
	İki ve Üzeri Kardeş	57	21,56	7,48	220		

Çizelge 3.13. incelendiğinde; Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin sosyal yetkinlik alt boyutunda iki ve üzeri kardeşe sahip olanların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 43,71$), kızgınlık-saldırganlık alt boyutunda bir kardeşe sahip olanların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 22,18$), anksiyete-içedönüklük alt boyutunda tek çocuk olanların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 21,76$) diğer gruplara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmen değerlendirmelerine göre iki ve üzeri kardeşe sahip olanların daha sosyal yetkin davranışlar sergilediği, kardeşi olmayan çocukların ise daha içedönük davranışlar sergilediği söylenebilir. Ancak yapılan Anova Testi sonucunda kardeş sayısının Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği

alt boyutlarına ait puanlarda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Çizelge 3.14. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının çocuğun doğum sırasına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Doğum sırası	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Sosyal Yetkinlik	İlk Çocuk	130	40,61	10,74	2	2,251	,108
	Ortanca	42	44,26	10,83	218		
	Son Çocuk	49	42,93	9,46	—		
Kızgınlık-Saldırganlık	İlk Çocuk	130	21,13	8,61	2	2,555	,080
	Ortanca	42	20,95	7,33	218		
	Son Çocuk	49	24,16	8,66	—		
Anksiyete-İçe Dönüklük	İlk Çocuk	130	21,73	7,78	2	,528	,591
	Ortanca	42	20,47	7,71	218		
	Son Çocuk	49	21,87	5,89	220		

Çizelge 3.14 incelendiğinde; öğretmen değerlendirmelerine göre doğum sırası son olarak belirtilen çocukların kızgınlık-saldırganlık alt boyutu ($\bar{X}$ =24,16) ve anksiyete-içedönüklük alt boyutu ($\bar{X}$ =21,87) puanlarının diğer gruplara yüksek olmasına rağmen Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği puan ortalamalarının doğum sırasına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. (p>0,05).

Çizelge 3.15. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının anne yaşına göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Anne Yaşı	N	$\bar{X}$	SO	sd	X²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	25 yaş ve altı	10	37,00	96,25	2	,685	,710	
	26-35 yaş	170	41,82	110,32				
	36 yaş ve üzeri	41	42,92	114,73				
Kızgınlık-Saldırganlık	25 yaş ve altı	10	17,70	63,70	2	6,211	,045*	1-2 1-3
	26-35 yaş	170	21,79	111,77				
	36 yaş ve üzeri	41	22,68	119,35				
Anksiyete-İçe Dönüklük	25 yaş ve altı	10	21,70	111,45	2	,488	,783	
	26-35 yaş	170	21,41	109,47				
	36 yaş ve üzeri	41	21,92	117,23				

*p<,05, **p<,01

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının anne yaşına göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları Çizelge 3.15'te görülmektedir. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin alt boyut puanları incelendiğinde gruplar arasında yalnızca kızgınlık-saldırganlık alt boyut puanları açısından anlamlı bir fark olduğu ($X^2=6,211$, $p<0,05$) görülmektedir. Farklılığı belirlemek için yapılan Mann Whitney U analizi sonucunda, öğretmen değerlendirmesine göre 25 yaş ve altı yaşa sahip annelerin çocuklarının puan ortalamalarının ($\bar{X} =17,70$) diğer yaş gruplarında annelerin çocuklarının puan ortalamalarına göre daha düşük olduğu belirlenmiştir ($U=108,00$, $p<,05$).

Çizelge 3.16. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının anne çalışma durumuna göre T Testi sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Anne çalışma durumu	N	$\bar{X}$	ss	t	p
Sosyal Yetkinlik	Çalışmıyor	133	41,98	10,66	,245	,832
	Çalışıyor	88	41,55	10,43		
Kızgınlık- Saldırganlık	Çalışmıyor	133	21,91	8,21	1,320	,052
	Çalışıyor	88	21,55	8,86		
Anksiyete-İçe Dönüklük	Çalışmıyor	133	22,31	7,65	1,561	,042*
	Çalışıyor	88	20,32	6,81		

* $p<,05$, ** $p<,01$

Çizelge 3.16 incelendiğinde, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin yalnızca anksiyete- içe dönüklük alt boyutuna ($t= 1,561$, $p<,05$) ait puanlarda anne çalışma durumunun anlamlı düzeyde farklılık oluşturduğu ancak sosyal yetkinlik ve kızgınlık-saldırganlık alt boyutlarına ait puanlarda anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır ($p>,05$).

Çalışmayan annelerin çocuklarının öğretmen değerlendirmesine göre puan ortalamaları ($\bar{x} = 22,31$) çalışan annelerin çocuklarının puan ortalamalarına ($\bar{x} = 20,32$) göre daha yüksek olup, çalışmayan annelerin çocuklarının çalışan annelerin çocuklarına göre daha yoğun anksiyete-içe dönük davranış özellikleri gösterdiği söylenebilir.

Çizelge 3.17. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Anne eğitim durumu	N	$\bar{X}$	SO	sd	X²	p
Sosyal Yetkinlik	İlkokul	16	43,81	121,47	3	1,934	,586
	Ortaokul	17	43,00	127,21			
	Lise	59	41,94	108,59			
	Üniversite	129	41,34	107,80			
Kızgınlık- Saldırganlık	İlkokul	16	20,00	94,16	3	5,336	,149
	Ortaokul	17	19,58	98,62			
	Lise	59	24,22	126,03			
	Üniversite	129	21,16	107,84			
Anksiyete-İçe Dönüklük	İlkokul	16	20,56	105,00	3	3,181	,365
	Ortaokul	17	20,35	100,53			
	Lise	59	23,23	123,31			
	Üniversite	129	21,52	107,49			

Çizelge 3.17’de Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçlarına yer verilmiştir. Öğretmen değerlendirmelerine göre anne eğitim durumunun Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyutlarına ait puanlarda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.18. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının baba eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Baba eğitim durumu	N	$\bar{X}$	SO	sd	X²	p
Sosyal Yetkinlik	İlkokul	13	42,76	123,471	3	1,250	,741
	Ortaokul	17	42,47	113,04			
	Lise	85	42,44	112,60			
	Üniversite	106	41,09	106,44			
Kızgınlık- Saldırganlık	İlkokul	13	23,30	123,62	3	3,140	,371
	Ortaokul	17	19,58	95,91			
	Lise	85	22,81	118,16			
	Üniversite	106	21,10	106,13			
Anksiyete-İçe Dönüklük	İlkokul	13	22,07	121,73	3	1,348	,718
	Ortaokul	17	22,00	113,47			
	Lise	85	21,95	114,98			
	Üniversite	106	21,03	106,09			

Çizelge 3.18’de Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının baba eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis Testi sonuçlarına yer verilmiştir. Öğretmen değerlendirmelerine göre baba eğitim durumunun Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyutlarına ait puanlarda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.19. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının aile gelir durumuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Gelir durumu	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
Sosyal Yetkinlik	Gelir giderin altında	48	42,27	11,09	2	,107	,899
	Gelir gidere eşit	90	41,93	10,61	218		
	Gelir giderin üstünde	83	41,42	10,28	220		
Kızgınlık-Saldırganlık	Gelir giderin altında	48	21,06	8,52	2	,297	,743
	Gelir gidere eşit	90	22,22	8,52	218		
	Gelir giderin üstünde	83	21,69	8,41	-		
Anksiyete-İçe Dönüklük	Gelir giderin altında	48	21,72	6,48	2	,031	,969
	Gelir gidere eşit	90	21,40	8,37	218		
	Gelir giderin üstünde	83	21,54	6,77	220		

Tablo 3.19 incelendiğinde; öğretmen değerlendirmelerine göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının aile gelir durumuna anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.20. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının aile yapısına göre Mann-Whitney U testi sonuçları

SYDD-30 Alt Boyutları	Aile Yapısı	N	$\bar{X}$	SO	ST	U	p
Sosyal Yetkinlik	Geniş Aile	19	43,61	122,22	2200,00	1589,00	,393
	Çekirdek Aile	202	41,64	108,91	21890,00		
Kızgınlık-Saldırganlık	Geniş Aile	19	18,33	86,86	1563,50	1392,50	,100
	Çekirdek Aile	202	22,12	112,61	22746,50		
Anksiyete-İçe Dönüklük	Geniş Aile	19	20,50	105,72	1903,00	1732,00	,739
	Çekirdek Aile	202	21,64	110,93	22407,00		

Çizelge 3.20'de Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanlarının aile yapısına göre Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir. Öğretmen değerlendirmelerine göre geniş ailede yaşayan çocukların sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının ($\bar{x} = 43,61$) çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çekirdek aile yaşayan çocukların kızgınlık saldırganlık alt boyutu puanları ($\bar{x} = 22,12$) ile anksiyete-içe dönüklük puanlarının ($\bar{x} = 21,64$) geniş ailede yaşayan çocuklara göre daha yüksektir. Ancak Mann-Whitney U analizi sonucunda aile yapısı değişkeninin Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.21. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği alt boyut puanları ile Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme -30 Ölçeği alt boyutlarından alınan puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Korelasyon Analizi

Ölçek Alt Boyutları	1	2	3	4	5	7
1.Çatışma	1					
2.Olumlu İlişki	-,477**	1				
3.Sosyal Yetkinlik	-,136*	,034	1			
4.Kızgınlık-Saldırganlık	-,131*	,117*	-,169**	1		
5.Anksiyete-İçe dönüklük	,016	,037	-,321**	,412**	1	1

* $p<,05$, ** $p<,01$

Çizelge 3.21 incelendiğinde Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma alt boyutu puanları ile olumlu ilişki alt boyutu puanları arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-,477$; $p<0,01$). Çocuk ile anne arasında olumlu ilişki puanlarının artması testin puanlama özelliğine göre olumlu ilişkinin azalmasına ve bu durum anne çocuk arasında çatışmalı ilişkinin azaldığını göstermektedir.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme -30 Ölçeği sosyal yetkinlik boyutu puanları ile Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma boyutu puanları arasında düşük düzeyde negatif yönde ($r= -,136$; $p<0,05$) anlamlı bir ilişki görülmektedir. Bu sonuca göre çocuk anne arasında çatışma azaldıkça çocukta sosyal yetkinlik artmaktadır. Sosyal yetkinlik boyutu puanları ile olumlu ilişki boyutu puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=,034$; $p>0,05$).

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme -30 Ölçeği kızgınlık-saldırganlık alt boyutu puanları ile Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma boyutu puanları ile arasında çok düşük düzeyde negatif yönde ($r= -,131$; $p<0,05$), olumlu ilişki boyutu

puanları arasında çok düşük düzeyde pozitif yönde ($r=,117$; $p<0,05$) anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kızgınlık-saldırganlık alt boyutu puanları ile sosyal yetkinlik boyutu puanları arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($r= -,169$; $p<0,05$). Bu sonuca göre, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık davranışları azaldıkça sosyal yetkinliğin ve anne çocuk arasında olumlu ilişkinin arttığı söylenebilir.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme -30 Ölçeği anksiyete-içedönüklük alt boyut puanları ile Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği çatışma boyutu puanları ($r=,016$; $p>0,05$) ve olumlu ilişki boyutu puanları ($r=,037$; $p>0,05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Anksiyete-içedönüklük boyutu puanları ile sosyal yetkinlik boyutu puanları arasında düşük düzeyde negatif yönde ($r= -,321$; $p<0,01$), kızgınlık-saldırganlık alt boyutu puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=,412$; $p<0,01$) anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma kapsamında elde edilen bulgular ilgili alan yazın temelinde tartışılmış ve yorumlanmıştır. Bulgular, literatürde ebeveyn ilişkileri ve sosyal yetkinlik davranışları ile ilgili bilgilerle desteklenmiştir. Alan yazın incelemesinde ebeveyn ilişkileri ile sosyal yetkinlik davranışları arasındaki ilişkileri ele alarak inceleyen bir araştırmayla karşılaşılmamıştır. Bu bağlamda ilgili bulgular tartışılırken araştırma değişkenleri ile benzerlik gösteren kavramlar incelenmiş ve tartışılmıştır.

Bu çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinin sosyal yetkinlik ve davranışlarına olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne Ait Bulguların Tartışılması

Araştırma bulguları incelendiğinde, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden erkek çocukların anneleri ile çatışmalı ilişkileri, kız çocuklarının ise anneleri ile olumlu ilişkileri daha yoğun olmasına rağmen, anne ve çocuk ilişkisinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Arabacı (2011) ve Kök (2017)'ün çalışmalarında da ebeveyn çocuk ilişkilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermediği sonucu araştırma bulgularımızla paralellik göstermekte ve cinsiyetin anne çocuk ilişkilerini etkilemediği, annelerin kız ve erkek çocuklarına karşı aynı davranışları sergilediklerini düşündürmektedir.

Araştırmada, Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin olumlu ilişki alt boyutundan alınan puanların çocuğun yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) ancak 4 yaş grubu çocuğu olan annelerin çatışma alt boyutuna ait puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Arabacı (2018) çalışmasında ebeveyn çocuk olumlu ilişkisinin çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu araştırma sonucumuzla paralellik göstermektedir. 4 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarıyla daha yoğun çatışmalı ilişki yaşaması

çocukların kendilerini ifade etmede yetersizlikler, daha egosantrik düşünce özellikleri nedeniyle yaşandığı yorumunu düşündürmektedir.

Araştırmada, kardeş sayısı değişkenin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma ve olumlu alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Dereli ve Dereli (2017) ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerine olan etkisini inceledikleri çalışmalarında da ebeveyn-çocuk ilişkisi puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını saptamışlardır. Bu sonuç çalışma sonucumuzla paralellik göstermekte ve annenin çocuklarıyla olan ilişkilerinde kardeş sayısından daha farklı faktörlerin etkisi olabildiğini düşündürmektedir.

Doğum sırası değişkeni incelendiğinde, Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma ve olumlu ilişki alt boyut puanlarında doğum sırasının anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanırken, annelerin çocukları ile kurdukları ilişkinin niteliği özellikle çalışma grubumuzun okulöncesi dönem çocukları olması bu farklılığı oluşturmama nedeni olarak söylenebilir.

Anne yaş değişkenine göre, Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma alt boyutuna ait puanlarda anne yaşının anlamlı bir farklılık oluşturduğu, 25 yaş ve altı yaşa sahip annelerin çocukları ile ilişkilerinin daha çatışmalı olduğu, olumlu ilişki alt boyutu puanları açısından ise anne yaş değişkeninin anlamlı bir fark oluşturmadığı belirlenmiştir. Özellikle küçük yaşta ebeveynlik deneyimi yaşayan annelerin aşırı koruyucu ya da sıkı disiplin içeren tutumlarının onların çocuklarıyla daha çatışmalı ilişkilerinin sonucu olarak yorumlanabilir.

Araştırmada, çalışan annelerin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma boyutuna ait puan ortalamaları ($\bar{x} = 29,95$) çalışmayan annelerin puan ortalamalarından ($\bar{x} = 29,72$) daha yüksek olduğu, olumlu ilişki boyutunda ise anne çalışma durumunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Haktanır (2011) tarafından yapılan çalışmada çatışma puan ortalamalarının çalışan annelerin çocuklarında daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer sonuçlara Vahedi, Farrokhi ve Farajian (2012) yaptıkları araştırmada da ulaşılmış olup çalışan annelerin çocuklarıyla çatışmalı ilişkilerinin çalışmayan annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Özellikle annelerin çalışmaları nedeniyle uzun süre çocuklarından ayrı kalmaları,

çocukta sevgi ve ilgi ihtiyacı, annenin yoğun iş temposu bu çatışmanın nedenleri olarak düşünülebilir. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin olumlu ilişki alt boyuna ait puanlarda anne çalışma durumunun anlamlı düzeyde farklılık göstermediği Kök (2017) ve Arabacı (2018) tarafından yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde; Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma alt boyut puanlarının anne ve baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. Ortaokul mezunu annelerin çocukları ile daha çatışmalı ilişkiler yaşarken, babaları ilkököl mezunu olan çocukların da ebeveynleri ile çatışma yaşadıkları görülmektedir. Eke (2018) tarafından 4-6 yaş sosyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yaptığı araştırmada da anne ve baba eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveyn tutumlarının da anlamlı olarak değiştiğini saptamıştır. Kök (2017) tarafından yapılan anaokuluna devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin çocukların oyun davranışlarına yansımalarının incelendiği araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada eğitim düzeyi yüksek olan annelerin ebeveynlik ilişkileri eğitim düzeyi düşük olan annelerden daha yüksek çıkmıştır. Aynı araştırmada eğitim düzeyi düşük olan annelerin çatışma durumları ise eğitim düzeyi yüksek olan annelerden daha yüksek çıkmıştır. Öztürk (2009) tarafından yapılan araştırmada da anne eğitim düzeyi yüksek olan katılımcıların ebeveynlik ilişkileri eğitim düzeyi düşük olan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir. Saygı'nın (2011) araştırma sonucunda, annelerin çocukları ile ilişki toplam puanlarının eğitim durumuna göre değişiklik göstermediği ancak çatışma alt boyutundan alınan puanın eğitim durumuna göre değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmada eğitim düzeyi düşük olan babaların anne-çocuk ilişkisini olumlu ve olumsuz yönde etkilediği, eğitim düzeyi daha düşük babaların olduğu ailelerde çatışmalı ilişkilerin daha çok yaşandığı belirtilmiştir.

Araştırmada aile gelir durumunun Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin çatışma alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturduğu gelir gidere eşit ve gelir giderin altında olan çocukların anneleri ile ilişkilerinin daha çatışmalı olduğu görülmektedir. Dereli ve Dereli (2017) çalışmalarında ebeveyn çocuk ilişkilerinin çatışma alt boyutu puan ortalamalarının ailenin gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını belirlemişlerdir. Araştırma bulgumuz aile gelir durumunun ebeveyn çocuk çatışmalı

ilişkileri etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Ailenin maddi imkansızlıkları, çocuklarının isteklerini karşılayamamaları ilişkilerin bozulmasının ve çatışma yaşamalarının nedenleri olabilir.

Aile yapısı değişkeninin Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nin alt boyutlarına ait puanlarda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç çalışma grubundan kaynaklanabileceği gibi ebeveynlerin çocukla ilişkilerinin aile yapısından etkilenmediğini düşündürmektedir.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'ne Ait Bulguların Tartışılması

Araştırma bulgularında, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ile anksiyete-içedönüklük boyutlarında erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Ancak analiz sonucunda Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin alt boyut puanlarında çocuğun cinsiyetinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Sosyal yetkinlik davranışlarında erkek çocukların kız çocuklarından daha yüksek ortalamaya sahip olduğunu gösteren araştırmaların sayısı oldukça fazladır (Kındıroğlu ve Yaşar Ekici, 2019; Eke, 2018; Çorapçı vd., 2010; Çorbacı, 2008; Vahedi, Farrokhi ve Farajian, 2012; Günindi, 2008; Sürmeli, 2018; Haktanır, 2011). Ancak araştırma sonucumuz öğretmen değerlendirmelerine göre cinsiyetin sosyal yetkinlikte anlamlı bir faktör olmadığını göstermektedir.

Araştırmada Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin sosyal yetkinlik alt boyutu ile kızgınlık-saldırganlık alt boyutuna ait puan ortalamalarının çocukların yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. Sosyal yetkinlik ve kızgınlık-saldırganlık alt boyutlarında 6 yaş grubu çocukların diğer yaş gruplarına göre puan ortalamaları daha yüksektir. Liman (2019) tarafından yapılan araştırmada çatışma, kızgınlık-saldırganlık ve sosyal yetkinlik düzeylerinin yaş arttıkça arttığı bulunmuştur. Gülay (2008) tarafından yapılan 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi araştırmasında da sosyal yetkinlik davranışları ve alt boyutlarında 6 yaşındaki çocukların 5 yaşındaki

çocuklara göre daha yüksek anlamlı ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Sosyal yetkinlik davranışlarının yaşla birlikte arttığını ortaya koyan sonuçlara ulaşılmıştır (Hay ve Cook, 2007; Sezici, 2013; Özkan, 2016; Eke, 2018; Sürmeli, 2018).

Kardeş sayısı değişkenine göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği sosyal yetkinlik alt boyutunda iki ve üzeri kardeşe sahip olanların, kızgınlık-saldırganlık alt boyutunda bir kardeşe sahip olanların, anksiyete-içedönüklük alt boyutunda tek çocuk olanların puan ortalamalarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmen değerlendirmelerine göre iki ve üzeri kardeşe sahip olanların daha sosyal yetkin davranışlar sergilediği, kardeşi olmayan çocukların ise daha içedönük davranışlar sergilediği söylenebilir. Downey ve Condron (2004) tarafından gerçekleştirilen boylamsal bir çalışmada, öğretmenlerin, kardeşi olan çocukları kardeşi olmayanlara göre daha iyi kişilerarası becerilere sahip olarak puanladıkları tespit edilmiştir. Kardeşi olan çocukların evde kazandıkları bu sosyal becerileri, ev dışına da taşıyabildiklerini ifade etmişlerdir. Okul öncesi dönem çocukları evde kardeşlerinden sosyal iletişim ve etkileşim yoluyla doğrudan sosyal anlamda yararlanabilmektedirler (Yuvacı, 2019). Ancak yapılan Anova Testi sonucunda kardeş sayısının Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyutlarına ait puanlarda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Bu sonucun aile içinde sağlıklı ebeveyn ilişkileri, ebeveynlerin kardeşler arasında demokratik tutumları ve kardeşler arası yaş farkının olmayışı ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde; doğum sırası değişkenine göre doğum sırası son olarak belirtilen çocukların diğer gruplara göre daha yoğun kızgınlık-saldırganlık ile anksiyete-içedönük davranışlar sergilediği saptanmıştır. Eke (2018) tarafından yapılan çalışmada da ilk çocukların son çocuklara göre daha lider ve işbirlikçi oldukları, evin en küçük son çocuklarının ise daha içekapanık oldukları belirlenmiştir. Ailede en büyük çocukların her zaman daha çok sorumluluk sahibi olan, akademik alanda daha başarılı olan, anne babanın kuralları daha çok onlarda uyguladığı çocuklar olduğu, evin son çocuklarının ise anne-babanın daha rahat kurallar koyduğu, ilginin daha çok olduğu ve kendi isteklerini yaptırabilen çocuklar olduğu göz önünde bulundurulduğunda kızgınlık-saldırganlık alt boyutunun doğum sırasına göre son çocukta daha yüksek olması beklenilebilir. Ancak analiz sonucunda

doğum sırasının Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği puan ortalamalarında anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$). Bu sonuca göre doğum sırasının çocukların sosyal yetkinlik ve davranışlarında önemli bir faktör oluşturmadığı söylenebilir.

Araştırmada anne yaşı değişkeninin çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği sosyal yetkinlik ve anksiyete-içe dönüklük alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Bu sonuç Günindi (2008) ve Liman (2020)'ın araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Araştırmada ayrıca 36 yaş ve üzeri anneye sahip çocukların kızgınlık-saldırganlık davranışlarını diğer gruplara göre daha yoğun gösterdikleri belirlenmiştir. Liman (2020) 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumlarını incelediği araştırmasında da anne yaşı değişkeninin çocukların kızgınlık-saldırganlık puanlarında anlamlı düzeyde farklılık oluşturduğunu belirlemiştir. Özellikle 36 yaş ve üzeri yaşa sahip annelerin çocuklarında kızgınlık-saldırganlık davranışlarının yoğun olması annelerin izin verici ve hoşgörülü tutumlarının sonucu olarak düşünülebilir. Bu tutumla yetişmiş çocuğun, her istediğini yapabileceğini düşünerek engelleme veya baskı ile karşılaştığında kızgınlık-saldırganlık davranışları gösterebildiği bu sonucun nedeni olarak yorumlanabilir.

Araştırmada, çalışmayan annelerin çocuklarının çalışan annelerin çocuklarına göre daha yoğun anksiyete-içe dönük davranış özellikleri göstermektedir. Araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda çalışmayan annelerin sürekli evde olması, çocuğun tüm bakım ve sorumluluğunu kendisinin yerine getirmesinden dolayı anne ve çocuğun sosyal hayattan uzak kalmasına yol açabilir ve bu durum çocukta anksiyete-içe dönük davranış özellikleri göstermesine sebep olabilir. Çalışan annelerin ise çalışma ortamında bulunması, sosyal ortamlarının olması, ekonomik olarak kendilerini iyi hissetmelerinden dolayı çocukta daha düşük anksiyete-içe dönük davranış özelliklerini göstermiş olduğu düşünülebilir.

Anne ve baba eğitim durumu değişkeni Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyutlarına ait puanlarda anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010) okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarını belirlemek amacıyla yürüttükleri çalışmada anne ve

babanın öğrenim düzeyinin, çocukların davranış sorunları üzerinde önemli bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Korbek (2019) ve Nalbant (2016) tarafından yapılan çalışmada da okul öncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının anne-baba eğitim durumları arasında anlamlı farklılık oluşturmadığı sonucu araştırma sonuçlarımızla paralellik göstermektedir. Alan yazına bakıldığında sosyal yetkinlik ve anne-baba eğitim durumu ile ilgili fazla çalışma yapılmadığı, çocuğun sosyal yetkinlik ve anne-baba eğitim durumu ile ilgili daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu görülmüştür.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin alt boyut puanlarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Nalbant (2016) ve Uygun (2018) çalışmalarında da aile gelir durumunun çocukların sosyal yetkinliklerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucu araştırma sonucumuzla paralellik göstermekte bu sonuç farklı gelir durumlarına sahip ailelerde büyüyen çocukların aynı sosyal yetkinlik davranışları gösterebildiği yorumunu getirmektedir.

Yapılan çalışmada geniş ailede yaşayan çocukların sosyal yetkinlik alt boyutu puanları çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha yüksektir. Geniş aile yapısında farklı kişilik yapısına sahip bireylerin olması ve bireylerin sürekli iletişim halinde olması paylaşma, dinleme, takım çalışması gibi becerilerin daha çabuk öğrenilmesini sağladığından yapılan bu çalışmada geniş ailede yaşayan çocukların sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre yüksek olmasına neden olduğunu düşündürmektedir. Ancak Mann-Whitney U analizi sonucunda aile yapısı değişkeninin Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Ebeveyn İlişkileri İle Sosyal Yetkinlik Davranışları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması

Çalışmada ebeveyn ilişkileri sosyal yetkinlik davranışlarını etkilediği ve ebeveyn ilişkileri ile sosyal yetkinlik davranışları arasında ilişki olduğu görülmektedir. Korelasyon analizi bulgularına göre çocukların sosyal yetkinlik davranış düzeyleri arttıkça ebeveyn çatışmalı ilişkilerinin azaldığı, çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri

ile kızgınlık-saldırıcılık ve anksiyete-içe dönüklük düzeyleri arasında negatif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Çocuklarda kızgınlık-saldırıcılık davranışları azaldıkça anne çocuk arasında olumlu ilişkinin arttığı saptanmıştır.

Ebeveyn ilişkisi ve sosyal yetkinlik davranışlarını arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların ülkemizde yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda ilgili araştırmalar incelenirken değişkenlerin ilgili benzer kavramlarla ilişkili olarak ele alınması yoluna gidilmiştir. Yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde araştırma bulgumuz ile tutarlılık gösteren araştırmalara ulaşılmıştır. Liman (2019) tarafından yapılan 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumlarının bazı değişkenlere göre incelediği araştırmada da sosyal yetkinlik davranışları üzerinde ebeveyn tutumlarının anlamlı etkisi olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Gülay (2008) tarafından yapılan araştırmada da ebeveyn tutumlarının çocuklarda sosyal yetkinlik ve davranışları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ebeveyn psikolojik iyi oluş düzeylerinin çocuklarda sosyal yetkinlik ve davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koyan başka bir araştırmada da çocukların okul ortamında sosyal yetkinlik ve davranış kazanımlarını etkileyen önemli unsurlardan birinin de ebeveyn psikolojik iyi oluş düzeylerinin olduğu bulunmuştur (Hay ve Cook, 2007). Kındıroğlu ve Yaşar Ekici (2019) tarafından yapılan ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocukların sosyal yeterlilikleri ve davranışları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada da ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve dayanıklılık düzeyleriyle sosyal yetkinlik ve davranış düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki olduğunu bulgulamıştır. Yaralı ve Özkan (2016) tarafından yapılan başka bir araştırmada da 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik davranışlarında ebeveyn tutumlarının anlamlı bir yerinin olduğu bulunmuştur. Günindi (2008) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasında doğrusal ilişki olduğunu belirlemiştir. Yine benzer şekilde Eke (2018) tarafından yapılan çalışmada 4-6 yaş gurubu çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn tutumları arasından pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sürmeli (2018) araştırmasında ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal yetkinlik davranışları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu belirlemiştir. Sezici (2013) çocuklarıyla doğru iletişim kuran, çocuklarını anlamaya çalışan ebeveynlerin çocuklarında sosyal yetkinlik davranışlarının anlamlı olarak

arttığını, Çiftci Topaloğlu (2013) ebeveynlerin özyeterlilik algısı ile çocukların sosyal yetkinlik davranışları arasında doğrusal bir ilişki olduğunu saptamıştır. Uygun (2018) tarafından yapılan bir araştırmada da ebeveyn tutumlarının çocuklarda sosyal yetkinlik davranışları üzerinde anlamlı yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Alanyazında sosyal yetkinliğe sahip çocukların çocuğun kendini ve duygularını tanıdığı, kontrol edebildiği, çevresiyle sağlıklı iletişim kurabildiği, olumlu benlik algısına sahip olduğu ifade edilmektedir (Haktanır, 2011; Çorapçı vd., 2010; Çorbacı, 2008). Rydel, Bohlin ve Thorell (2005) yaptıkları çalışmada çocuklardaki sosyal yetkinlik davranışları üzerinde ebeveyn tutumlarının önemli bir etkisi olduğunu bulgulamışlardır. Benzer şekilde Vahedi, Farrokhi ve Farajian (2012) yaptıkları araştırmada da ebeveyn tutumlarının çocuklardaki sosyal yetkinlik davranışlarını etkilediği ve bu durumda çocukların okul ve oyun ortamında kendini karakterize ettiğini bulgulamışlardır.

Bu kapsamda araştırmada elde edilen bulgunun literatürle tutarlı olduğu görülmektedir. Ebeveyn ilişkileri sosyal yetkinlik davranışları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu yönündeki analiz bulguları da bu ilişkiyi destekler niteliktedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma Ankara ili merkezinde yer alan bağımsız anaokullarına devam eden öğrencilerin anneleri ve öğretmenlerinden oluşan 221 katılımcı ile yürütülmüş olup, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinin sosyal yetkinlik davranışlarına olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çocukların ebeveyn ilişki düzeyleri anneler tarafından “Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği” ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları çocukların öğretmenleri tarafından “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30)” ile değerlendirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, 4 yaş grubu çocukların anneleriyle, 25 yaş ve altı anneler ile çalışan anneler çocuklarıyla daha yoğun çatışmalı ilişki yaşamaktadır. Ortaokul mezunu anneler ile babaları ilkokul mezunu olan çocukların anneleri ile daha çatışmalı ilişki yaşadığı belirlenmiştir. Aile gelir durumu gelir gidere eşit ve gelir giderin altında olan çocukların anneleri ile ilişkilerinin aile gelir durumu gelir giderin üstünde olan çocukların anneleri ile ilişkilerine göre daha çatışmalıdır.

Araştırmada, 6 yaş grubu çocukların sosyal yetkinlik ve kızgınlık-saldırganlık düzeyleri 4 yaş ve 5 yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksektir. 36 yaş ve üzeri anneye sahip çocukların daha yoğun kızgınlık-saldırganlık davranışları gösterdiği, annesi çalışmayan çocukların çalışan annelerin çocuklarına göre daha yoğun anksiyete-içe dönük davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir.

Çalışmada ayrıca ebeveyn ilişkileri ile sosyal yetkinlik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu çocukların sosyal yetkinlik davranış düzeyleri arttıkça anneleri ile çatışmalı ilişkilerinin azaldığı, çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük düzeyleri arasında negatif bir ilişkinin olduğu, kızgınlık-saldırganlık davranışları azaldıkça anne çocuk arasında olumlu ilişkinin arttığı saptanmıştır.

Bu bölümde sonuçları değerlendirerek, hem konuya ilgi duyan uygulamacılara hem de yapılması olası yeni araştırmalara ilişkin öneriler sunulmuştur.

- Bu araştırmanın sonuçları sadece Ankara'daki anaokullarına devam eden öğrencilerin öğretmen ve annelerinin ebeveyn ilişkileri ve sosyal yetkinlik davranış düzeyleriyle ilgili bilgiler vermektedir. Bir sonraki çalışmalarda, sosyo-kültürel faktörlerin etken olduğu bu konuda Türkiye'nin farklı bölgelerinde tekrarlanması ve sonuçların karşılaştırılması önerilir.
- Kullanılan sosyo-demografik bilgi formunun daha geniş kapsamlara ulaşılması adına zenginleştirilmesi önerilmektedir. Özellikle kullanılan pandemi koşullarını da içine alacak değişkenlere araştırmalarda daha fazla yer verilmesi yararlı olacaktır.
- Ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocuğun diğer gelişim alanları ile ilişkisinin incelendiği çalışmalar yapılabilir.
- Ebeveyn ilişkilerinin çocuğun sosyal yetkinlik davranışları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, çocuk sahibi olmak isteyen ve çocuğu olan ebeveynlere anne-baba-çocuk ilişkileri, aile içi iletişim, çocuk gelişimi, davranış problemleri gibi konularda MEB, ASHB, Belediyeler, Halk Eğitim Merkezleri tarafından ücretsiz eğitimler verilebilir.
- Sosyal yetkinlik ve davranışlarda etkili olan unsurların zamanla farklılaşacağı düşünüldüğünden bu konudaki çalışmaların yeni araştırmalar ile zenginleştirilmesi önerilmektedir.
- Boylamsal bir çalışma yapılarak değişkenlerin, çocukların ileriki yıllarında da birbirleriyle ilişkilerini inceleme imkanı sunulabilir.
- Sosyal yetkinlik ve davranış problemleri hakkında ailelere, öğretmen ve idarecilere hizmetiçi eğitimler sunulabilir.
- Okul öncesi öğretmenleri, çocukların sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içedönüklük durumlarını gözlemlemelidir. Çocukların problemleri azaltmak ve ortadan kaldırmak için etkinlikler düzenlemeli, önlemler almalı, okul psikolojik danışmanından destek almalı, ebeveynleri yakından tanımalıdır.

KAYNAKLAR

Ahmodava P. ve Yavuz M. (2019). Annenin bağlanma özelliği ile ebeveyn tutumları ve çocukların ruhsal davranışsal durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Ainsworth, M. Blehar, M.C. Waters, E. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Akçay, D. ve Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, 12(2), 66-71.

Akfırat, F.Ö. (2006). Sosyal yeterlik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1, 36-56.

Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2011). Anne çocuk oyun etkileşiminde niteliksel boyut: Annelerin sözel ifadelerinin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 1-13.

Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.

Altay, F. ve B. Güre, A. (2012). Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.

Altun Nalbant A. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş çocukların mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Arabacı, N. (2011). Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı'nın (ABCİDA) geliştirilmesi ve anne-baba- çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Arabacı, M. (2018). 5-6 yaş grubu çocukların ebeveynleri ve akranlarıyla ilişkileri ile ebeveynlerinin evlilik yaşam doyumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Aslan, H. S. (2019). 48-66 aylık çocuklarda dil gelişimi ve sosyal beceri ile ilişkili değişkenlerin araştırılması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Aslan, M. (2011). Öğretmen liderliği davranışları ve sınıf iklimi: Öğretmen ve öğrenci görüşleri bağlamında bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Eskişehir.

Ateş, B. (2011). Ortaöğretim çocuklarının algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Erzurum.

Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.

Ayoğlu, Z. (2012). Okb'ye ilişkin gelişimsel bir model: Yetişkin bağlanma biçimleri, ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrol düzeyi ve mükemmeliyetçilik eğilimlerinin obsesif yorumlar ve belirtilerle bağlantısının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Aytar, A., Aksoy, A., ve Kaytez, N. (2014). Anne kişiliği ve çocuğunun mizaç özelliği. *Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17, 177-194.

Bandura, A. (1971). *Psychological Modeling-Conflicting theories*. Chicago: Atherton Inc.

Baş, A. ve Siyez, D. (2011). Akranları tarafından kabul gören ve görmeyen ilköğretim okulu öğrencilerinin akran ilişkilerine yönelik algılarının incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9,43-70.

Başal A. A., Kahraman B. P., Derman T. M., Kahraman Ç., ve Sümer H. (2014). Otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynleri olan 5-6 yaş çocuklarının evcilik oyunlarında üstlendikleri roller. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 384-409.

Benson, JB. (2009). Social and emotional development in infancy early childhood, Massachusetts: *Academic Press*, 18(30), 139-146.

Bilek, M.H. (2011). Okulöncesi dönem çocuklarının ev ile okul ortamındaki sosyal becerilerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Bilgin, H. (1996). Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin öğretmenlik tutumlarının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Birgin, M. H. (2012). *Çocuk eğitiminde ailenin önemi*. İstanbul: El yayınları.

Bolattekin, A. (2014). Anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Bornstein, H., Chun-Shin, O. (2010). Social competence, externalizing and internalizing behavioralad just ment from earlych ildhod thougherly adolescence: Developmental Cascades. *Development and Psychopathology*, 22(4), 717-735.

Bowlby J. (1973). *Attachment and Loss: Separation*.New York: Basic Books.

Braza, P., Carreras, E. Munoz, J., Braza, L., Azurmendi, A. (2015). Negative maternal and paternal parenting styles as predictors of children's behavioral problems: moderating effects of the child'ssex.Child and family studies, 24, 847-858.

Büyükcebeci, A. (2017). Ergenlerde sosyal dışlanma, yalnızlık ve okul öznel iyi oluş arasındaki ilişki: Empatik eğilimin aracı rolü. Doktora Tezi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Büyüköztürk Ş., Çakmak EK., Akgün, Karadeniz Ş., Demirel F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Can, A. (2015). Okul öncesi dönemde okula gitme zorluğu yaşayan çocukların annelerinin sürekli kaygı düzeyleri ile bağlanma biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Ceylan, Ş. (2014). Okul öncesi çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi konusunda öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 35(35), 99-114.

Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*.Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çalışkan, N. ve Aslanderen, M. (2014). Aile içi iletişim ve siber yaşam: Teorik bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 263-277.

Çiftçi Topaloğlu, Z. (2013). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliği algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Pamukkale Üniversitesi Bilimleri Enstitüsü*, Denizli.

Çimen, N. (2009). Okul öncesi eğitimi programında altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum.

Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan,Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(2), 1-24.

Çorbacı, O. A. (2008).6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işletme sürecinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken beceriler. *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 37,15-174.

Demir, T. Karabay, Ş. ve Asi, D. (2017). 5 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumları ile ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişki. *Disiplinler Arası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(12),1-14.

Demirtaş Madran, H.A Ve Çakılcı Ferligül E. (2014). Çok oyunculu çevrimiçi video oyunları oynayan bireylerde video oyunu bağımlılığı ve saldırganlık. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 15,99-107.

Diken, İ. H. (2012). *Erken çocukluk eğitimi içinde*. Ankara:Pegem Akademi.

Dodge, K. A. ve Feldman, E. (1990). Issues in social cognition and sociometric status *Cambridge:Cambridge University Press*, 119-155.

Doğanay Koç, E. (2017). Okul öncesi eğitime devam eden 60 ay ve üzeri çocukların anne bağlanma stillerinin; empatik, duygusal ve sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Durmuşoğlu Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online Dergisi*, 11(3), 730-737.

Durualp, E. ve Aral, N. (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 160-172.

Efthymia, P. and Konstantinos, P. (2018). Assessing young children's social competence: the greek version of the social competencescale for preschoolers-parent version. *European Journal of Education and Development Psychology*, 6(4), 16-28.

Eke, K. (2018). 4-6 yaş sosyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Elibol Gültekin, S. (2008). 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Elmalioğlu, T. (2012). *Başarıda aile faktörü. Ailede huzur, okulda başarı*. İstanbul: Yediveren Yayınları.

Erdamar Koç, G. (2014). Eğitim psikolojisi. İçinde A. Ulusoy (Edt.), *Sosyal Öğrenme Kuramı*. Ankara:Anı Yayıncılık.

Erden, M. (2011).*Eğitim bilimlerine giriş*.Ankara: Arkadaş Yayınları.

Erdoğan, N.I., Yoleri, S. Ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 226-239.

Erginbay Ş. (2014). Ortaokul 5. ve 8 sınıflarda algılanan anne baba tutumları ve ailelerin çocuk yetiştirme stillerinin akademik başarıya etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Erkan, S. (2010). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. İçinde Z. F. Temel (Edt.), *Aile eğitimi ve erken çocukluk döneminde aile katılım çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Eroğlu, A. F. (2016). The role of home and child carechaos in children's development. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Erten, H. (2012). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Denizli.

Farrell, M.A. (2010). Social Competence and it's relation ship to peer preference in preschoolers.Doktoral Dissertation. Brandeis University, Boston.

Gadaire, D. Henrich, C. and Finn-Stevenson, M. (2017). Longitudinal effects of parent-child interactions on children's social competence. *Research on Social Work Practise*, 27(7), 767-778.

Görücü, A. ve Karakuş, N. (2017). Anne tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana.

Gözükırmızı E. (2019). Okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik becerileri ve davranış sorunları ile annelerinin obsesif inanışları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Gülay, H. (2004). Korunmaya muhtaç çocuklarla aile ile yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Gülay, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenilirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Günindi, N. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Günindi, Y. (2011). Bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam eden çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12,133-144.

Gür, Ç., Koçak, N., Demircan, A., Baç., B., Şirin., N. ve Şafak, M. (2015). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 ay çocuklarının sosyal yetkinlik ve değerlendirme durumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40 (180), 13-23.

Haktanır, G. (2011). *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara:Anı Yayıncılık.

Hanımoğlu, E. ve İnanç Yazgan, B. (2011). Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 351-356.

Hartup, W., W., Laursen B., Stewart, M., I., &Eastenson, A. (2014). Conflict and The Friend ship Relations of Young Children. *Child Developmet*,59(6), 1590-1600.

Hasta, D. E. ve Cook, K. V. (2007). The transformation of prosocial behavior fromin fancy to childhood. C. A. Brownwill ve C. B. Kopp (Eds.), *socioemotional development in the toddler years: Transition strans formations* (pp. 100-131). NY: Guilford Press.

Hay, D. E. ve Cook, K. V. (2007). The effects of family,school,a and classroom cologies changes in children'ssocial competence an demotional and behayioral problems in first grade. *Developmental Psychology*, 40(4), 533-544.

Holden, W. G. (1997). *Parents and Dynamics of childrearing, United States:* Westview Pres.

Işık, M. (2007). Anasınıfına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Uyarlanması ve Uygulanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

İsrael, E. (2007). Öz düzenleme eğitimi,fen başarısı ve öz yeterlilik. Doktora tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.

Jenkis, L. N. Mulvey, N. & Floress, M.T. (2017). Social and langua geskills as predictors of bullyingroles in early childhood: A narrative summary of the literature. *Education and Treatment of Children*, 40(3), 401-418.

Karaduman, D. (2012). İlköğretim 1.kademe 4. Ve 5. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Karaşahin, H. (2016). Sosyal beceri ölçeğinin Türkçe formunun alternatif modellerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın.

Kaya, A., Bozaslan, H. Ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.

Kaymak, P. (2015). Bağlanma stillerinin okul öncesi dönem sosyal davranışlara etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Keçecioğlu, Ö. (2015). MEB okul öncesi eğitim programı ve Montessori yaklaşımına göre eğitim alan 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Kılıçarslan, A. (2001). Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne-baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Kındıroğlu, Z., ve Yaşar Ekici, F. (2019). The relation ship between psychological well-being and psychological resilience levels of parents and social competence and behaviors of Children. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 9(1), 138-157.

Kırman, A. ve Doğan, Ö. (2017). Anne -baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*,4(1), 50-62.

Koçyiğit, S., Sezer, T. ve Yılmaz, E. (2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*,12(23), 2013-2018.

Kol, S. (2016). The effects of the parenting styles on social skills of children aged 5-6. *The Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 49-58.

Korkmaz, İ. (2009). *Sosyal öğrenme kuramı. Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Kotler, J. C. and Mc Mahon, R. J. (2002), Differentiating Anxious, Aggressive, and Socially Competent Preschool Children: Validation of the Social Competence and Behavior Evaluation-30 (Parent Version). *Behavior Research and Therapy*, 40(8),947-959.

Köksal, B. (2016). Özel bir okulda okuyan 2-6 yaş arası çocukların saldırganlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Antalya.

Kök, E. E. (2017). Anaokuluna devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin çocukların oyun davranışlarına yansımalarının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Antalya.

Köse, N. (2015). Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2 (4), 1-6.

Ladd G. W. (2000). The Fourth R: Relation ships As Risks and Resources Following Children's Transition to School. *American Educational Research Association Division E Newsletter*, 19 (1), 9-11.

Lee, M. A., Sullivan, S.J ve Dush, C.M. (2012). Parenting perfectionism and parentalad justment. *Journal of Personality and Individua Differences*. 52(3), 454-457.

Liman, B. (2019). 60-7 aylık Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Durumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 8-19.

Mangır, M., Aral, N., Haktanır, G., Baran, G., Başar, F. Ve Köksal, A. (1995). Fiziksel Yönden İstismar Edilen ve Edilmeyen Çocukların Ana-Baba Tutumlarının Algılayış Şekillerinin İncelenmesi. *10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitim ve Yaygınlaştırılması Semineri*. İstanbul: Ya -Pa Yayıncılık.

Martin, A. C. and Colbert, K.K. (1997). Parenting. A life Span Perspective *The Mc Grow Hill Companies Inc USA*.

Moscatelli, S. and Rubini, M.(2011). Parenting styles in adolescence: the role of warmth, strictness, and psychological autonomygranting in influencing collective self-esteem and expectations for the future, Krause, P.H. ve Dailey, T.M (Eds.) *Handbook of parenting: Styles, stresses and strategies*. New York: Nova SciencePubliers.

Nalbant, A. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş çocuklarının mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Neslitürk, S. (2013). Anne Değerler Eğitimi Programının Beş Altı Yaş Çocuklarını Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.

Ogelman, G.H. (2012). Aggressi onlevels of 5- to 6-year-old turkish children in terms of gender, age, and peerrelationsyriables, *Journal of Research in Childhood Education*, 27 (1), 1-16.

Olçay, O. (2008). Bazı Kişisel ve Ailesel Değişkenlere Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Yetenekleri ve Problem Davranışlarının Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.

Ölçer, S. ve Aytar, A.G. (2014) A comparative study into social skills of five - six year old children and parental behaviors. *Social and Behavioral Sciences*, 141, 976 – 995.

Önalın, A. F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-59

Öneren Şendil, Ç. (2010). 5-6 Yaş Çocuklarında Sosyal Yetkinlik ve Davranış Sorunlarının, Akran Kabulü, Mizaç ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Öngider Gregory. N. (2016). Boşanma mı yoksa Çocuk için Evliliğin Sürdürmek mi? Çocuğun Psikolojik Uyumu Açısından Önemli Bir Soru. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(3), 275-289.

Özmert, E. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49, 256-273

Öztürk, B. (2009). Bingöl örneğinde geniş ve çekirdek aile yapılarında anne çocuk ilişkisinin incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Öztürker, B. (2014). 6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları ile anne ve öğretmen özgeçiliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Özyürek, A. ve Şahin, F. T. (2015). Anne-çocuk ilişkisinin ve baba tutumlarının çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışları üzerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 120-130.

Pekşen A. R. (2012). Ana babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Akademik Bakış Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 1-13.

Poyraz M. (2007). Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Pulat N. (2011). Ebeveynlerin uyguladığı psikolojik kontrolün ergenlerin depresyon, kaygı ve öfke belirtileri üzerindeki etkisi: mükemmelliyetçiliğin ana rolü. Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Ren, L., ve Edwards, C.P. (2017). Chinese parents' expectations and child preacademicskills: thtndirect role of parenting and social competence. *Early Education and Development*, 28(8), 1052-1071.

Rosen, L. D., Lim, A., Felt, J., Carrier, L. M., Cheever, N. A., Lara-Ruiz, J., and Rokkum, J. (2014). Media and technology use predictsill-beingamong children, preteens and teenagersin dependent of then egative healt him pacts of exercise and eatingh a bits. *Computers in Human Behavior*, 35, 364-375.

Rothbart, M. K., and Bates, J. (2006). Temperament. In Damon, W., & Lerner, R. M. (Ed. In chief) & Eisenberg, N. (Eds.), *Handbook of Child Psychology. Social, Emotional and Personality Development*, New York: Wiley.

Rubin, K. H. And Krasnor, L. R. (1992). Interpersonal problem solving and social competence in children. Hasset, V.B ve Herson, M.(Eds), *Handbook of social development; A lifespanperspective*, New York: Plenum Press, 283-324.

Russel, B.S., Lee, J.O., Spieker, S. and Oxford, M.L. (2016). Parenting and preschool selfregulation as predictors of social emotional competence in 1st grade. *Journal od Research in Childhood Education*. 30(2),153-169.

Rydell,A.,Bohlin, G. and Thorell, L. B. (2005). Representations of attachmentto parents and shyness as predictors of children 'srelation ships with teachers and peer competence in preschool. *Attachment ve Human Development*, 7, 187-204.

Safrancı, B. (2015). Emotionala specs of psychological symptoms: Theroles of parenting attitudes and emotion dysregulation, Yayınlanmamış Doktora Tezi. *Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Sağır, D. (2016). Ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının anne baba tutumlarıyla ilişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana.

Saygı, D. (2011). Ebeveyn- çocuk ilişkisi ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul örneklemi). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Selçuk, Z. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara. Nobel Yayınları

Sette, S., Baumgartner, E., ve Mac Kinnon, D. P. (2005). Assessing social competence and behavior problems in a sample of Italian preschoolers using. The social competence and behavior evaluation scale. *Early Education and Development*, 26(1), 46-65.

Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 51, 477-499.

Sezer, Ö ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin anne baba tutumları ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743758.

Sezici, E. (2013). Okul öncesi çocuklarda oyun terapisinin sosyal yetkinlik ve davranış yönetimi etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Sürmeli, E. S. (2018). 5-6 yaş arası çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Şahin, C. (2001). Sosyal Beceri ve Sosyal Yeterlik, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1), 9-19.

Şahin, F. M. (2015). Okul öncesi çocukların dil ve konuşma özelliklerinin taranması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Şahin, F. ve Öztürk, A. (2010). *Anne baba eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı*. Ankara: Morpa.

Şanlı, D. ve Öztürk C. (2012). Annelerim çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.

Şendil, G. (2010). Bağlanma ve ebeveynlik tarzları. T, Solmuş (Ed). *Bağlanma, evlilik ve aile psikolojisi içinde*. İstanbul: Sistem.

Şölen Y. (2020). 4-6 yaş çocuğu olan babaların ebeveyn tutumları ve yaşam boyu öğrenmelerinin baba eğitim programına katılım durumuna göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kocaeli.

Şipal, R., Yeğengil, C. Ve Toka, N. (2012). Okul Öncesi Dönemde Aralarında Yaş Farkı Olan ve İkiz Kardeşler Arasındaki Kıskançlığın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi: Teori ve Uygulama*, (5), 55-68.

Taborsky, B. Ve Oliveira, R.F. (2012). Social competence: An evolutionary approach. *Trends in Ecology and Evolution*, 1613, 1-10.

Tatlı, S. (2014). Okul Öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne-babalarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.

Terzi, E. (2009). Anasınıfına Devam Eden Çocuklarda Görülen Davranış Sorunlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Tezel Şahin, F. Ve Özyürek, A. (2008), 5-6 yaş rubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.

Topses, G. (2009). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Trawick-Smith, J. (2014). Erken çocukluk döneminde gelişim. (Çev. B. Akman). Ankara: Nobel Akademik.

Tuğrul, B. (2002). Erken Çocukluk Döneminde Öğrenmeyi ve Öğretimi Kolaylaştıran Özellikler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 142-147.

Turan, L. (2005). Arkadaş edinme güçlüğü çeken çocukların problemlerini çözmede çocuk edebiyatından yararlanma. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 124-135.

Tüzün, Ü. (2002). Gelişim iletişim araçlarının çocuk ve gençlerin etkileşimi üzerine etkisi. *Düşünen Adam*, 15(1), 46-50.

Uçar, N.Y. (2010). Okul öncesi öğretmenlerinin sosyal becerilerinin etkileyen faktörleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Konya.

Uslu D. (2019) Bedeni beğenme-sosyal yetkinlik arasındaki ilişkilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Uygun, N. (2018). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışları sosyal yetkinlik davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Van.

Uysal A. ve Balkan K. İ. (2015). Sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların, sosyal beceri ve benlik kavramı düzeyleri açısından karşılaştırılması. *Dergipark Psikoloji Çalışmaları*, 35(1), 27-56.

Uysal, H. Ve Akman, B. (2016). Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlama çalışması. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 419-446.

Ünlü, S. (2016). Okul öncesi dönemde aile ortamının önemi. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, 5(5), 357-361.

Vahedi, S., Farrokhi, F. Ve Farajian, F. (2012). Socialcompetenceandbehaviorproblems in preschoolchildren. *Iranion Journal of Psychiatry* 7(3), 126-134.

Volling, B. L. Ve Elins J. (1998). Family relation ships and children'semotionalad just ment as correlates of maternal and paternal differentialtreatment; a replication with to ddler and pre school siblings. *Child Development*, 69(6), 1640-1656.

Yahşi, G., Bayraktar, S. (2016). The effect of birth order on attachment style according to attachment theory. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(19), 256-267.

Yaralı, K.T. ve Özkan, H. K. (2016). Beş-altı yaş çocuklarının bilişsel stilleri ile sosyal yetkinlik ve davranış durumlarının incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 24(5), 61-96.

Yaşar Ekici (2019). Ebeveynlerin Psikolojik İyi Oluş ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranışları Arasındaki İlişki. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 138-157.

Yavuzer, H. (2005). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2010). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2014). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2016). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2017). *Resimleriyle çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yener P. (2015). Okul öncesi eğitim alan 60 ay ve üzeri çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 4(14), 77-101.

Yılmaz T. M., Kesici Ş.(2016). The effect of perceived parental attitudes and birth order of university students on the development of their self-compassion. *Opus Uluslararası Toplu Araştırmaları Dergisi*, 4(1),136-157.

Yuvacı M. (2019). Baba katılımı ile okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Karabük.

Yüksel, G. (1999). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 37-47.

Yüksel, G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri*. Ankara: Asıl Yayınevi.

Zorbaz S. D. (2018). Ebeveyn özyetkinliğinin yordayıcısı olarak ebeveyn-çocuk ilişkisi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46,144-153.

EKLER

Ek-1. GENEL BİLGİ FORMU

1. Çocuğun doğum tarihi:

2. Cinsiyeti Kız (...) Erkek (...)

3. Çocuğun kardeş sayısı nedir?

a. Tek çocuk (kardeşi yok) (...)

b. Bir kardeşi var (...)

c. İki kardeşi ve daha fazla kardeş var (...)

4. Çocuğun doğum sırası nedir?

a. İlk çocuk (...)

b. Ortanca veya ortancalardan biri (...)

c. Son çocuk (...)

5. Anne yaşı

a. 25 yaş ve altı (...)

b. 26-35 yaş (...)

c. 36 yaş ve üzeri (...)

6. Anne çalışma durumu

a. Çalışıyor (...)

b. Çalışmıyor (...)

7. Anne-baba eğitim durumu;

	Anne	Baba
1.İlkokul mezunu	(.....)	(.....)
2.Ortaokul mezunu	(.....)	(.....)
3.Lise mezunu	(.....)	(.....)
4.Üniversite mezunu	(.....)	(.....)

8. Ailenin gelir durumu

- a.Gelir giderin altında (...)
- b.Gelir gidere eşit (...)
- c.Gelir giderin üstünde (...)

9. Aile Yapısı

- a.Geniş aile (...)
- b.Çekirdek aile (...)

Ek-2. ÇOCUK-ANABABA İLİŞKİ ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki her bir ifadenin çocuğunuz ile ilişkinizi hangi derecede yansıttığını değerlendiriniz. Aşağıdaki dereceleri düşünerek, her bir ifade için uygun rakamı yuvarlak içine alınız.

- (1) Kesinlikle uygun değil (2) Pek uygun değil (3) Kararsızım (4) Oldukça uygun
(5) Kesinlikle uygun

		Kesinlikle uygun Değil	Pek Uygun Değil	Kararsızım	Oldukça Uygun	Kesinlikle Uygun
1	Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşırım	1	2	3	4	5
2	Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz	1	2	3	4	5
3	Çocuğum iyi hissetmediğinde benim kendisini rahatlatmamı bekler	1	2	3	4	5
5	Çocuğum benimle olan ilişkisine değer verir	1	2	3	4	5
7	Çocuğum ihtiyaç duyduğunda yardım kabul etmek istemez	1	2	3	4	5
8	Çocuğumu övdüğümde, gururla gözlerinin içi güler	1	2	3	4	5
1 0	Çocuğum kendisi hakkındaki bilgileri içinden geldiği gibi paylaşır	1	2	3	4	5
1 2	Çocuğum bana kolaylıkla öfkelenabilir	1	2	3	4	5
1 3	Çocuğum beni memnun etmeye çalışır	1	2	3	4	5

1 4	Çocuğum kendisine adaletsizce davranıyorum gibi hisseder	1	2	3	4	5
1 5	Çocuğum gerçekten ihtiyaç duymadığı zamanlarda bile benim yardımımı ister	1	2	3	4	5
1 6	Çocuğumun ne hissettiğini anlamak benim için kolaydır	1	2	3	4	5
1 7	Çocuğum beni bir ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür	1	2	3	4	5
1 8	Ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde çocuğum incinir ya da kıskançlık gösterir	1	2	3	4	5
1 9	Çocuğum cezalandırıldıktan sonra bile kızgınlığını veya karşı koymasını sürdürür	1	2	3	4	5
2 0	Çocuğum yanlış bir davranışta bulunduğu anda, bakışım dan ya da ses tonumdan benim tepkimi anlamaya çalışır	1	2	3	4	5
2 1	Çocuğumla ilgilenmek enerjimi tüketiyor	1	2	3	4	5
2 3	Çocuğum kötü bir ruh hali içinde olduğunda, bizi uzun ve zor bir günün beklediğini biliyorum	1	2	3	4	5
2 4	Çocuğumun bana karşı duygularının ne olacağı önceden kestirilemez ya da her an değişebilir	1	2	3	4	5
2 5	Tüm çabalarım a rağmen çocuğum ile anlaşma biçimimizden hiç memnun değilim	1	2	3	4	5
2 7	Çocuğum benden bir şey istediğinde sızlanır ya da ağlar	1	2	3	4	5
2 8	Çocuğum bana karşı sinsice davranır ya da beni kullanır	1	2	3	4	5
2 9	Çocuğum duygularını ve yaşantılarını benimle açıkça paylaşır	1	2	3	4	5
3 0	Çocuğumla etkileşimim, benim bir ebeveyn olarak kendimi etkili ve özgüvenli hissetmemi sağlar	1	2	3	4	5

EK-3. SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME-30 ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ve davranışları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Verilen numaralandırma sistemini göz önünde bulundurarak ifadelerdeki davranışları anketi doldurduğunuz çocukta ne kadar sıklıkla gözlemlediğinizi işaretleyiniz:

Bu davranışı

(1) HİÇBİR ZAMAN (2 veya 3) BAZEN (4 veya 5) SIK SIK (6) HER ZAMAN gözlemliyorum.

1. Yüz ifadesi duygularını belli etmez.	1 2 3 4 5 6
2. Zorda olan bir çocuğu teselli eder ya da ona yardımcı olur.	1 2 3 4 5 6
3. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir.	1 2 3 4 5 6
4. Faaliyeti kesintiye uğradığında kızar.	1 2 3 4 5 6
5. Huysuzdur, çabuk kızıp öfkelenir.	1 2 3 4 5 6
6. Gündelik işlerde yardım eder (örneğin sınıf toplanırken ya da beslenme dağıtılırken yardımcı olur).	1 2 3 4 5 6
7. Çekingen, ürkektir; yeni ortamlardan ve durumlardan kaçınır.	1 2 3 4 5 6
8. Üzgün, mutsuz ya da depresiftir.	1 2 3 4 5 6
9. Grup içinde içe dönük ya da grupta olmaktan huzursuz görünür.	1 2 3 4 5 6
10. En ufak bir şeyde bağırır ya da çılgılık atar.	1 2 3 4 5 6
11. Grup içinde kolaylıkla çalışır.	1 2 3 4 5 6
12. Hareketsizdir, oynayan çocukları uzaktan seyreder.	1 2 3 4 5 6
13. Anlaşmazlıklara çözüm yolları arar.	1 2 3 4 5 6
14. Gruptan ayrı, kendi başına kalır.	1 2 3 4 5 6
15. Diğer çocukların görüşlerini dikkate alır.	1 2 3 4 5 6
16. Diğer çocuklarla anlaşmazlığı düşer.	1 2 3 4 5 6
17. Grup faaliyetlerinde diğer çocuklarla birlikte çalışır, onlarla iş birliği yapar.	1 2 3 4 5 6
18. Diğer çocuklarla anlaşmazlığa düşer.	1 2 3 4 5 6

19.Yorgundur.	1 2 3 4 5 6
20.Oyuncaklara iyi bakar, oyuncakların kıymetini bilir.	1 2 3 4 5 6
21. Grup faaliyetleri sırasında konuşmaz ya da faaliyetlere katılmaz.	1 2 3 4 5 6
22. Kendinden küçük çocuklara karşı dikkatlidir.	1 2 3 4 5 6
23.Grup içinde farkedilmez.	1 2 3 4 5 6
24.Diğer çocukları istemedikleri şeyleri yapmaya zorlar.	1 2 3 4 5 6
25.Öğretmene kızdığı zaman ona vurur ya da çevresindeki eşyalara zarar verir.	1 2 3 4 5 6
26.Endişeye kapılır.	1 2 3 4 5 6
27.Akla yatan açıklamalar yapıldığında uzlaşmaya varır.	1 2 3 4 5 6
28.Öğretmenin önerilerine karşı çıkar.	1 2 3 4 5 6
29.Cezalandırıldığında (örneğin herhangi bir şeyden yoksun bırakıldığında) başkaldırır karşı koyar.	1 2 3 4 5 6
30.Kendi başarılarından memnuniyet duyar.	1 2 3 4 5 6

EK-4. ANKET ONAY İZİNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 10/12/2020-E.35948

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : 99542719-044-
Konu : Anket İzin Onayı (Edamur ÖZCANLI)

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 04/11/2020 tarihli ve 32506 sayılı yazı.

Enstitünüz Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Edamur ÖZCANLI'nın hazırlamakta olduğu, "Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynleri ile İlişkilerinin Sosyal Yetkinlik ve Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı Yenimahalle İlçesinde bulunan Nasrettin Hoca Anaokulu, Şehit Hakan Ünver Anaokulu, Şehit Demet Sezen Anaokulu, Yeşilevler Anaokulu, Dr. Ufuk Ege Anaokulu, Şehit Aybüke Yalçın Anaokulu, Nenehatun Anaokulu, Hatice Sağlamer Anaokulu, Batıkent Anaokulu ve İlk Yerleşim Anaokulunda, 07.12.2020–07.05.2021 tarihleri arasında anket çalışması yapılabilmesinin uygun görüldüğüne ilişkin, Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 03.12.2020 tarihli ve 17640756 sayılı yazısı ve eki, yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Nihat İNANÇ
Rektör Yardımcısı

EK :
Yazı Örneği (8 sayfa)

Merkez Yerleşke 71430 Yahşihan/Kırıkkale
Telefon No: 0 (318) 357 42 60 Faks: 0 (318) 357 20 49
E-Posta: ogrisleri@kku.edu.tr İnternet Adresi:www.kku.edu.tr

Bilgi için: Yavuz Selim GÜNDOĞDU
Unvan: Memur
Telefon No: (0318) 3574242/1746

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

